

Caiete Silvane

163

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

foto: Ovi D. Pop

Frumusețea Sălajului

foto: Urs Albrecht

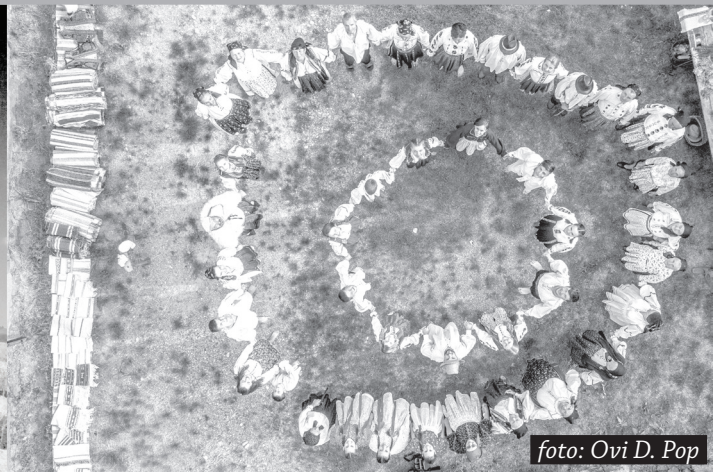

foto: Ovi D. Pop

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Sumar

Constantin Cubleşan, Augustin Buzura – 80 pp. 1-2
Traian Vedinaş, Poemele zborului p. 3
Emanuil Rus, Activitatea politică a lui Silviu Dragomir pp. 4-6
Viorel Mureşan, „Lecturi lente” pp. 7-8
Imelda Chintă, Atitudini ludice într-o notă nonconformistă p. 9
Marcel Lucaciu, Cuvintele sau „partea noastră eternă” pp. 10-11
Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România p. 11
Viorel Tăutan, Confesionar pp. 12-15
Alexandru Jurcan, Microcosmul feminin şi prăzile p. 15
Daniel Mureşan, Cronică de concert. King Crimson – *Uncertain Times Tour 2018* p. 16
Câştigătoarele Concursului de creaţie literară „Iuliu Suci””, ediţia a 23-a, Zalău, 2018: **Király Iris-Roberta**, **Victoria Crişan**, **Miruna-Ioana Haiduc**, **Diana-Mara Beşe**, **Iarina Satmari**, **Ozana Bălăbuc**, **Xonia Purcăraş**, **Daiana-Alexandra Breje**, **Oana Crişan** pp. 17-21
(Foarte) tinere condeie: **Eliza Bulgărean**, **Tudor Alexandru Trif** p. 22
Artemiu Vanca, Ostrov pp. 27-28
Iulian Dămăcuş, Peripeţiile lui Nastratin Hogeia pp. 29-30

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *Pleasure Garden* (1925) p. 31
Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 32
Alice Valeria Micu, Între noi şi noi înşine. Dialog cu **Octavian Saiu** pp. 33-34
Marin Pop, Vicarul Petru Cupcea (1875-1940) – personalitate marcantă din generaţia Marii Uniri pp. 35-40
Versuri de **Mădălina Bărbulescu** p. 40
Victor Cioban, Corneliu Brudaşcu pp. 41-45
Gheorghe Moga, *A băga bâta în viespi* p. 46
Viorel Mureşan, **Daniel Hoblea**, Malaxorul de august pp. 47-48
Arca poeziei. **Edith Södergran**, Nimic, traducere de **Veronica Porumbacu**. O rubrică realizată de **Viorel Mureşan**

Copertele I şi III şi paginile 23-26 sunt ilustrate cu fotografii realizate în cadrul celei de-a doua ediţii a Taberei internaţionale de fotografie „Sălaj. Frumuseţe, Tradiţie, Poveste”, organizată, în luna mai a anului curent, de Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj şi Varadinum Foto Club Oradea, cu sprijinul Asociaţiei de Dezvoltare Intercomunitară „Sălaj Plus” şi sub patronajul Uniunii Internaţionale a Fotografilor (International Union of Photographers – UIP).

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacţiei: Zalău, Piaţa 1 Decembrie 1918, nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Judeţean Sălaj, a Consiliului Local şi Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIV, Nr. 8 (163), august 2018.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preţ: 4 lei

Redacţia:

Daniel Săuca - redactor şef
Viorel Mureşan - redactor şef adjunct
Daniel Hoblea - secretar de redacţie
Marin Pop, **Carmen Ardelean** - redactori;
Viorel Tăutan, **Marcel Lucaciu**, **Imelda Chintă** - redactori asociaţi;
Györfi-Deák György, **Alice Valeria Micu**, **Gheorghe Moga**,
Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca**, **Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuş**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Judeţean Sălaj; Instituţia Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcţia Judeţeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiş” Filiala Zalău; Biblioteca Judeţeană „Ioniţă Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Şcolar Judeţean Sălaj; Arhivele Naţionale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” şi Centrul de Cultură şi Artă al Judeţului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile şi calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacţie decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociaţiei Revistelor,
Publicaţiilor şi Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poştale, factorii poştali, prin Mediadiff Product SRL şi prin redacţie (telefon 0260-612870).

Preţul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactaţi telefonic la redacţie.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Augustin Buzura – 80

Constantin CUBLEȘAN

Prima generație de scriitori de după cel de-al Doilea Război Mondial, care a avut curajul să nu se supună comandamentelor realismului socialist, a fost aceea care a impus literaturii române actuale deschiderea spre orizonturile universalității, făcând astfel conjunctura cu modernitatea literaturii noastre interbelice (de altfel niciodată întreruptă cu adevărat) și cu pulsul ideilor literare (culturale, filosofice) europene contemporane (atâta cât s-a putut la ora aceea), forțând chingile ideologice, partinice, ștrangulate. Chiar și fără vreun program denunțat unitar (nici vorbă, oficial!), generația șaizecistă – după cum i s-a consacrat denumirea în sintezele ulterioare – a acționat pe o aceeași baricadă atitudinală artistică, impunând personalități distincte, masive (D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Ștefan Bănuțescu, Sorin Titel, Vasile Rebreanu ș.a., numesc doar prozatori), înainte de toate conștiințe creatoare puternice. Între acestea, Augustin Buzura a fost acela care a înțeles, cred, cel mai bine, că e necesară o profundă exorcizare morală, propunând sondarea sufletelor indivizilor pe care *istoria în marș* i-a maculat, i-a desfigurat, căutând a-i reduce la simpla condiție de executori docili ai unor deziderate politice străine firii lor ancestrale.

Absolvent al Facultății de Medicină din Cluj (1958-1964), Augustin Buzura și-a descoperit vocația de scriitor, pe lângă cea de medic psihiatru, debutând în literatură cu povestiri în revista *Tribuna* (mentor fiindu-i Mircea Zăciu) și în volum (încă student) cu *Capul Bunei Speranțe* (1963). De reținut faptul că lucrarea de licență a constituit o examinare a eroilor dramaturgiei lui W. Shakespeare din punct de vedere psihiatric. Neputând fi reținut asistent la Catedra de specialitate a Institutului de Medicină (impietând chestiuni de relații obscure, insurmontabile la vremea aceea), s-a angajat ca dactilograf la Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor, pentru puțină vreme, trecând apoi în redacția revistei *Tribuna*, unde a funcționat până în 1990 (deținând pe rând calitatea de secretar general de redacție și apoi de redactor-șef). După evenimentele revoluționare din decembrie 1989, s-a implicat în viața politică a țării, punând bazele Fundației Culturale Române (după modelul Fundațiilor Regale din perioada interbelică), pe care a transformat-o mai apoi (2003) în Institutul Cultural Român, rămânând director al

Augustin Buzura

acestui până în 2005, când noua orientare politică a unui nou guvern l-a înlocuit (abuziv!?) cu mai tânărul Horia-Roman Patapievici. În 1993 a fost primit în rândurile Academiei Române. În 2004 a înființat revista *Cultura*, de activitatea căreia și-a legat numele, în calitate de director, până în clipa stingerii sale din viață. În conștiința publică s-a impus, de-a lungul anilor, printr-o prodigioasă activitate scriitoricească, publicând romane care au constituit, de fiecare dată, adevărate evenimente și mari succese de librărie, datorită problematichilor abordate cu mult curaj și pătrunzătoare analiză socială (a fost răsplătit cu numeroase premii ale Uniunii Scriitorilor și ale Academiei Române; a fost tradus în străinătate, în Occident).

Literatura lui Augustin Buzura a fost percepută în epocă, atât de forurile de partid, cât și de marele public, ca una ce intra adânc în analiza mecanismelor opresive ale sistemului totalitar, instituția Direcției Presei (Cenzura) punându-i adevărate obstacole în exprimare, cenzurându-i aproape cu sadism romanele, prozatorul aflându-se astfel într-un permanent conflict deschis cu aceasta, apărându-și din răspun-teri opera.

Eroii săi sunt indivizi memorabili ce se află într-o continuă și dramatică neaderare la condițiile existențiale oferite de regimul socialist, angajamentele lor fiind, sub diverse forme de manifestare, marcate de o atitudine esențialmente protestatară.

Pentru Augustin Buzura, societatea se înfățișa cu evidență ca un organism bolnav, localizat într-un

vast spital, mai degrabă un ospiciu, în care pacienții, ca și medicii practicanți, trăiau sub amenințarea maladiei incurabile a depersonalizării lor umane. Apropierea de scrierile lui Ernesto Sábato, pe care au făcut-o numeroși critici literari de la noi, se datorează aceleiași viziuni critice a mediului ce produce oameni condamnați la o viață duplicitară, de subterană emoțională, blocați în evoluția lor de o continuă teamă a ratării umane în condițiile existențiale carcerale impuse. *Absenții* (1970), o carte cu „aură mitică”, după aprecierea lui Mircea Iorgulescu, este romanul unei acute crize de conștiință a doctorului Mihai Bogdan, împinsă până la limitele coșmarului, fiind cu adevărat radiografia spaimelor trăite de acesta într-un mediu brutal, ce i se înfățișa a fi aproape fără ieșire. *Fețele tăcerii* (1974), venind oarecum în replică la celebrele *Teze din iulie* 1971 ale lui Nicolae Ceaușescu, este un mascat roman politic ce reia problematica acută din *obsedantul deceniu*, anume aceea a socializării agriculturii, văzută acum printr-o coborâre în labirintica psihologie colectivă a țăranilor constrânși a accepta condiția propriei lor depersonalizări. Romanul *Orgolii* (1977) este, de asemenea, un rechizitoriu, sub formulă metaforizată (acțiunea se petrece într-un sanatoriu de boli psihice), asupra condițiilor moralității lumii în care se trăia în acei ani. Nu mult diferit este unghiul de abordare analitică a societății în *Vocile nopții* (1980), autorul abordând de data aceasta direct mediul muncitoresc (tinerii din căminele de nefamiliști), realizând o terifiantă frescă socială. Într-un ospiciu se petrece și acțiunea romanului *Refugii* (1984), care nu este altceva decât o lungă rememorare a vieții unei paciente, Ioana, evocată fiind, la drept vorbind, o lume ce se preocupă aproape în exclusivitate de sine însăși, lume aflată într-un soi de carantină; eroina fiind marcată de o dedublare a personalității, romancierul mizând tocmai pe *patologia ambiguității* unei atitudini a persoanei prizonieră într-o lume caracterizată de sindromul psihopatiei generalizate. Cu *Drumul cenușii* (1988) prozatorul apelează la un discurs cât se poate de direct, eroii vorbind despre propria lor viață, dând în vileag adevăruri privitoare la o ordine socială în care raporturile morale ale individului cu societatea se profilează pe o dramatică, pe o amplă canava evenimentială istorică. Este ultimul roman publicat în epoca socialismului, lăsând impresia că de-acum încolo prozatorul n-ar mai avea resursele creatoare necesare în abordarea unor alte, noi, realități (nu puțini comentatori ai operei acestuia se pronunță cu destulă circumspecție, suspectându-l de plafonare și considerându-l a-și fi încheiat misiunea critică, de contestatar al vechiului regim). Ba se aud voci care denunță puținul interes al generațiilor tinere pentru romanele sale anterioare, tematica acestora fiindu-le străină și de neînțeles.

Nimic mai fals însă. În 1999, Augustin Buzura publică *Recviem pentru nebuni și bestii*, un prim roman postdecembrist, înfățișându-l pe scriitor cu aceleași disponibilități de acută analiză psihologică, într-un roman de „diagnoză psihologică și morală” (Ion Simuț) a schimbărilor conjuncturale din perioada tranziției sociale și politice a țării, păstrând aceeași virulență a interogațiilor privitoare la înfățișarea moralității (schimbate!?) societății românești. Procesul de conștiință al ziaristului Matei Popa, eroul central, cu o biografie contorsionată, ce traversează ambele perioade istorice, fiind exponențial în acest sens. În fine, *Raport asupra singurătății* (2009), poate cel mai complex și mai deplin realizat roman al lui Augustin Buzura, este o tulburătoare coborâre în sine a scriitorului ce se substituie eroului central (medicul Cassian Robert), constituindu-se dintr-un evantai de reflexii asupra vieții și morții, asupra dragostei și urii, având halouri detectabile din mistериioasele subterane dostoevskiene ale sondărilor în conștiințe.

În noua conjunctură socială și politică, Augustin Buzura a acordat o mare atenție activității publicistice, în articolele de fond, scrise pentru săptămânalul *Cultura*, impunându-se ca un autentic mărturisitor de sine, pe de-o parte, iar pe de alta ca o puternică, imperativă voce a unei conștiințe civice și patriotice rectilinii, în *Agora*.

Testamentare par acum cuvintele rostite într-un interviu acordat Ioanei Revnic în 2007 (*România literară*, Nr. 46): „Nu regret nicio experiență din viața mea. Și nicio suferință nu mi s-a părut inutilă sau nedreaptă, chiar dacă unele au purtat nume care, în general, îngrozesc pe oricine. Cred că toate experiențele, maladiile, suferințele sunt folositoare dacă le descoperi rolul ascuns, motivul pentru care ți-au fost date. Avem o viață unică și irepetabilă, deci trebuie să faci exact ceea ce crezi că te ajută să-ți duci la îndeplinire proiectele, conștient că, pentru ce n-ai făcut sau n-ai putut să faci nu există iertare sau înțelegere (...). Din alt unghi privită viața, observ că, odată cu trecerea timpului, devenim tot mai mult spirit. Simțurile se acutizează la maximum, totul este sensibilitate, durere, căutare. Uneori am impresia că dacă m-aș concentra asupra unui obiect, gând, obsesie, acestea, în mod paradoxal, ar prinde consistență, ar deveni materiale. Faptul că am cunoscut moartea, și nu o singură dată, faptul că am trecut prin momente îngrozitoare și am reușit să le depășesc mă ajută să cred că am niște obligații de îndeplinit. Și că șansa de a trăi nu mi-a fost dată de către Cel de Sus din întâmplare sau în zadar”.

(Din volumul Augustin Buzura, prozatorul sondărilor abisale. *Lecturi* de Constantin Cubleșan, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

Poemele zborului

Traian VEDINAȘ

*Se dedică lui Constantin Brâncuși în Anii Brâncuși.
140 de ani de la naștere. 60 de la drumul spre infinit*

I

Vultur eram spre cer și soare
Dar zborul tău Măiastră m-a pălit
Veneai de dincolo de lume
Să îmi dedici ce-ai plănuț

Altar mai alb decât lumina
Din aripile tale-nveșmântate
Eram învăluit în linii sacre
Căci tu erai a mea eternitate

II

Sunt, Doamne, lupul singuratic
Ce noaptea tot urlă la stele
Întreg pământul se cutremură-n jeratic
Doar zborul păsării se-ncheagă-n ele.

III

Zborul Măiestrei e mai înalt
Decât umbra pământului
Văzută din soare
E începutul
Din lumea cuvântului
Niciodată sfârșitul
Din murmurul gândului.

IV

În vis, în noaptea luminată de cărți
Măiastra-și prefăce ciocul în buze
Atingerile se înflăcărează cosmic
În centrul universului nu mai există părți

V

E timp prielnic în păduri
Frunzele înțepite de vânt cântă
Iar măiestrele tresaltă prin crengi
Cerul și pământul îl descântă

VI

Măiastră este muza fără seamăn
În care capodoperele dorm
Descântă doar cu dalta și cuvântul
Și toate vor ieși din somn

VII

Nelumescul din lume coboară
Prin ochi și buze-nfășurate-n chip

VIII

E a Măiestrei prefăcere-n om
Venită pe raza luminii din arhetip

La rănilor dintre vânturi
Se aud numai cântări
S-au prins Măiestrele-n horă
Tocmai pe la cântători

Numai una stă și-așteaptă
E deja femeie-n alb
Vânturile-o sfichiue
Dar n-o clintesc din al ei dalb

Ea e singură stăpână
Peste lumina cea nouă
S-a oprit din zbor desculță
Și se spală-n bob de rouă

IX

O preafrumoasa mea icoană
Tu ești Măiastră din zenit
Și chiar lumină prefăcută-n rouă
În care sufletul mi l-am zidit

X

E vifor tainic dinspre nord
Pe aripi de fulger Măiastra coboară
Cântecul ei în rotoace de rouă
Peste neliniștile lumii tot zboară

XI

Trece Măiastra deasupra porții
Cu ochii ațintiți asupra sorții
Din aripi bate spre albastru
Să strângă tot ce-i viu sub astru

XII

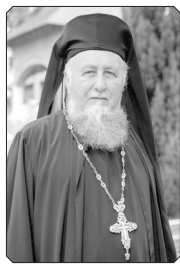
E vremea albă dincolo de noi
Pășim pe aura luminii clare
Nu-i chip să fim, numai ce suntem
Învinși de stropii lumilor solare

XIII

Tu ești iubita mea de rouă
Căzută din lacrima lui Dumnezeu
Ești luminările din curcubeu
Când gândul dobândește aură

(Din volumul *Măiestrele*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2018)

Activitatea politică a lui Silviu Dragomir

Emanuil RUS

Fire extrem de dinamică, tipul savantului angajat, gata oricând să se implice cu pasiune în evenimentele vremii, Silviu Dragomir n-a putut rămâne în afara activității politice, chiar dacă, în virtutea unor prejudecăți dificil de contracarat și la acea vreme, teologul trebuia să se mențină departe de tumultul și compromisurile specifice vieții de partid. Oricum, una dintre activitățile care l-au atras în mod constant pe Silviu Dragomir a fost cea politică.

Interesul lui Silviu Dragomir pentru politică nu este singular în rândul istoricilor noștri. Nu puțini au fost specialiștii în istorie cărora li s-au propus demnități guvernamentale sau parlamentare. Lucrul poate fi explicat și prin aceea că „istoricul continuă să fie perceput ca un ghid spiritual care, prin experiența trecutului, posedă o înțelegere mai clară a imperativelor prezentului”¹. Considerându-l pe istoric drept un bătrân cu experiență al nației sale, N. Iorga susținea că acesta „trebuie să fie un amintitor neobosit al tradiției naționale, un mărturisitor al unității neamului peste hotare politice și de clase, un descoperitor de ideale spre care cel dintâi trebuie să meargă, dând tineretului ce vine după noi exemplul”². Nu este de mirare, așadar, că „în perioada interbelică, atunci când și istoria și politica devin profesii clare definite fiecare în felul său, lista istoricilor-oameni politici sau tentați la un moment dat de politică este impresionantă: Iorga, în primul rând, care își încununează o importantă carieră politico-națională ca șef de guvern în 1931-1932, Alexandru Lapedatu, Ioan Lupaș și Silviu Dragomir, cei mai de seamă exponenți ai școlii istorice clujene, toți miniștri în diferite cabinete”³. Seria poate fi completată cu Ioan Nistor, C.C. Giurescu, G.I. Brătianu, P.P. Panaitescu etc.⁴

Marele istoric nu a intrat în politică din vreun sentiment carieristic, ori mânat de posibile avantaje materiale. El era un intelectual care a simțit că poate face ceva pentru țara și neamul său. Înțelegerea superioară a mecanismelor istorico-sociale, probitatea științifică și morală, dragostea de patrie au fost jaloane care i-au direcționat activitatea politică. În anul 1912, deci în al doilea an de învățământ (avea pe atunci doar douăzeci și patru de ani), Silviu Dragomir se aruncase deja în vârtoarea luptei pentru desăvârșirea unității statale a României. Împreună cu Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Ștefan Octavian Iosif, Sextil Pușcariu, Ilarie Chendi, Onisifor Ghibu, Zaharia Bârsan și alți reprezentanți de seamă ai intelectualității transilvane, se numără printre semnarii declarației de unificare a Partidului Național Român, angajându-se astfel să-și aducă aportul la „consolidarea politică a neamului românesc”⁵.

Împreună cu O. Goga, I. Lupaș, Ilarie Chendi și Octavian Tăslăuanu, Silviu Dragomir făcea parte din generația nouă de oameni de cultură și politicieni, care s-au afirmat în Ardeal începând cu al doilea deceniu al secolului al XX-lea. Aceștia, „cunoscuți sub denumirea de *tinerii oțeliți*, partizani ai sloganului *prin noi înșine*, urmăreau promovarea interesului național românesc global, respingând dialogul politic româno-maghiar, federalismul și *mitul bunului împărat*”⁶.

Ideile unioniste de care era animat Silviu Dragomir, ca și alți mari intelectuali ai vremii, n-au fost, se pare, pe placul mitropolitului Vasile Mangra, ales în această înaltă demnitate ierarhială la 6 august 1916, urmându-i lui Ioan Meșianu, decedat la data de 21 ianuarie a aceluiași an⁷. Între timp s-a modificat și

Silviu Dragomir

componenta Consistoriului, iar autoritățile maghiare au dispus monitorizarea și anihilarea activităților ce urmăreau unirea Transilvaniei cu România, ori din partea cui ar veni. Așa se face că în anul 1916 (anul în care Silviu Dragomir devine membru corespondent al Academiei Române), Consistoriul din Sibiu declară vacantă catedra de Istoria Bisericii de la Institutul Teologic-Pedagogic, catedră ocupată prin concurs de Silviu Dragomir și pe care avea numire prin decretul Mitropoliei nr. 12.969 din anul 1913⁸. Față de această măsură Silviu Dragomir protestează într-o scrisoare adresată mitropolitului, făcând, printre altele, trimitere discretă la titlul de academician conferit recent: „În sprijinul acestei remonstrațiuni aș putea să mă provoc și de activitatea mea științifică pe care o dezvolt tocmai pe terenul istoriografiei bisericești și pe care mi-au recunoscut-o, prin aprecieri elogioase, cele «mai înalte foruri de știință»”⁹. Încercarea de înlăturare a rămas fără rezultat, dar ea vorbește despre o schimbare de optică la nivelul Mitropoliei și al Consistoriului, care până nu demult îl susțineau fără rezerve pe tânărul

Silviu Dragomir și care, iată, acum recurge la acțiuni de intimidare, căutând să-i tempereze zelul politic.

În perioada care a premers Marii Adunări de la Alba Iulia, Silviu Dragomir, ca un istoric lucid, care înțelegea și întrevedea cursul evenimentelor, dar și ca un mare intelectual patriot, „a îmbrăcat armura de agitator cu puternice resurse, mobilizând masele populare în direcțiile istorice ale palpitantului moment”¹⁰. În virtutea convingerilor sale unioniste, tânărul istoric desfășoară, mai ales în anul 1918, „o acțiune energică în vederea înfăptuirii aspirației de veacuri a românilor de pretutindeni: realizarea statului național român unitar”¹¹. A făcut parte din Consiliul Național Român, organism care a jucat un rol extrem de important în pregătirea Unirii de la 1 Decembrie 1918¹².

Un episod important al activității sale depuse în slujba întregirii neamului l-a constituit întemeierea, împreună cu Nicolae Bălan¹³ și Ioan Broșu, colegi de-ai săi de la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, a săptămânalului *Gazeta poporului*, care a servit drept veritabilă tribună pusă în slujba realizării unității naționale. Această publicație, incomodă pentru autoritățile austro-ungare, a provocat neliniște și la nivelul conducerii Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal. Mitropolitul Vasile Mangra a dispus arhimandritului Eusebiu Roșca, director seminarial, și asesorului-șef Lazăr Tritean, să purceadă la anchetarea celor trei teologi, insistând în mod deosebit asupra următoarelor două aspecte:

1. Este adevărat că prin concursul lor s-a întemeiat și se redactează foaia politică *Gazeta poporului* la Sibiu?

2. Găsesc dumnealor că o astfel de activitate extrașcolară este compatibilă, mai ales în împrejurările de față, cu poziția de profesor seminarist¹⁴?

Conștient că acțiunea celor trei tineri teologi ar putea avea urmări nedorite asupra evoluției Institutului Teologic-Pedagogic (ortodox) în cadrul Imperiului, mitropolitul îndemna la ordine, la intensificarea „educațiunii patriotice”, mai ales în

condițiile în care „în urma nefericirii războiului... România s-a ridicat în contra monarhiei și patriei noastre (sic!)”¹⁵.

Dacă la prima întrebare adresată de anchetatori cei trei profesori teologi au răspuns evaziv, impresionează modul în care aceștia și-au apărat dreptul la libera exprimare a opiniei. Astfel, Nicolae Bălan arată că „acea activitate a lui de a scrie la acea foaie este tot ce poate fi mai compatibil între orice împrejurări cu poziția și cu chemarea lui de profesor de teologie”¹⁶. Silviu Dragomir accentuează în răspunsul său faptul că „e lucru îndeobște cunoscut că profesorii de la seminarul „Andreian” au avut deplină libertate de a-și exprima ideile și gândurile lor în oricare organ de publicitate de la noi”¹⁷. Apoi istoricul continuă astfel: „Sufletul unui scriitor sau al unui om de știință e un suflet al libertății. De aceea, dacă îi ataci libertatea, îl despoi de un element care alcătuiește ființa sa”¹⁸. Cu toate acestea, el conchide pe un ton care poate fi interpretat ca maling, dar în aceeași măsură inocent și nevinovat (ton care, fără îndoială, i-a derutat pe anchetatori): „Observ, însă, că dacă mi se va arăta un paragraf clar al legilor ori al regulamentelor noastre, care să mă oprească de-a colabora la anume gazete cu articole istorice ori culturale, atunci nu voi ezita nicio clipă de a mă conforma”¹⁹.

În ceea ce-l privește pe Ioan Broșu, acesta transformă anchetarea sa într-un evident reproș adus mitropolitului care „dacă ar fi mai bine informat..., nu numai că și-ar schimba definitiv părerile de acum câștigate în urma unei informații nejuste și tendențioase, ci ar lua fără ezitare cele mai largi măsuri pentru îmbunătățirea situației și greutăților materiale ale acelora care muncesc pentru propășirea culturală și gloria bisericii noastre dreptmăritoare”²⁰.

În ședința Consistoriului Arhiepiscopiei Sibiului din 16 ianuarie 1918, lui Silviu Dragomir, Ioan Broșu și Nicolae Bălan li se interzice să mai colaboreze la *Gazeta poporului*, interdicție ignorată de către aceștia, care au continuat să publice în paginile săptămânalului amintit nume-

roase „articole sau știri cu caracter politic, care aveau menirea să țină trează încrederea în biruința finală și să pregătească drumul spre actul epocal de la 1 Decembrie 1918”²¹. Deosebit de semnificativă ni se pare publicarea în *Gazeta poporului* „cu caractere mari de afiș a *Declarației politice de autodeterminare*, formulată de Comitetul Național de Zece (guvernul ilegal, nevăzut, dar existent al românilor transilvani) în ședința memorabilă din 12 octombrie 1918, în casa fruntașului Aurel Lazăr din Oradea”²². În numărul 43 din 27 octombrie 1918, *Gazeta poporului* publică „o parte din Hotărârea Comitetului Executiv al Partidului Național Român care a fost prezentată de Alexandru Vaida-Voevod în Parlamentul din Budapesta, prin care se contesta guvernului ungar orice drept de amestec în problemele românilor transilvăneni”²³. Nu peste mult timp, la 3 noiembrie 1918, *Gazeta poporului* scoate o ediție specială în care apare *Chemarea adresată românilor de Comitetul din Sibiu al Partidului Național Român*²⁴, iar în 8 decembrie publică „un amplu reportaj asupra memorabilei Adunări naționale românești de la Alba Iulia”²⁵. Silviu Dragomir s-a implicat cu mintea și cu sufletul în toate acțiunile care au condus la importantul act de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

În zilele premergătoare marelui eveniment de la 1 Decembrie 1918, se lansaseră de la Budapesta idei ce vizau condiționarea unirii cu România de obținerea unei oarecare autonomii pentru Transilvania. Ba mai mult, guvernul maghiar, sperând într-o menținere a statu-quo-ului teritorial, a pus în circulație o variantă de confederalizare a țării după modelul cantoanelor elvețiene²⁶. Temându-se că aceste idei periculoase ar putea găsi înțelegere la unii dintre unioniști, Silviu Dragomir declanșează o campanie puternică de strângere de semnături pentru realizarea unei uniri fără nicio condiționare²⁷. Amintim că istoricul clujean a fost delegat la Marea Adunare de la Alba Iulia ca reprezentant al presei românești din Transilvania, în care calitate, în preziua memorabilului eveniment, a luat cuvântul într-o

conferință preliminară, subliniind cu hotărâre că nu există altă cale pentru românii transilvăneni decât unirea necondiționată cu România. La Marea Adunare de la Alba Iulia, Silviu Dragomir a luat cuvântul în fața mulțimii de români, adunați aici în număr de peste o sută de mii, fiind cel mai tânăr dintre oratori, și a avut o cuvântare „dintre cele mai limpezi și curgătoare, plină de înțelepciune și entuziasm comunicativ”²⁸. A fost ales în Marele Sfat al Națiunii Române, iar a doua zi a devenit secretar al acestui organism²⁹, toate aceste responsabilități înalte fiindu-i acordate într-un cadru liber, democratic, dovedind deosebita popularitate și autoritate de care se bucura Silviu Dragomir nu doar în rândul marilor patrioți și oameni politici ai vremii, ci și în rândul poporului, care îl percepușe de multă vreme ca pe un luptător intransigent pentru interesele tuturor românilor. Marea Adunare de la Alba Iulia a ales Consiliul Dirigent, „un fel de guvern provizoriu și provincial al României transcarpatice, alcătuit dintr-un număr de cincisprezece miniștri șefi de resort”³⁰, care avea ca scop grăbirea reintegrării administrative a Transilvaniei în România. În cadrul Resortului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, Silviu Dragomir a ocupat funcția de director pentru învățământul superior, fiind ales și șef al biroului de presă al Consiliului Dirigent, funcție în care a rămas până în anul 1919.

În activitatea politică, mai ales în prima ei perioadă, Silviu Dragomir a fost, de regulă, alături de Vasile Goldiș, cu a cărui nepoată se și căsătorise. Astfel, în anul 1926, urmând exemplul lui Vasile Goldiș, Silviu Dragomir și Ioan Lupaș ies din Partidul Național și se înscriu în Partidul Poporului, condus de mareșalul Alexandru Averescu, pe ale cărui liste Silviu Dragomir este și ales deputat în Parlamentul României pentru județul Hunedoara³¹. În anul 1932, „o masivă grupare condusă de Octavian Goga a anunțat despărțirea de mareșalul Averescu, iar la 10 aprilie 1932 s-a constituit în Partidul Național Agrar”, printre fruntașii căruia se număra și Silviu Dragomir³². În anul 1935, Partidul Național Agrar

fuzionează cu Liga Apărării Național-Creștine, luând ființă Partidul Național Creștin³³, din partea căruia Silviu Dragomir candidează la alegerile din februarie 1936 pentru un loc în parlament, pierzând în fața candidatului Partidului Național-Țărănesc³⁴. În decembrie 1938, Silviu Dragomir face parte din comisia care urma să redacteze regulamentul de înființare a Frontului Renașterii Naționale, unica grupare politică admisă în țară. La scurtă vreme, Silviu Dragomir este numit secretar general pentru ocupații intelectuale al Frontului Renașterii Naționale. La alegerile organizate în anul 1939, istoricul clujean este ales parlamentar, alături de personalități culturale și științifice de marcă, printre care-i amintim pe Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Alexandru Rosetti, Ioan Lupaș, C.C. Giurescu, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, George Enescu, Ion Jalea etc.³⁵

(Din volumul *Silviu Dragomir și raporturile româno-slave* de Emanuil Rus, ediția a II-a, revăzută și adăugită, proiect editorial dedicat Centenarului Marii Uniri, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

1 Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 56.

2 N. Iorga, *Două conștiințe istorice*, în *Generalități cu privire la studiile istorice*, Imprimeria Națională, București, 1944, p. 98.

3 Lucian Boia, *op. cit.*, p. 57.

4 *Ibidem*.

5 Vezi Lucian Boia, „Contribuții privind mișcarea națională a românilor din Transilvania în anii 1910-1914”, în *Studii*, nr. 4, 1972, p. 794.

6 *Istoria românilor*, vol. VIII, tom II, Academia Română, p. 348.

7 Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu (1786-1986)*, Sibiu, 1987, p. 102, 117.

8 Cf. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Deva, Fond Silviu Dragomir, Dosar nr. 90.

9 Cf. Arhivele Naționale, Direcția Județeană Deva, Fond Silviu Dragomir, Dosar nr. 3, p. 1.

10 Ion Clopoșel, *Amintiri și portrete*, Timișoara, 1973, p. 195.

11 Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la nașterea istoricului*, p. 116.

12 Vezi *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, *De la Independență la Unire*, Academia Română, Coordonator Gheorghe Platon, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 511.

13 Este vorba de viitorul mitropolit al Transilvaniei, ales la 25 februarie 1920 de către Congresul Național Bisericesc.

14 Vezi în acest sens dispoziția din 3 ianuarie 1918, transmisă de mitropolitul Vasile Mangra directorului seminarial, arhimandrit Eusebiu Roșca și asesorului-șef al consistoriului, Lazăr Tritean. (Dosar III, Documentul nr. 4 din 1918, Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului).

15 *Ibidem*. Interesant că mitropolitul introduce în textul său, alături de termenul *patriotism*, pe cel de *dinasticism*, ceea ce pare a desemna atitudinea de acceptare și sprijinire a monarhiei dinastice. Vasile Mangra a făcut, în general, politica guvernului, fapt pentru care „a fost dezavuat de toți prietenii săi politici, ca și de întreaga comunitate românească”. (*Episcopul Nicolae Ivan, ctitorul reînviatului Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj, 1985, p. 190).

16 Vezi procesul-verbal al ședinței Consistoriului Arhiepiscopiei Sibiului din 16 ianuarie 1918, precum și *Protocolul luat la 12 ianuarie 1918 în cancelaria direcțiunii seminariilor conform ordinului Înalț Preasfinției Sale Domnului arhiepiscop și mitropolit din 3 ianuarie 1918 nr. 71* (Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, Dosar III, 1918).

17 Vezi *Protocolul luat în Sibiu la 12 ianuarie 1918 lui Silviu Dragomir* (Dosar III, 1918, Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului).

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*.

20 Vezi *Răspunsul dat de Ioan Broșu asesorului Lazăr Triteanu în 25 ianuarie 1918* (Dosar III, 1918, Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului).

21 Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la nașterea istoricului...*, p. 116.

22 Ion Clopoșel, *op. cit.*, p. 197.

23 Mircea Păcurariu, *O sută de ani de la nașterea istoricului...*, p. 116.

24 *Ibidem*. Din acest comitet făceau parte, alături de o serie de intelectuali reprezentativi ai Sibiului, și Silviu Dragomir, Nicolae Bălan, Ioan Broșu, Nicolae Ivan, Ioan Lepădatu.

25 *Ibidem*.

26 *Ibidem*, p. 117; Ion Clopoșel, *op. cit.*, p. 195.

27 Suspiciunile se îndreptau, se pare, tocmai către arădenii lui Vasile Goldiș, împotriva ezitării cărora Silviu Dragomir și Ioan Broșu aduc la Alba Iulia un memoriu „pecetluit cu 30.000 de semnături”, de care, însă, n-a mai fost cazul să facă uz, întrucât lucrurile au decurs în mod normal. Vezi Ion Clopoșel, *op. cit.*, p. 201.

28 Eugeniu Sperantia, „Figuri universitare: Silviu Dragomir”, în *Steaua*, XVII, 1966, p. 43.

29 Cf. *Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, București, 1972, p. 671.

30 Eugeniu Sperantia, *op. cit.*, p. 43.

31 Cf. autobiografia lui Silviu Dragomir, Arhivele Naționale, Direcția Județeană Deva, Dosar IV.

32 *Istoria românilor*, Vol. VIII, *România întregită (1918-1940)*, Academia Română, prof. univ. dr. Ioan Scurtu coordonator, dr. Petre Otu, secretar, Editura Enciclopedică, 2003, p. 304.

33 *Ibidem*, p. 305.

34 *Ibidem*, p. 356.

35 *Ibidem*, p. 400.

„Lecturi lente”

Viorel MUREȘAN

Lansarea volumului Ion Pop, *Poezia românească neomodernistă*, apărut la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, în colecția „Școala Ardeleană de Critică și Istorie literară” a avut loc joi, 5 iulie 2018, ora 18, în Sala Auditorium Maximum a Colegiului Academic (UBB), în prezența unui select public format din cititori de poezie și melomani. Cartea e un proiect editorial dedicat Centenarului Marii Uniri, apărut sub egida Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj și a Muzeului Național al Literaturii Române din București. Impresionantul tom de 864 de pagini format mare e ilustrat cu fotografii oferite de Arhivele Muzeului Național al Literaturii Române din București, de Editura Junimea din Iași, de Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj și de revista *Euphorion* din Sibiu. Evenimentul a marcat 77 de ani de viață ai autorului, născut la 1 iulie 1941 în Mireșu Mare, județul Maramureș. În context au vorbit despre personalitatea profesorului Ion Pop, membru corespondent al Academiei Române, dar mai ales despre noua sa lucrare, Ion Cristofor din partea conducerii Uniunii Scriitorilor Filiala Cluj, Sorina Stanca, manager al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” Cluj, Corin Braga, decanul Facultății de Litere (UBB), precum și criticii literari Alex Goldiș, Al. Cistelean și Mircea Martin. Momentele muzicale ale serii au fost susținute de pianistul Christophe Alvarez (Franța). În rol de moderator al evenimentului s-a aflat editorul cărții lansate, poetul Vasile George Dâncu.

Cartea de-acum vine după alte peste 15 volume de critică literară, consacrate fenomenului poetic românesc din secolul XX. Studiind poezia unui întreg secol, pe autori, mișcări sau curente, criticul își concentrează atenția de data aceasta asupra unui moment pe cât de complex, pe atât de controversat, mai cu seamă prin numărul mare de autori și prin diversitatea direcțiilor estetice care s-au manifestat între deceniul proletcultist (1950-1960) și anii care precedă căderea comunismului. Cum se înscrie *Poezia românească neomodernistă* în ansamblul operei critice de până acum a autorului aflăm chiar în deschiderea „Argument”-ului: „Propun acum, după o primă încercare de evaluare în *Poezia unei generații* (1973), mult lacunară, redusă atunci doar la zece profiluri, ale liricii românești din anii '60, numită astăzi «neomodernistă», o hartă mai extinsă a aceluiași teritoriu. Una ce nu poate fi, totuși, completă, imaginea unui timp și spațiu de creație approximate între repere precum

gruparea din jurul revistei clujene «Steaua» și – dincolo de munți – cu numele emblematic al lui Nicolae Labiș, autorul *Luptei cu inerția*, și «momentul Echinoc», ilustrat de tineri poeți ai anilor '70: adică un parcurs de la «paranteza realist-socialistă», zisă și «proletcultistă» a poeziei noastre, la ultima manifestare semnificativă în plan istorico-literar a modernismului” (p. 9).

Într-o densă și incitantă prefață, nu lipsită de unele accente polemice, intitulată *Modernism, neomodernism*, urmează lămurirea conceptului din titlu, în general absent din dicționarele de termeni literari, chiar dacă manualele din ultimele clase de liceu operează cu el, aproximându-i conținutul. Luându-și ca repere bibliografice, între altele, lucrările unor istorici literari dintr-o generație mai tânără: Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc* (1999) și Ion Bogdan Lefter, *Recapitularea modernității* (2001), Ion Pop aduce o viziune critică moderată în definirea rolului poeziei neomoderniste, față de cea radical-mefientă a celor doi autori. El are răbdarea și acribia de a pune sub lupă toate avatarurile, nu întotdeauna de natură estetică, prin care a trecut poezia noastră în drumul ei spre neomodernism. Preluând, într-o notă de subsol, periodizarea propusă de unul dintre criticii amintiți, anume I.B. Lefter, Ion Pop urmează să deslușească sub aspectul conținutului noțiunea în discuție. Dar mai întâi să urmărim stratificarea periodică a poeziei noastre în ultimul secol: „Din perspectiva istoricului literar (I.B. Lefter, n.n.), «neomodernismul» ar fi a treia mare secvență istorico-literară românească din secolul al XX-lea, plasat aproximativ între anii 1960-'64 și 1980, după «modernism» și «proletcultism», fiind urmat de schimbarea de paradigmă «postmodernistă»” (p. 11). Dacă, pe de o parte, criticul vede în neomodernism continuatorul, pe anumite coordonate, al modernismului interbelic, pe de altă parte, el îl descrie în relație strânsă cu postmodernismul aflat încă în desfășurare: „Atributul de «neomodernist» trebuie, așadar, considerat cu atenție nuanțată, înainte de a-l utiliza în chip de umbrelă protectoare a unei poetici care nu e, de fapt, una singură, ci – cum e și firesc – cunoaște variante, devieri, metamorfoze dependente deopotrivă de momentul istoric cu sensibilități stratificate și de personalități distincte, originale. Tot așa cum «optzecismul» este departe de a constitui o unitate monolitică, în ciuda programelor lansate în ulti-

mul sfert de secol, lărgite sau trădate pe rând – de la postulatul inițial al coborârii poeziei în stradă cu limbajul ei «prozaic», de fiecare zi, la un manierism demonstrat chiar de critici susținători ai săi; de la «biografismul» oferit drept exemplu de inovație și despărțire de pretinsa impersonalitate pur modernistă, la viziunile ludice cele mai «gratuite» ale unui «operator al limbajului», desprins de eul poetic «concret»; de la programul reontologizării discursului, la apelul masiv la materia livresc-culturală, justificat doar prin asimilarea lui în planul experienței existențiale totalizante ș.a.m.d.” (p. 28).

Volumul propriu-zis cuprinde 115 medalioane de autori, grupați în primul rând pe criteriul afinităților electivă și al opțiunilor estetice, dar și sub influența altor conjuncturi. Printre cele mai consistente, ca număr de creatori cuprinși, reflectând cu obiectivitate peisajul literar descris, sunt capitolele: *Baladiști, trubaduri, oficianți ai ritualului liric* (14 poeți), *Onirismul estetic și împrejurimile* (11 poeți) sau cel vizând poezia livrescă, *Poezia printre cărți* (13 poeți). Primele două capitole, precum și cel care încheie cartea, sunt despre grupări literare formate în jurul câte unei reviste cu program, exprimat sau nu, dar care au imprimat direcții determinante în evoluția poeziei. Astfel, sub titlul *Debuturi întârziate motivat* sunt grupați cinci poeți ai „Cercului Literar” de la Sibiu, iar, imediat, *Gruparea „Steaua” și ieșirea din proletcultism* îi cuprinde pe cei patru corifei ai revistei clujene: A.E. Baconsky, Aurel Rău, Victor Felea și Aurel Gurghianu. Un capitol intitulat *Momentul „Echinoc”* încheie etapa considerată neomodernistă a poeziei noastre prin șapte radiografii ale poezilor de la începuturile echinoxismului. În ceea ce privește structura, în primul rând, stilistică a fiecărui medalion, predomină intenția eseistică și hermeneutică, fără acolade și ocolișuri biografice. Bibliografia critică a autorilor e întrebuintată judicios și cu onestitate, după ce a fost mai întâi selectată exigent. Potrivit acestor raționamente, dar și altora, un eseu exemplar al cărții ni se pare cel despre Petru Creția.

La capătul unui capitol de *Concluzii provizorii* găsim aceste confesiuni grăitoare: „În mai puțin de două decenii, interval ca și echivalent celui interbelic, poezia neomodernistă românească a fost în stare să-și regăsească suflul creator, recuperând formele de expresie, continuând, așadar, o mare

tradiție a liricii noastre din prima jumătate a veacului al XX-lea, dar și construind noi universuri prin care talanții moșteniți au fost înmulțiți spectaculos. Autorul cărții de față speră că glosele sale de cititor fidel al sutelor de cărți, ce le ilustrează, mărturisit solidar cu mesajul lor constructiv, vor fi adus câteva argumente în plus pentru a le susține și prețui. Le-a scris cu conștiința unei datorii față de o vârstă a poeziei românești de a cărei valoare a avut timp să se convingă de vreo cincizeci de ani încoace. A fost, mai este și generația sa. Iar datoria a ajuns, iată, să fie aproape împlinită” (p. 825). Cartea e o sumă de „lecturi lente”, așa cum, nițel pedagogic, își consideră autorul exegezele, acumulate în câteva decenii de locuire activă a unei încăpătoare biblioteci de poezie.

Simțim în cuvintele de mai sus ale criticului o deschidere către o *Addenda*, capitolul autoreferențial, menit să așeze poezia lui Ion Pop însuși în marea panoramă a neomodernismului. Invocând modelul călinescian, criticul înlătură orice bănuieli insolente: „Un mare critic și istoric literar al nostru, care știa că nu se poate exclude din peisaj, a lăsat pe seama altor voci opiniile despre faptele sale literare – și poate e cea mai bună soluție, deși selecția citatelor din cutare cronică sau studiu al unui confrate nu are cum să scape suspiciunii de a fi părtinitoare și interesată, punând în prim-plan comentariile laudative și lăsându-le în conul lor de umbră pe cele rezervate ori chiar negative. Riscul trebuie să fie totuși luat, măcar ca probă a capacității de obiectivare a celui care citește și se citește, de nu și din plăcerea ambiguă de a vedea răsfoindu-se sub ochii recapitulativi un număr de voci contemporane” (p. 826). Întreg capitolul este unul de „critică, auto-critică și confesiune”, așa cum lasă să se înțeleagă chiar titlul. Conduc cronologic printre volumele de poezie ale autorului, firul descriptiv-narativ al capitolului împletește opiniile criticilor recenzenți cu o auto-critică lucidă, surdinizată de dese trimiteri bibliografice. Chiar lipsind o concluzie axiologică explicită, fiecare dintre „citorii lenți” ai poeziei lui Ion Pop o poate avea.

Revenind la momentul lansării volumului, solemnitatea evenimentului a fost dată de un public numeros, rămas pe tot parcursul serii în bănci, iar la urmă, de liniștea ce plutea peste sală, ca o flacăra deasupra unei comori.

Atitudini ludice într-o notă nonconformistă

Imelda CHINȚA

Este evidentă, chiar din titlu, tendința poetului Ion Cristofor de a-și construi dual discursul liric, dând limbajului o funcție ludic-satirică, dar și abordând o tonalitate gravă, cu inflexiuni intertextuale și religioase. *Viața de rezervă* este volumul apărut la Editura Napoca Star, 2018, o ediție bilingvă româno-spaniolă, în traducerea lui Pere Bessó, o carte cu disponibilitate ludică în care se afirmă o libertate interioară manifestată atât la nivel ideatic, cât și la nivelul limbajului poetic, o atitudine lirică redată într-o notă nonconformistă. Ion Cristofor scrie un poem ce aglutinează marile teme ale literaturii, un poem despre timp, despre existență, despre suferință, despre realul frust într-un discurs *in crescendo*, de la neliniște spre asumare și acceptare, ceea ce constituie nota particulară a poetului. Atât în ceea ce privește ludicul, cât și dincolo de acesta, poemele sunt astfel gândite pentru a-și păstra tensiunea esențială și modulațiile inedite.

Lirismul lui Ion Cristofor se situează la o răscruce dintre două atitudini aproape imposibil de conciliat: poetica trecutului și cea a prezentului, aflată sub semnul modernității ce erodează societatea primordială. Poetul învață mersul prin viață treptat, prin asumare a inextricabilului destin și atinge imponderabila bucurie prin iubire: „Din pierdere în pierdere/ Am mers cu ghiozdanul plin de pietre/ La școala cea dură a vieții.// Împreună am mers/ Ca pe un nou continent/ Din îndoială în îndoială/ Din lacrimă și din suspin/ Până la steaua bucuriei/ Ivită în cerul senin” (*Până la ultima stea*). Între cele două dimensiuni se inserează discret câte un intermezzo satiric ce traduce atitudinea de revoltă a poetului îndreptată împotriva unei societăți decrepite, a unei guvernări imorale: „Sunt ca o grădină în care/ în loc de flori/ se adună promisiunile guvernului” (*Bună dimineața*), „Dacă ai bani în originala noastră democrație/ de preferință euro sau dolari/ poți să-ți cumperi grabnic o viață de rezervă/ poți să-ți închiriezi o mătușă Tamara/ un rinichi o inimă de mistreț/ o femeie gonflabilă o amantă în plus// Doamnelor, domnișoarelor și domnilor/ să ne bucurăm/ vântul libertății suflă prin buzunare și creiere/ prostia a ajuns Doctor Honoris Causa la Academia de Știință/ trăim într-o țară democratică/ în care haosul a fost impecabil organizat/ și totul a devenit cu puțință” (*Viața de rezervă*).

Poetul reînnoadă, prin poem, legătura cu un timp imemorial, în compania căruia se simte familiar și în spațiul căruia evadează prin logos, fiind fascinat de comunicarea cu o lume coerentă, așezată și își manifestă reticența în ceea ce privește noua lume, so-

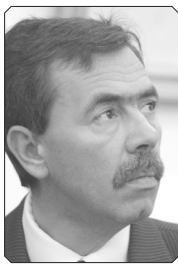
cietatea consumistă, amprețată de branduri precum McDonald's și amputată de valori: „Frații mei coboară sau urcă/ în copaci/ nimeni nu știe cu precizie/ ciclopi și satiri rânjesc cinici/ pe scările rulante de la McDonald's” (*Frații mei*).

O ars poetica în variantă contemporană este poemul *Poetul*, care are menirea a diseca realitatea, prin care sunt aspectate vitriolant și vehement tarele unei societăți în descompunere: „Poetul/ Un bisturiu uitat/ în măruntaiele realității”. Distincția semnificativă între spațiul ludic și cel al realului pe care poetul îl percepe grav este recognoscibilă în prezentul op. Eul liric este când euforic, angrenat în jocul creației, când neliniștit, descoperind o lume rigidă în care ființa este nevoită să accepte convențiile unei societăți lipsite de principii, este claustrată în limitele impuse de implacabilul destin: „În Constituție nu scrie nimic despre dreptul la singurătate/ iar tu ești mai singur decât un zid ruinat// Și mai ales Constituția tace mîlc/ despre dreptul de a-ți ține gura/ în timp ce șeful îți dă indicații prețioase// Nu știi dacă cineva dintre mahăriiăștia/ care au scris Constituția/ ne oferă și dreptul de a urla// Dar eu în seara asta urlu/ neauzit/ între patru pereți/ în urechea imensă a singurătății” (*Dreptul la singurătate*).

Ion Cristofor marșează pe comparațiile discrete în redarea celor două planuri care coabitează, cel al perenității și cel al perisabilității: „Dacă Dumnezeu are deschisă o bancă/ aş vrea să-mi depun acolo/ toate poemele mele neterminate// Cerul e astăzi roșu/ ca inima mea./ Ca un șirag de perle/ Sunt stelele în palma sa” (*Dacă Dumnezeu*). Aluzia la *intrarea dantescă* are menirea a ambigua dimensiunea ludică a discursului; poetul redă liric infernul terestru, care este camuflat într-o existență compromisă și compromițătoare, iar libertatea este practic anihilată: „la numai un pas de casa mea, Doamne,/ ai plasat cercurile infernului/ atâta doar că bătrân/ ai uitat să scrii deasupra ușii/ lăsați orice speranță” (*Infernul există*).

Poetul se află într-un perpetuu exil terestru, este un Iona însingurat, un Ulysse modern în drumul său spre Ithaca spirituală, spre descoperirea sinelui: „În astă seară/ Plec din nou/ Fără bagaje/ Fără iubite/ Fără cuvinte// Singur/ Cu bufnițele/ La întâlnirea cu mine” (*Întâlnire*).

Volumul *Viața de rezervă* este gândit ca o *ars combinatoria* în care ineditul îl constituie intertextualitatea, deopotrivă impulsurile lexicale care sporesc expresivitatea textuală. Logosul și viața se află într-o perpetuă conjugare, se conciliază într-o poetică a gestului, a tăcerii, a conștiinței asumate.

Cuvintele sau „partea noastră eternă”*

Marcel LUCACIU

Parafrazându-l pe Noica, o introducere la cuvânt ar trebui să pornească de la biblicul „La început a fost cuvântul. Și cuvântul era la Dumnezeu. Și Dumnezeu era cuvântul”. Numai cuvântul se confundă cu însăși ideea de sacralitate, lăsându-se purtat deasupra apelor precum Duhul Sfânt: „Se făcea că fiecare cuvânt pe care-l spuneam era ca un abur deasupra lucrurilor” (Nichita Stănescu, *Respirări*, Editura Sport-Turism, București, 1982, p. 159). Capabile să creeze o altă lume, „cuvintele sunt umbra de aur în conștiința materiei” (ibidem). Ele repetă Geneza ori structura materiei.

Nichita Stănescu propune sfărâmarea cuvintelor în atomi. O astfel de „atomică” (numită – autoironic – „fantezistă”) ar oglindi nucleul și neutronii în propoziții prin subiect și predicat, ar fi „un fel de echivalent sonor al materiei, trecut însă și prin ecranul conștiinței” (ibidem). Dar această „atomică” poate releva – simultan – caracterul particular și universal al cuvântului. Nu toate cuvintele au valențe demiurgice. Unele sunt simple înlănțuiri de sunete. Spre exemplu, „abracadabra” e un cuvânt de care Nichita „n-a auzit” ...

Pe cât de miraculoase sunt cuvintele, pe atât de temerară este gândul poetului: „... eu aș putea – dacă m-ar lua în serios fizicienii, medicii, geologii și eroii antici – să descopăr leacul cancerului prin cuvinte” (Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p. 41).

Dacă a vorbi înseamnă a exista, atunci cuvintele reprezintă propria noastră existență, ele devenind prin scriere „partea cea mai rezistentă a trecătoarei noastre ființe” (Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, Editura Sport-Turism, București, 1985, p. 18). În cea mai veche epopee a lumii, *Ghilgameș*, eroul e, deopotrivă, înspăimântat de revelația morții și cutremurat de pierderea celui mai drag prieten. Izbind până la extenuare pământul cu pumnii, nimeni și nimic nu-i poate curma durerea. Strigând, spre ceruri, acel sfâșietor: „A murit Enghidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei”, el scapă din ghearele morții: „Partea lui cea mai neperisabilă e salvată. Urletul lui e nemuritor, pentru că e înscris în cuvânt, el se transformă în însuși urletul său, în înseși cuvintele sale” (Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, p. 116). Sublim îndurerat, precum *Ghilgameș*, Eminescu dă glas dorinței de supraviețuire în „cel mai vital vers” din istoria poeziei românești: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”. Grație acelorasi cuvinte *Eminescu cel Mare* (cum îi spune Stănescu) a dobândit nemurirea dezvăluindu-ne totodată cauza tuturor artelor: A FI (Verba docent: „Ars longa, vita brevis”). Scriind cuvântul,

rupt din noi, ne îmbrăcăm povara trupului în „hainele” Eternității. Chiar „absurdul exprimat încetează să mai fie absurd” (Nichita Stănescu, *Respirări*, p. 85). Căci prin cuvinte ne despărțim – definitiv – de neant. Viața însăși, pe această planetă, își alege drept criteriu cuvântul, singurul care nu are dimensiune și este pretutindeni „cât tot ceea ce este, dar este și înăuntru a tot ceea ce este” (Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, p. 74). Credem că numai astfel ar trebui (re)citite următoarele versuri din *Elegia întâi*: „El este înlăuntrul desăvârșit,/ interiorul punctului, mai înghesuit/ în sine decât însuși punctul”.

Reiterând poezia lui Arghezi („fierar al cuvântului”) ce căuta „cuvinte care asaltează ca viespile sau te liniștesc ca răcoarea, cuvinte fulgi, cuvinte cer, cuvinte metal”, pentru Nichita cuvintele sunt aidoma păsărilor, animalelor sau plantelor. Fiind totuși abstracte: „Ele nu locuiesc de-a dreptul pe globul pământesc, ca animalele și plantele, nici pe emisfera sudică, nici pe emisfera nordică, ci locuiesc pe globul creierului și anume în atmosfera globului creierului, în acea atmosferă abstractă, în care chiar și stelele cerului pătrund nu prin ele însele, ci prin numele lor. Prin numele frumoase pe care le poartă de obicei razele și lumina” (Nichita Stănescu, *Respirări*, p. 163).

După uluitoarea „atomică”, Nichita visează o fiziologie, apoi o gramatică a cuvintelor. Există chiar o civilizație a lor. Undeva, pe teritorii ficționale, locuiesc două mari popoare de cuvinte al căror „specific național” îl reprezintă gândirea în imagini, respectiv gândirea în noțiuni. Primul popor are ca ideal frumosul, celălalt încă mai caută adevărul. Unul a creat prin imaginație artele, altul a inventat ultralucid științele. Dar numai Poezia guvernează cuvintele gândirii în imagini, deși pentru ea cuvântul înseamnă și totul, și nimic. Cuvântul e doar organ al comunicării, nicidecum material al poeziei. În fiecare vers, cuvântul are funcția unui vehicul care transportă sentimente dinspre poet spre cititor. Cuvintele înseși sunt „revederi dureroase ale sentimentelor” (ibidem, p. 277). Prin urmare, Poezia e mai degrabă *O viziune a sentimentelor* decât *arta cuvântului*, chiar dacă ele, sentimentele, pot fi relevate abia prin intermediul limbajului: „Materialul fundamental al fiecărei poezii este sentimentul, iar nu cuvântul cum ar părea. Cuvintele au un rol aparte, sine qua non...” (ibidem, p. 216).

Cu adevărat ale Poeziei sunt acele cuvinte care știu să iubească, să bată – din fiecare silabă – asemeni unei inimi. Numai astfel de cuvinte foșnesc precum ramurile arborilor, seamănă cu Sinele poetului, cu lumea

de iarbă, pământ și lumină: „Îmi învățam cuvintele să iubească,/ le arătam inima/ și nu mă lăsam până când silabele lor/ nu începeau să bată.// Le arătam arborii/ și pe cele care nu voiau să foșnească/ le spânzuram fără milă, de ramuri.// Până la urmă, cuvintele/ au trebuit să semene cu mine/ și cu lumea” (*Ars poetica*).

Fără transferul de personalitate sau, mai exact, fără „cedarea reciprocă a specificului” nu se poate vor-

bi despre cuvinte în Poezie...

Dincolo de vama vremurilor vitrege, Nichita Stănescu rămâne poetul „trimbulind”, care vede cu ajutorul cuvintelor, trăiește halucinat Idei și hrănește cu sentimente *Dreptul la timp*.

* Fragment din volumul de eseuri *Re-lecturi stănesciene*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004.

Comunicat

Premiile Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România Reuniunea de primăvară-vară a scriitorilor

Luni, 16 iulie 2018, începând cu ora 12, a avut loc (la sediul Filialei clujene a USB) festivitatea de acordare a Premiilor Filialei pe anul 2017. Cele mai bune cărți au fost recompensate cu premii *Cartea anului* purtând numele unor mari personalități ale culturii române. Au fost acordate și premii pentru literatura minorităților. Juriul acestei ediții: Andrei Moldovan – președinte, Ioan-Pavel Azap, Rodica Marian, Balász József Imre și Karácsonyi Zsolt, membri.

Evenimentul face parte din Proiectul *Scriitorul în cetate*, finanțat de Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca. Cu acest prilej, au mai fost acordate și premii sponsorizate de omul de afaceri Remus Pop.

Iată lista:

Premiile *Cartea anului*

(Finanțate de Primăria și Consiliul Local Cluj-Napoca)

Premiul A.E. Baconsky – **Ștefan Melancu**, *Despre irealul din lucruri*, Ed. Charmides, Bistrița, 2017

Premiul Octavian Goga – **Andrei Zanca**, *Integrala efectului de flutur*, Ed. Limes, Florești/Cluj, 2017

Premiul Pavel Dan – **Radu Țuculescu**, *Măcelăria Kennedy*, Ed. Polirom, Iași, 2017

Premiul Ion Breazu – **Ion Vlad**, *Dreapta și necruțătoarea magistratură a timpului*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul Adrian Marino – **Ion Simuț**, *Literaturile române postbelice*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul I. Negoșescu – **Ștefan Borbély**, *Simetrii și discrepanțe*, Editura Limes, Florești/Cluj, 2017

Premiul Teodor Boșca – **Mircea Oprea**, H.G. Wells, *Opere alese*, Ed. Eagle Publishing House, 2017

Premiul Eta Boeriu – **Ioan Milea**, Theophil Spoerri, *Dante și literatura europeană*, Ed. Limes, Florești/Cluj, 2017

Premiul Marian Papahagi – **Vasile Dragomir**, *Zeghea*, Ed. Charmides, Bistrița, 2017

Premiul Nicolae Drăganu/Premiul Primarului: **Horea Porumb**, *Clujul meu în oglinda timpului*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul Special al juriului – **Mircea Popa**, *Avanposturi ale Marii Unirii*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Minorități:

Premiul Dsida Jenő – **Egyed Eme-se**, Paian, Editura Lector, Târgu Mureș, 2017

Premiul Bretter György – **Demeter Zsuzsa**, *Szandra May a hóhullásban* (Szandra May în ninsoare), Editura Lector, Târgu Mureș, 2017

Premiul Páskándi Géza – **Király Farkas**, *Sortűz* (Rafală), Editura Sétatér Kulturális Egyesület, Cluj-Napoca, 2017

S-au mai acordat, ca în fiecare an, premii sponsorizate de omul de afaceri Remus „Mongolu” Pop

Premiul Al. Căprariu (Remus Pop) – **Doina Cetea**, *Istории*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul Interart (Remus Pop) – **Horia Bădescu**, *Decameronice* (ilustrații Mariana Bojan), Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul Negoită Irimie (Remus Pop) – **Iulia Cubleșan**, *Comoara de demult*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Premiul Liviu Petrescu (Remus Pop) – **Constantina Raveca Buleu**, *Critică și empatie*, Ed. Ideea Europeană, București, 2017

Premiul „Mongolu” Debut – **Marlene Fărcaș**, *Jurnalul unui ONG-ist*, Ed. Limes, Florești/Cluj, 2017

Diplome

In memoriam – **François Bréda**

Diplomă de excelență – **Ioan Pin-**

tea, pentru ediția Petru Cărdus, *Starea vremii*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

Diplomă de excelență *Centenarul Marii Uniri*: **Editura Școala Ardeleană**

Diplomă de excelență *Promovarea literaturii contemporane*: **Editura Limes**

Festivitatea a fost urmată de **Reuniunea de primăvară-vară a scriitorilor**. Au fost sărbătoriți, alături de premiați, scriitorii cu vârstă rotundă din prima jumătate a anului:

90: BENKŐ Samu – 25 februarie; Leon BACONSKY – 4 mai

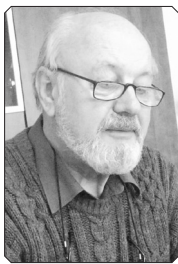
85: Miron SCOROBETE – 1 mai;

75: Teofil RĂCHÎȚEANU – 5 ianuarie; Horia BĂDESCU – 24 februarie; LIPCSEI Marta – 3 mai; Viorel TĂUTAN – 30 aprilie; Maria VAIDA-VOEVOD – 8 mai

70: GAAL György – 16 februarie; Doina OPRÎȚĂ – 25 mai.

65: Minerva CHIRA – 19 februarie; VÉGH Adalbert – 3 martie; Elena CĂRĂUȘAN – 11 mai;

60: Flore POP – 5 ianuarie; Ioan MILEA – 11 martie; Ștefan MELANCU – 16 aprilie; Adrian OȚOIU – 30 aprilie.

Confesionar

Viorel TĂUTAN

[Dedic această povestire, în semn de omagiu, colegilor mei de clasă, componenți ai primei promoții (1961) a Școlii Medii Mixte, azi Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu”, din Jibou în an aniversar – **75. Ne-am născut în anul al 25-lea al României reîntregite**: Ludovica Gherman-Bărdașu, Radu Daniel Goron, Éva Molnár-Păușan (Zalău), Doina Bodea-Oros (Jibou), Șarlota Chiș-Bica (Voivodenii Mari – Bv.), Onoria Ghimbuluț-Dan (Bistrița), Victoria Jecan-Furdui (Cluj-Napoca), Constantin Pop (Turda), Ioan Sabo (Jibou), Rozalia Sână-Borcilă (Cluj-Napoca). **La cât mai mulți ani, copii ai României Mari!**]

Amplasată în marginea trotuarului, la circa doi metri distanță de treptele care preced ușa de intrare spre cabina portarului, cândva fusese vopsită în alb. Firesc, cugetă zâmbind pentru sine, e doar în imediata apropiere a spitalului. O știe de câțiva ani buni. Trecuse de multe ori prin dreptul ei, însă nu fusese tentat, nici nevoit, să se așeze. E construită din tablă groasă, perforată oarecum la întâmplare cu orificii având diametre diferite.

Îi cunoaște povestea. Cu o săptămână înainte de a ieși la pensie, fosta asistentă-șefă o donase instituției și, deh!, comunității. De vreo doi ani, rămăsese văduvă. Bănuța era cadoul soțului ei, maistru la uzina mecanică, atunci când se mutaseră în casa confiscată de administrația comunistă după „fuga” în occident a fostului ei proprietar. O confecționase în schimbul de noapte, împreună cu un văr de-al său, care făcuse rost de tablă și de țevile pentru schelet, deșeu de la cazangerie, urmând a fi predate obligatoriu depozitului de fier vechi. O vopsiseră verde și o fixaseră în beton sub balconul dormitorului dinspre stradă. Stăteau seara la taclale cu vecinii, de primăvara până toamna, după ce-și isprăveau treburile gospodărești, cum e obiceiul în localitățile mici, sau în orașe, pe străduțe ferite de traficul auto intens al arterelor principale. În urma decesului intempestiv și oarecum prematur al soțului, Eliza, de ani mulți asistentă-șefă – se zvoni-se că era amanta directorului – nu mai fusese văzută stând pe bancă, însă nu protesta atunci când vedea pe altcineva folosind-o. În anul pensionării, a decis să o doneze Spitalului a cărui angajată privilegiată fusese încă de la sosirea aici, în urma căsătoriei. Solicitase ajutorul colegilor să o extragă din postamentul de beton, au mutat-o în curte, după care a insistat să fie lăsată să-i schimbe ea singură culoarea. La două luni după fixarea băncii în marginea trotuarului din vecinătatea unității sanitare, doamna Eliza părăsise localitatea pentru a-și petrece anii câți i-au mai rămas de trăit în apropierea celor doi fii emigrați în Germania, cu ajutorul oferit de unicul frate, mai în vârstă, al răposatului lor tată.

Raul se așezase mai mult din curiozitate, să-i teste-

ze gradul de confort. Este în trecere. Fusese în vizită la un prieten. Nu se văzuseră de vreo șase sau șapte luni. Acesta locuia într-un oraș mai mare, unde avea un apartament la bloc, însă păstrase și casa de aici pentru weekenduri estivale. Părinții săi o cumpăra-seră de la urmașii unui arhitect celebru pe vremuri în zonă. Rezistaseră timpului în mica urbe încă vreo cinci sau șase clădiri construite după planurile acestuia, printre care și templul greco-catolic din centru.

„Bună ziua, domnule... doctor! Nițică relaxare?”

Rictus vag al surprizei. Emițătorul salutului venise prin spatele său și se oprise brusc la cealaltă extremitate. Pe bancă ar încăpea, înghesuit, trei șezuturi cât de cât suple. Raul, ușor contrariat, întoarse capul. Îl știe din văzute, însă nu reține să fi schimbat vreodată două vorbe măcar. Îi răspunse scurt: „Bonjour”, apoi: „Faci o confuzie, domnule, nu sunt doctor”. Își redre-să poziția în intenția de a se ridica.

„Știu. Am îndrăznit să glumesc, văzându-vă îmbrăcat astfel. Vă rog să nu plecați! Nu doresc să vă deranjez. Dacă socotiți prezența și abordarea mea inoportune, plec. Însă îmi spuneam că ar fi o... ocazie să ne cunoaștem. V-am zărit prin fereastra apartamentului încă de când v-ați așezat. Locuiesc în blocul de peste drum. N-am simțit niciodată atât de stringent acest impuls, deși ne-am fost unul altuia în preajmă de câteva ori”.

Se răzgândi răsucindu-se ușor înspre cel care îl privea schițând un zâmbet bonom. *Față agreabilă*, își zise, și o licărire poznașă i se insinuă în pupile. Blugi bleu, tricou bej și sacou de aceeași culoare cu a pantofilor, maro deschis. Îmbrăcăminte clișeu, cugetă, generată de vreo casă de modă pe baza vestimentației din filmele nord-americane gen western. Înălțimea – cam 1,75, ten aspru și bronzat, aproximativ 47-48 de ani. Ochi mari, de un albastru intens. O fi vreun... securist, socoti, cine știe în slujba cui lucrează! Ceea ce îl determină să rămână, însă, era corectitudinea exprimării sale verbale, nu doar lexical și gramatical, cât mai ales fonetic. E limpede că se trage din sudul țării, din preajma capitalei. Se autoinspectă discret și rapid. Într-adevăr, se îmbrăcase în alb, fără intenția de-a

epata. Era la mijlocul lui iulie, cer senin și, în graba de a răspunde invitației amicului său, care venise împreună cu soția și fiul lor, a decis să de îmbrăce *de vară* sau *ca în vacanță pe litoral*, cămașă albă cu mâneci scurte, blugi albi și teniși la fel. Zâmbet vag. Mda, iată sursa posibilei confuzii.

„Îmi permiteți să mă prezint!” Pauză, scurt schimb de priviri, gest manierat de îngăduință. Ușoară înclinare reverențioasă din partea celuiilalt: „Felix Lavric, fermier”.

Raul se ridică și întinse mâna, nereușind să-și stăpânească un zâmbet mai larg. Nu apucă să-și decline identitatea.

„Știu cine sunteți, domnule profesor. Dascălii cu oarece vechime în oraș sunt cunoscuți. Dumneavoastră, care, din câte am auzit, sunteți și localnic, indigen, cum s-ar zice, cu atât mai mult. Fiul meu, auzind de la prieteni și colegi despre felul dumneavoastră de a relaționa cu elevii, și-a exprimat în mai multe dăți regretul că nu i-ați fost... magister ludi. Parcă așa se spune în limba latină, da?”

„Da, așa! Am zâmbit la auzul numelui și al prenumelui dumneatale. Sper să nu supăr!”

„Nu, domnule profesor. Intuiesc, v-ați gândit la semnificația lor traduse împreună, în sintagmă adică, *laur fericit*. Sunt curios din fire, mă interesează etimologia numelor și a prenumelor. Lavric vine de la preluarea slavonă a denumirii latinești a dafinului, *lavr*, iar despre *felix* doar ignoranții sau analfabeții nu știu ce înseamnă”.

„Ești malițios, domnule. Nouăzeci și opt la sută dintre românii normali știu că procentul cel mai mare al lexicului limbii lor materne are la origine limba latină. Am zis! Și nu mă implic în discuții despre politica unor grupări minore instruite, manipulate mai bine zis, să discrediteze rodul cercetărilor unor lingviști și istorici români și străini de-a lungul secolelor. Dar să nu deviem! Aș dori să știu de ce ai... alergat să ne cunoaștem nemijlocit! Pentru că trebuie să existe un motiv al acestei intenții. Și-apoi, *fermier* este o îndelnicire, nu o meserie sau o profesie...”

În timpul dialogului, răspund, firește, salutului rarilor trecători.

Raul își privi ceasul brățară: „Dar mai bine s-o lăsăm baltă! Uite, ne-a ajuns ora mesei de prânz. Îmi place să-mi respect programul meselor principale. La revedere, domnule... fermier fericit!”...

„Îmi permiteți să vă însoțesc până în centru? Am promis unui prieten imobilizat la pat să scot de la farmacie medicamentele care i-au fost prescrise. Vă rog!”

Privirea și, mai cu seamă, tonul cvasi-imperativ, îl determină să accepte. Porniră. Până în părculețul din zona centrală sunt vreo cinci sute de metri. Mergeau încet, în pas de plimbare lentă. Suficient încât Felix Lavric să-și rotunjească identitatea. Rădăcinile arborelui său genealogic pe linie paternă îi sunt în Bucovina de Nord, de unde bunicul tatălui său, preot, a ajuns în

capitală prin căsătorie cu fica unui dascăl de biserică dintr-un sat de munte în Prahova, unde s-a oprit la întoarcerea din războiul pentru independență, fiind rănit. De atunci, generațiile care i-au urmat, preponderent bărbați, s-au stabilit definitiv aici și au continuat tradiția intelectuală, consolidând-o. El, Felix, al doilea dintre cei trei copii ai tatălui lor, doi băieți și o fată, are la rândul său doi copii, băiat și fată. Pentru că era fiu de preot catolic, și iubea foarte mult animalele, a urmat cursurile unui grup școlar, clasa de zootehnie; putea să fie tehnician, dar s-a înscris la o facultate de zootehnie. A simțit apoi nevoia aprofundării și, după terminarea anului al treilea cu note doar de nouă și zece, s-a înscris și la medicină veterinară, pe care a terminat-o cu media peste 9, așa încât acum este inginer zootehnist și medic veterinar. A cunoscut-o pe fata care avea să-i devină soție într-o librărie din B, în vacanța de vară. Era studentă la Facultatea de Chimie din capitala Ardealului. Căuta un dicționar onomastic. Or, cum subiectul începuse a-l preocupa ceva mai demult, s-a oferit s-o ajute și... au rămas împreună. Tatăl ei, „socrul meu”, este inginer agronom, iar „mama-soacră” – educatoare la preșcolari în M, comună apropiată, unde „ne-am înființat o fermă de vaci gestante și, în consecință, o crescătorie de viței”. Locuiesc în casa de la țară. Și-au creat condiții urbane. Apartamentul de aici îl țin pentru copii, elevi la liceu, băiatul în clasa a unsprezecea, fetița – într-a noua.

Se opriră în dreptul farmaciei. Ca din pământ, lângă ei își făcu apariția o țigancă tânără, șatenă, îmbrăcată în hainele tradiționale, bluză și fustă lungă pătate și urât mirositoare. Bustul îi era dominat de o năframă în care atârna copilul sugar. „Dai, domnu’, cinci lei, să iau pită la copilul aista, să-ț’ ajute Dumnezo!”, arătă spre băiețelul de cinci, șase ani care îi învăluise pe cealaltă parte glăsuiind în melodia specifică actului: „Dai un leu, domnu’ doctor?”

Cei doi se priviră izbucnind în râs. Căruia dintre ei i se adresa, doctorului veterinar sau celui îmbrăcat în alb? Făcură doi, trei pași spre intrarea în farmacie, însă nu scăpară de insistențele femeii și a *puradelului*. Raul scoase o bancnotă de un leu și-o dădu puștiului. Mama acestuia se ținea scai de domnu’ celălalt: „Dai și dumneta, boierule, să ai noroc la copiii matala!” Acesta, în timp ce se scotoci și scoase câteva mone-de lăsându-le în palma țigăncii: „Gata, ajunge, nu mai am, plecați!” Tonalitatea severă îi scăpă de intruși. Către Raul: „Am scăpat ieftin. E plină lumea de ei. Sunt foarte bine organizați. Țștia, arătă către agresori, sunt sclavii, angajații de rând, ca să ne delimităm istoricește. Stăpânii lor sunt subordonați clanurilor cu organigrame foarte bine stabilite și respectate. Dețin averi uriașe. Dar nu mai discutăm. Domnule profesor, înainte de a ne despărți, vreau să lansez o invitație. Îmi permiteți?” Având acordul gestic: „Vă invit la barul din apropiere, la un pahar de ceea ce doriți dumneavoastră și o discuție cu temă, vă asigur, captivan-

tă! Pe la orele 18, dacă nu vă displace atât invitația, cât și ora sau localul!”

După aproximativ un minut în care procesă oportunitatea invitației din partea cuiva pe care abia îl cunoscuse: „Accept propunerea, monsieur Lavric, însă hai să conversăm plimbându-ne ori stând pe o bancă mai retrasă în parcul bătrânului castel. În incintă există, cred că știți, o terasă cu băuturi răcoritoare și tot felul de preparate de cofetărie și patiserie, dacă vom simți nevoia. De acord? La orele 18 – în fața intrării în parc!” Celălalt înclină, afirmativ, capul: „Poftă bună și siestă plăcută, domnule profesor!” Își strânseseră mâinile.

Ajunse acasă sub imperiul gândurilor învălmășite, ca întotdeauna când întâlnea semenii cu personalitate puternică. Era circumspect. L-au adus în această situație întâmplările imprevizibile ale vieții. I-ar fi plăcut să nu fie singur în asemenea episoade existențiale. Soția sa, Diana, era plecată de aproape trei săptămâni în capitală, unde trăia și muncea fiica lor. Născuse de curând un al doilea copil, un băiețel, și simțise nevoia s-o ajute. Adică, mai precis, avea convingerea că este de datoria ei acest lucru. Iar el nu s-ar fi împotrivit pentru nimic în lume acestor decizii.

Intră în baie, făcu duș cu apă fierbinte, așa obișnuia vara, citise asta într-o revistă de medicină orientală, se șterse cu asprul prosop de cânepă, țesut de soția unui văr primar dinspre tatăl său, își îmbracă treningul subțire, ținuta obișnuită de casă, își încălzi mâncarea, se supuse ritualului cotidian al prânzului și, în timp ce spăla farfuriile și tacâmurile folosite, sorbea din pahar, plescâind ușor de plăcere, câte o înghițitură din vinul roșu „de casă” primit zilele trecute de la un prieten, fost coleg de liceu și, un timp, de serviciu. Ieși din bucătărie, intră în living și se lăsă moale pe canapea cu o carte în mâini. Nu reuși să citească mai mult de trei fraze, că ațipi cu gândul la surprinzătoarea întâlnire de astăzi și la ceea ce ar urma să aple spre seară.

Constatase încă din tinerețe că nu avea nevoie de ceas deșteptător. Funcționa impecabil „ceasul biologic” intim. De câte ori își programa ceasul, sau, mai recent, telefonul mobil să-i dea deșteptarea, se trezea cu cinci-zece minute mai devreme, oricât de obosit fusese. În concediu, nu mai folosea auxiliare. Așa se întâmplă și de data aceasta. Se trezi la orele cincisprezece și patruzeci și cinci aproape la fel de circumspect și curios, merse în baie, își spală obraji cu apă rece, își schimbă treningul cu o bluză „marinărească”, blugiși, pantofi sport Nike gri, îi plăceau mai mult decât cei produși de alte firme. Înainte de a ieși, desprinse din cuier șapca și vesta din același material și aceeași culoare cu *ginșii*. Îi plăcea să fie punctual, riguros din ce în ce mai dificil de respectat.

În circa zece minute ajunse fără grabă la intrarea în parc. Felix îl aștepta cu zâmbetul pe buze. Își privi ceasul. Mai erau patru minute până la ora 18. „Salut, domnule Lavric”, îi răspunse acestuia la salut. „Se pare

că aparținem aceleași categorii etice vetuste: respectăm punctualitatea”. „Doar că nu reușim întotdeauna. Sunt din ce în ce mai mulți factori perturbanți ai acestei calități, pe măsură ce societatea se emancipează. N-am fost unul dintre adepții sfertului academic, inovație a vreunei vedete interbelice. A crescut numărul indivizilor cu profesii sau preocupări complementare sau, dimpotrivă, divergente”.

Înclinându-se puțin, Raul indică discret cu mâna dreaptă intrarea în parc: „Îți propun o plimbare pe aleile generoase ale acestei adevărate grădini botanice. Castelul și parcul din jurul său, extins până în proximitatea pădurii sunt teritorii ale copilăriei și adolescenței mele. O să te rog să-mi lași dominația discursivă o vreme, precum și ritmul deplasării!”

„Fără nicio discuție, domnule profesor. Sunt curios. Am convingerea că-mi veți relata aspecte interesante în legătură cu... obiectivele acestea, ca să zic așa!” Își zâmbiră.

Făcură câțiva pași *à la promenade*, apoi Raul începu să-i vorbească proaspătului său amic despre istoria domeniului, pe care insolența abuzivă a regimului comunist l-a transformat, după model sovietic, în instituție de utilitate publică: Școală generală, ciclul gimnazial cu internat și cantină, liceu cu profil real, orfelinat, muzeu de științe ale naturii, club al copiilor. Podul, impunător prin vastitate, fusese adăpost pentru lilieci. Până și ei îl părăsiseră, lăsându-l șobolanilor. În sfârșit, după aparenta cădere a comunismului, fusese restituit urmașilor familiei nobiliare. Aceștia, neavând fondurile necesare întreținerii, abandonaseră clădirea, lăsând-o în voia degradării.

Aleile duceau spre pădure. O luă spre stânga. În vârful unei coline poposiră lângă ruinele mausoleului familiei foștilor proprietari din secolul al XVII-lea. Necropola, zise Raul, se află dedesubt și conține sarcofage cu sicriele soției și ale copiilor. Se spune că au încercat unii curioși să decoperteze intrarea dinspre est, însă, aflându-se, li s-a interzis de către puterea oficială, sub pretextul că virusul ciumei rezistă în stare latentă în jur de cinci sute de ani. „Vezi, domnule... doctor, aici, de jur-împrejur, pe exteriorul zidurilor se aflau stele funerare din alabastru, inscripționate în limba latină, conținând date de identificare ale soției, copiilor și ale rudelor contelui din timpul epidemiei de ciumă care a bătut Europa, inclusiv cele trei provincii cu populație preponderent românească. Câteva au fost desprinse și transferate unor muzee de istorie. Celelalte au fost furate sau pur și simplu distruse. Iată aici urmele ignoranței!” arătă Raul fragmente de rocă, purtând litere ininteligibile „scrise” cu dalta.

„Da, știu”, îi răspunse Felix zâmbind trist. Se aplecă, luă un ciob de alabastru și-l strecură în buzunarul din spate al pantalonilor. „Astfel de distrugerii sunt apanajul unor revolte în masă față de regimurile tiranice, despotice. A da foc, a distruge simbolurile ma-

teriale aparținând puterii adverse considerate malefice sunt manifestări ale carențelor educative. Toate acestea au fost construite chiar de către cei revoltați, de strămoșii sau părinții lor. Dacă statele Europei occidentale au făcut eforturi financiare consistente pentru conservarea istoriei, noi am fost și mai suntem parcă setați să distrugem autenticul înlocuindu-l cu ceea ce se cheamă Kitsch. O, dar m-am aprins rău! Iertați-mă!" îi zâmbi jenat celui lalt.

Prinși de conversație, porniseră la vale, spre latura nordică a parcului. Cărări și alei amenajate cu discernământ creativ îi duseră spre chioșcul și terasa de incintă. Sunt amplasate aproape de zona centrală a parcului, la aproximativ cinci metri distanță de alea principală. Protejate de un gard din scânduri de brad, cele zece mese,acompaniate de câte patru scaune fiecare, confecționate din același material, ofereau oportunitatea odihnei la o prăjitură și-un suc, un ceai sau o cafea. Nici una nu era ocupată. Felix ridică antebrațul mâinii stângi și își privi ceasul. Se plimbaseră o oră și zece minute.

„Credeam că e închis. Intrăm? Dar ce întreb eu? Mi-ați promis!”

Se așezară la o masă mai aproape de chioșc, spre care alegea Raul să meargă. După ce află opțiunea acestuia, brânzoaică și ceai din fructe de pădure, merse la vânzătoare, își aranjă pe tava primită farfurioarele cu produsele de patiserie, ceștile și ceainicul, plus un pahar cu suc de ananas pentru sine, plăți și veni la masă. Plasă tava în mijlocul mesei, apoi îl servi pe Raul. Acesta luă ceainicul, își turnă ceai în ceașcă și așteptă să se răcească la suprafață, după care sorbi pelicula, semn că era obișnuit cu acest ritual. Felix duse la gură paharul aburit de lichidul rece și bău însetat jumătate.

„Domnule profesor, cred că v-am stârnit curiozitatea. Și că e momentul să vă dezvălui adevăratul motiv al grabei dinainte de masă de a mă prezenta și a vă invita la întâlnirea din această seară. Acum câteva zile mi-am propus să vă caut. Îmi era oarecum teamă că sunteți plecat, fiind vacanța de vară. Vă cer îngăduința să vă rețin aproximativ o jumătate de oră cu o... poveste, în timpul expunerii căreia vă rog să nu mă întrerupeți! Sunteți de acord?”

(va urma)

Microcosmul feminin și prăzile

Alexandru JURCAN

Învățătoarea Violette Ailhaud (născută în 1835) a scris în 1919 un roman despre lovitură de stat din 1851 (*L'Homme semence*), când armata lui Louis-Napoléon Bonaparte a strivit rezistența republicanilor. Autoarea a încredințat manuscrisul unui notar. Cartea a apărut doar în 2006, iar regizorul Marine Francen (fostă asistentă la Haneke) s-a încumetat s-o transpună pe marele ecran (în 2017) cu Pauline Burlet (Violette) și Alban Lenoir (Jean). Primul său film, în format 4/3, filmat în Cévennes, convinge și încântă privirea prin imagini tulburătoare, ce amintesc de Vermeer, Renoir, Van Gogh, Millet (filmul se numește *Le Semeur/ Semănătorul*).

Bărbații din sat au fost duși cu brutalitate departe, fiind simpatizanți ai Republicii. Femeile au rămas să-și ducă traiul greu, muncind la câmp, într-un *hors du temps* apăsător. Asistăm la un microcosm feminin situat între solidaritate și rivalitate. Femeile fac un pact: dacă ar apărea vreun bărbat, l-ar împărți, l-ar folosi spre perpetuarea speciei. Sosirea potcavarului Jean minează calmul, trezește pasiuni, gelozii, tandrețe, dorințe. Jean e atras de Violette și povestea lor de iubire începe în tonalități de suspiciune, de neglijare a pactului comunității. El e misterios, carismatic și se implică în muncile câmpului. Doar

el și Violette știu citi, așadar vor împărți cărți și idei, însă viața se va dovedi necruțătoare.

Se impune o comparație cu filmul Sofiei Coppola, *Les Proies/ The Beguiled* din 2017, premiu pentru regie la Cannes, cu Colin Farrell, Nicole Kidman, Kirsten Dunst. Războiul de Secesiune, 1898, un pension de fete, un soldat rănit, ascuns acolo și îngrijit de șapte femei... Film inspirat de romanul lui Thomas P. Cullinan, după care Don Siegel a realizat un film în 1971, cu Clint Eastwood în rolul principal. Frustrare, gelozie, dorință, tensiune erotică, pulsuni intime – totul într-un timp suspendat, cu accente terifiante, senzuale. Un *huis clos* care ne trimite spre filmul Marinei Francen, unde domină complexitatea dorinței, pudoarea femeilor, simplitatea și lirismul. Aici nu e isterie, ca la Sofia Coppola, unde asistăm la violențe nebănuite, iar finalul cu ciupercile amintește de Scufița Roșie. Așa începe filmul: ca într-un basm de Perrault – fata culege ciuperci în pădure, unde îl găsește pe caporalul rănit. În final, tot ea adună ciupercile otrăvitoare pentru cina festivă. Lupul-caporal va fi invitat la masă, cu grimase vindicative. Prea simplist, credem. Preferăm delicatețea picturală a Marinei Francen, unde sentimentele nu sunt inutil exacerbate.

King Crimson – Uncertain Times Tour 2018

Daniel MUREȘAN

Legenda spune că regele Krakus avea o fiică foarte frumoasă, Wanda, pe care ar fi promis-o de soție celui care va scăpa orașul de dragonul Smok Wawelski, care se hrănea cu oi și fecioare. Mulți prinți și-au încercat norocul, dar au sfârșit drept cină a temutului dragon din peștera de sub deal. Salvarea a venit de la un tânăr cizmar, care a croit un soi de capcană dintr-o piele de oaie umplută cu fier încins și pucioasă. Dragonul a înfulecat-o rapid, dar cuprins de flăcări în interior s-a repezit la râul Vistula, de unde a băut apă până a crăpat. Aceasta este legenda Cracoviei. Orașul este plin de străduțe medievale ce duc spre dealul Wawel, unde sălășluia dragonul, iar azi se înalță maiestuos castelul lui Cazimir cel Mare. De data aceasta, la o aruncătură de băț de castel, la *Ice Krakow Congress*, am trăit pe viu legenda muzicală a tinereții mele: *King Crimson*.

Multe trupe din epoca progresivă a anilor '70 activează și azi, dar puține ating perfecțiunea precum King Crimson. Și aceasta, în primul rând, datorită maestrului, vizionarului Robert Fripp, cel care a creat unitate în jurul său și cel care nu a făcut niciun compromis. La un an după ce a ascultat celebrul album *Sgt. Peppers Lonely Hearts Club Band* al celor de la *Beatles* (după părerea mea cel mai valoros album al lor), Fripp a compus șapte albume pline de experimente instrumentale, de o sensibilitate orchestrală remarcabilă.

Așadar, nu se putea rata un astfel de concert. Surpriza a venit chiar de la început, când am văzut în frontul scenei trei seturi de tobe. Pe lângă celebrul Pat Mastelotto, am avut privilegiul să-i vedem pe Jeremy Stacey (Noel Gallagher, Steven Wilson, Joe Cocker) și Gavin Harrison (*Porcupine Tree*). De fapt, trupa de concert era un octet ca fază concertistică extinsă, dar plin de intervenții instrumentale solo și valuri de fussion. Un gest demn de remarcat, trupa a cerut fanilor să nu folosească telefoanele sau aparatele de fotografiat. Înainte de începerea concertului, în

difuzoarele sălii s-a auzit mesajul: „Vă rugăm să nu folosiți dispozitive mici și deștepte pe care le aveți pentru a filma sau fotografia concertul. Folosiți-vă ochii și urechile, bucurați-vă de concert!” Astfel, fără nicio distragere a atenției, am putut savura în voie superba muzică.

Nu am să vă descriu piesele din concert, sigur vor apărea pe youtube sau pe DVD. Vreau să vă descriu atmosfera de la concert, care mă făcea să cred că sunt la o piesă de teatru. La acel teatru care cică de vreo 2000 de ani e pe moarte, dar se reinventează permanent. Celebrul om de teatru Konstantin Stanislavski a emis o celebră „lege” a genului – „Atunci când intri în teatru, lasă-ți grijile la portar”. Cam așa s-a întâmplat și la Cracovia. Arta muzicală a vibrat ca o continuare firească a vieții. Totuși, au existat diferențe față de teatru, au fost lăsate la o parte costumele sau machiajul. Importantă a fost trăirea și sinceritatea celor de pe scenă, totul completat cu un repertoriu de aproape cinci decenii. Mai bine de trei ore de putere muzicală emanată pe o scenă plină de instrumente, dar toate adunate parcă într-o singură melodie. Nu este nimic asemănător cu King Crimson, unde toți muzicienii țănesc concomitent spre zidul sonic. Totul într-un design musical estetic, aproape de perfecțiune. Robert Fripp parcă e același de 50 de ani, aruncă spre noi cu artefacte atent meșteșugite. Învie totul, injectează energie peste tot. Se evoluează permanent, piesele primesc contururi noi, totul este proaspăt. Ar fi multe de spus...

Dar, ca o concluzie, King Crimson a demonstrat că este printre puținele trupe ce au îmbătrânit frumos.

Setlist:

- * Devil Dogs of Tessellation Row
- * Pictures of a City
- * Neurotica
- * Epitaph
- * Suitable Grounds for the Blues
- * Radical Action III
- * Meltdown
- * Radical Action II
- * Level Five

- * The Letters
- * Red
- * One More Red Nightmare
- * Hell Hounds of Krim
- * Indiscipline
- * The ConstruKction of Light
- * Cirkus
- * Lizard
- * Moonchild
- * The Court of the Crimson King
- * Larks' Tongues in Aspic (Part IV)
- * Islands
- * Larks' Tongues in Aspic, Part Two
- * Starless

Componenta trupei:

Robert Fripp - chitară
Jakko Jakszyk - chitară, voce
Mel Collins - saxofon, flaut
Tony Levin - chitară bass, voce
Pat Mastelotto - baterie
Gavin Harrison - baterie
Jeremy Stacey - baterie, clape
Bill Rieflin - clape

Discografie King Crimson:

- In the Court of the Crimson King (1969)
- In the Wake of Poseidon (1970)
- Lizard (1970)
- Islands (1971)
- Larks' Tongues in Aspic (1973)
- Starless and Bible Black (1974)
- Red (1974)
- Discipline (1981)
- Beat (1982)
- Three of a Perfect Pair (1984)
- THRAK (1995)
- The ConstruKction of Light (2000)
- The Power to Believe (2003)

Live:

Earthbound (1972)
USA (1975)
The Great Deceiver (1992)
B'Boom: Live in Argentina (1995)
Thrakattak (1996)
Epitaph (1997)
The Night Watch (1997)
Absent Lovers: Live in Montreal (1998)
Live in Mexico City (1999)
The ProjeKcts (1999)
Heavy ConstruKction (2000)
Vrooom Vrooom (2001)
Ladies of the Road (2002)
EleKtrik: Live in Japan (2003)
Live at the Orpheum (2015)
Live in Toronto (2016)
Radical Action to Unseat the Hold of Monkey Mind (2016)
Live in Chicago (2017)
Live in Vienna (2018)

Câștigătoarele Concursului de creație literară „Iuliu Suciul”, ediția a XXIII-a, Zalău, 2018

Martți, 5 iunie 2018, a avut loc jurizarea lucrărilor trimise de elevi de liceu la Concursul de creație literară „Iuliu Suciul”, ediția a XXIII-a. Juriul, alcătuit din scriitorii: Marcel Lucaciu (președinte), Daniel Săuca, Ion Pițoiu-Dragomir și Daniel Hoblea (membri), a acordat următoarele premii: *Secțiunea Poezie* – Premiul I – Király Iris-Roberta (Colegiul Național „Silvania Zalău”); Premiul II – Victoria Crișan (CNS Zalău); Premiul III – Miruna-Ioana Haiduc (Colegiul Național „Simion Bărnuțiu” Șimleu Silvaniei); Mențiune – Diana-Mara Beșe (CNS Zalău). *Secțiunea Proză*: Premiul I – Iarina Satmari (CNS Zalău); Premiul II – Ozana Bălăbuc (Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău); Premiul III – Xonia Purcăraș (CNS Zalău); Mențiune – Daiana-Alexandra Breje (Liceul Tehnologic „Voievodul Gelu” Zalău). La această ediție, Premiul „Iuliu Suciul” a fost câștigat de Oana Crișan (CNS Zalău). Premiera a avut loc miercuri, 6 iunie 2018, în cadrul unei ședințe festive a Cănaclului literar „Silvania” din Zalău. Evenimentul a fost organizat de Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău și Cănaclul „Silvania”, în parteneriat cu Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Inspectoratul Școlar Județean Sălaj. Pentru cititorii revistei „Caiete Sil-

vane”, o selecție din grupajele de poezie și fragmente din prozele premiate:

KIRÁLY Iris-Roberta

Pastel Cosmic

Am auzit că
 în spatele fiecărei stele,
 Există un grafician
 al luminii
 Și că în umbra lunii,
 Se găsește un arhitect
 al cunoașterii,
 Care mi-a spus că
 fiecare om
 Are câte un pescar
 de vise,
 Ce stă pe câte un nor
 La marginea Galaxiei
 Și în timp ce fluieră
 în fața Cosmosului,
 Oferă culoare Răsăritului.

*

Victoria CRIȘAN***Lilith***

În ziua întâi
 Dumnezeu făcu lumina
 pentru a captura privirea-ți azurie.
 - Și astăzi marea are ochii tăi.
 Ți-a fost promis la naștere
 bilet spre paradis
 - o rezervare pentru anul 5
 Niciun zeu n-a prevestit
 că puritatea poate genera
 destin profan.
 Când ai păcătuit o viață întreagă pe Pământ
 Ai dus vreodată dorul
 unui sfânt?

Evă a iadului,
 am chicotit sfios
 văzând c-al tău bilet spre Măreție
 nu asigură oprire-n purgatoriu.

*

Miruna-Ioana HAIDUC***Micile distrageri întâmplătoare***

Aș vrea să merg în Paris
 Fiindcă acolo nu mă podidește plânsul
 Unde mașinile claxonează
 Doar când cineva își scapă bereta în mijlocul străzii
 Și ai crede că un om e franc doar că vorbește franțuzește
 Alerg și dau să trec pe roșu
 Doar fiindcă am văzut un croissant într-o vitrină
 Apoi ceasul bate ora 10
 Și ajung să iau micul dejun la Tiffany
 Îl aștept pe Voltaire să vorbim despre actorii lui
 ipocriți și dramatici
 Iar la sfârșitul zilei o bătrânică îmi citește în cafea
 Brusc, mă reîntorc în București, micul Paris
 Și deja se resimte ironia lui Caragiale.
 Fără să îmi fi dat seama, am ajuns din nou să merg
 prin praf.

*

Diana-Mara BEȘE***Seară pe mare***

Plouă în noi cu lumină,
 Artificii de speranță,
 Muzică-n ecouri sacre,
 Pierdute toate în surdină...
 Încolțește fericirea,

la margine de lume.
 În orizonturi eterne
 privity într-o seară senină, cu stele
 în doi,
 Te păstrez.

Alternanța obositoare de clipe scurse
 fără vreo însemnătate,
 Amalgam proporțional de suflete
 nefiresc de pustii,
 O corabie care există doar pe jumătate
 este iubirea ideală.

Ploaia de Noiembrie
 colorată prea intens
 E numai a noastră, tu ești...
 Nuanța-suflet, sumară galerie.
 Noi nu suntem iubiți,
 suntem, și atât, în ploaie.
 Noi nu trăim pentru iubire
 Ci zâmbim în ploaia
 În care visăm
 Și murim.

Pentru eternitate, ochii nu se vor închide
 niciodată cu adevărat.
 Culorile nebuloaselor captive în interiorul lor
 nu se vor stinge, nu vor îmbătrâni.
 Iar furtuna în care ne-am pierdut corabie va fi

Plouă în noi cu lumină...

***

■ Viața mea dinainte de tine

Amestecul tulburător dintre alcool și singurătate
 mă trezește din nou în mijlocul foilor A4, prinsă în
 munca redacției revistei „La femme”, revista tulbu-
 rătoare a vieții mele. Garsoniera mea goală, aranjată
 rustic, mă ajută să mă simt confortabil și să mă inund
 în veșnicele hârtii ale revistei.

În urmă cu trei ani am terminat facultatea de psi-
 hologie și într-un moment de entuziasm am decis să
 încep o revistă psihologică în care să ajut femeile din
 întreaga țară. Ce ar fi putut fi mai frumos atunci?

Însă nu știam, prostuță fiind, ce presupune o ase-
 menea responsabilitate. Azi însă, cu toate că munca
 pare interminabilă, revista e singurul lucru bun din
 viața mea. După terminarea facultății am rămas în Si-
 biu, n-am vrut să mă întorc acasă, în micul meu oraș
 prăfuit. Niciodată nu m-am simțit acasă acolo. Oa-
 menii, locurile deja mă scârbeau. Voiam să evadesc din
 propria mea viață, găsindu-mi liniștea băgându-mă în
 poveștile altora. A funcționat... cel puțin pentru o peri-
 oadă. Revista mea a devenit cunoscută repede datorită
 blogului meu salvator pe care obișnuiam să îl adminis-

trez încă din liceu. Așa că, în numai câteva luni, stăteam în fața laptopului meu cu peste 1000 de mesaje de la femei anonime care îmi cereau tot felul de sfaturi. Am început cu puțin. Publicam reținută câteva pagini de revistă, îndoindu-mă parcă de abilitățile și lucrurile învățate, însă cu cât scoteam mai multe numere cu atât veneau tot mai multe mesaje. În doar un an, revista mea se bucura de cel mai mare succes din țară. Așa am ajuns să creez compania în care azi, mai mult de 30 de angajați lucrează devotat pentru mine. Fustele din piele și tocurele cui, biroul meu spațios din companie sunt darurile primite pentru persoana care eram odată. Înființarea companiei a durat câteva luni, am vrut să pun totul la punct înainte de deschiderea oficială. Mi-am selectat atentă angajații, interviurile au durat peste 24h, dar în final, am fost mulțumită de alegerile făcute.

Vinul roșu din această seară m-a amețit suficient, încât foile din jurul meu să nu mai aibă nici un sens. 30 de mesaje noi. 30 de femei nemulțumite, de mame singure sau singure într-o relație, 30 de adolescente care trec prin criza lor existențială. Fiecare are nevoie de sfatul meu. Încerc să mă concentrez totuși. Iau hotărâtă primul mesaj.

„Am 20 de ani. Mama mea îmi controlează viața. Nici măcar nu mă lasă să mă văd cu băiatul de care îmi place. Zice că îmi trebuie unul care să aibă bani.[...]”

Nemulțumită de început, iau alt mesaj.

„Locuim la 1000 de km unul de celălalt. Avem o relație la distanță.[...]”

Poate al treilea îmi va capta atenția totuși.

„Copilul meu nu înțelege că am nevoie și de timp doar pentru mine. Toată ziua: «Mami unde e aia?», «Mami îmi e foame...» [...]”

„Vreau să schimb ceva la mine. [...]”

„Iubesc un băiat, dar relația e imposibilă. [...]”

Așadar, nu mă pot concentra. Realizez că fiecare are câte o problemă, însă nimeni nu vrea cu adevărat să o remedieze. Toți cer ajutorul cuiva în speranța că peste noapte toate problemele lor se vor termina. (...)

(Fragment dintr-un proiect de roman, „Un nou început”)

Iarina SATMARI

■ Poveste despre ea

Visa la bomboane și, doar văzându-le, le gusta din priviri. Doar că nu era un gustat, ci mai degrabă un înfulecat pofticios, hulpav, un obicei de care nu scăpă de când era de-o șchioapă. Iubea animalele și bomboanele. Câteodată se întreba cum ar arăta animalele din ogradă, dacă erau din ciocolată sau vâcuța să dea vanilie și nu lapte. Când se gândea la toate astea, se amuza teribil, iar universul îi părea doar o bomboană enormă, imensă, în care oamenii parcă nu-și mai găseau locul. Când soarele apunea, trebuia să fugă în casă la mama ei. Aici, orice locșor i se părea teribil

de plictisitor. Afară, însă, avea de înfruntat, la orice pas, pericole, pentru că riscai să te lovești de monștri cu multe picioare care-și țeseau nostalgiile, alcătuind plase mari, ca niște capcane invizibile. Apoi, mai erau albinele, cu care ea nu se împăca chiar bine, pentru că, odată, a avut cu ele o neînțelegere și a tipat de durere, încât și vecinii au auzit. Niciodată nu se știa de unde vine pericolul, ori cine te urmărește. În umbra ta putea să se ascundă orice jivină, orice ființă plăsmuită de natură. Orice parfum al naturii venea dintr-o suburbie în care, probabil, locuiau animale care se respectau. Cel puțin așa credea ea și, pesemne, așa era. De aceea, casa era ceva mult prea steril, pentru ca în ea să-și facă simțită prezența arici pogonici, ciupercuțe otrăvite sau alte animale dornice de hărjoneală. Era spațiul care asigura strict existența omului, nimic mai mult. Ecuația era simplă: universul real era grădina din spatele casei. Acolo aveau loc cele mai crâncene bătălii, cele mai frapante ceasuri de seară în compania soarelui ce se anina pe cerul limpede. Mereu ochii ei sorbeau cu poftă din lumina soarelui apunând, iar când mingea de foc aproape nu se mai vedea, era convinsă că vreo făptură uriașă îl mânca în fiecare seară și, din cauza arsurii, dimineața-l arunca înapoi. Era fascinată de acest joc al balaurului și, în fiecare seară aștepta să vadă dacă nu cumva făptura aia mare, balaurul acela, nu s-o cuminți după atâtea arsuri. Doar că niciodată nu se cumințea, fiind mereu la fel. Poate că lumea asta de fier era mult prea grăbită și sufocată de cotidian, încât să vadă aceste detalii colorate. Sau poate oamenii mari nu au ochi decât pentru informații multe, multe, știri, probleme și derizoriu. Ei nu mai știu să se bucure. Se agață de probleme meschine, care le tulbură marea vieții, ignorând detaliile cu care pictează viața cu adevărat. Sunt oameni agitați, buni însă la suflet, dar care nu miros, precum mama sau bunica, a cozonaci, minciunile, prăjituri... (...)

Ozana BĂLĂBUC

■ Copilul în fața lumii

Un glas de rouă pe obrazul unui vânt sălbatic... E El!... copilul în fața lumii. Aleargă, scâncește, adună flori, răsuțește pe degete lumina unui blând soare de mai. Cum?... Așa o fi?...

Cu pletele răsfirând aburii dimineții, el întrupează întinderea uniformă a câmpiei și o pace desăvârșită îi rătăcește mintea în dungile străvezii ale orizontului. O culoare egală apasă privirea-i încă buimacă de-a somnului dulceată. În aerul gras de miresmele basmului, puiul de om adulmecă melodiile îndrăznețe ale văzduhului, o ia la pas prin cântecele verii, își scoate puțin colții și abia învățați primii pași, înalță tare, un spru: „Exist!”

Oul primordial l-a născut pe el, l-a hrănit, l-a încălzit în blana pământului și la picioare i-a pus lumea, sau oare, pe el la picioarele lumii? Chipul fără chip, dar totuși atât de închipuit, poartă în mâinile sale Războiul Troian, pecetea unui brav luptător, a unui învins și-a unui învingător, a unui viclean și-a unui vis de adevărat creștin.

Spre unde? Spre ce s-o apuce acum? Mai e oare loc?

Întrebarea mi-o adresează pe vremea când înfloresc teii, într-o seară cu stele, cu vifor și lună printre ele... Pe calul său alb, arăbesc, curat, sălta întruna în șeaua adâncă, cerceta zarea și-și întorcea apoi pentru o clipă căutătura încruntată spre murmurul de valuri ce-i domolesc frământările și-i astâmpără flacăra setei de viitor laur zeiesc.

Ochii săi vii pipăie împrejurimile și depărtarea, visează dorința, ating iataganul cu flori de argint și întorși spre răsărit, se furișează larg în tărâmul speranței; vorbesc uneori de datorie și renunțare, își bat capul pe tema binelui și-a răului, cu ce e drept și cu ce e nedrept, cu ce e îngăduit și cu ce nu e îngăduit.

...De ce? Pentru că într-o zi, ei, ochii vor trebui să răspundă de faptele sale, căci, vegetând a bine sau a rău, corola de lumini a lumii e veșnic în mișcare, naște speranțe, adună idei, zămislește gânduri și păreri.

El, bobocul de aur, jertfit pe altarul dorinței, e pie-sa abia intrată în joc, un prim Adam ce-și caută menirea și-o Evă ce înfruntă veșnicia, vestind din clopoței, speranța, nemurirea...

Xonia PURCĂRAȘ

■ Nu te uita

Mă aflu într-o cameră întunecată atunci când îmi revenisem în simțiri. În acea micuță încăpă-re, chiar în fața mea, într-un colț slab luminat de măreția lunii, se afla ghemuit, un mic copil. Purta doar o cămașă lungă, zdrențuită și murdară, avea un păr ciufulit și niște ochi în care se reflecta goliciunea sufletului. Atunci când acei ochi reci intraseră în câmpul meu vizual, fusesem cuprins de un fior, un fior greu de explicat în cuvinte, dar în acel moment am simțit atât milă, cât și dispreț. Două sentimente reci, pe care eu reușisem să le experimentez simultan. Dar oare cine era acel copil care reușise să-mi deranjeze sufletul și mintea? În dorința de a dezlega acest mister, am făcut, cu greu, un pas în față. Parcă începeam să aud niște sunete slabe, sunetele rare și încete ale unei inimi goale și un scâncet, unul care mă dezgusta. Acum, atât imaginea, cât și sunetul, toate aparținând acelui copil, trezeau niște sentimente contradictorii în mine, disprețuiam acel copil, da, chiar îl uram, dar în același timp simțeam și compasiune, parcă aș fi

vrut să îi alin suferința într-un fel. Și astfel, într-un impuls de moment, tulburat de existența acelei făpturi demne de milă, m-am aplecat spre el.

Acel chip care stătea în fața mea, acel chip pe-a cărui obraji puteai zări urmele șterse ale unor lacrimi, îmi este extrem de familiar. Cunoscut acest copil, dar de unde, cine este? Dintr-odată, respirația mi se tăia-se, iar ceva greu îmi apăsa inima, da, tocmai descoperisem cine era acel copil.

Eu eram! Simțind o rușine, nejustificată la acel moment, îmi plecasem privirea în jos, moment în care, am văzut lanțurile groase care încătușau mâinile și picioarele acelui copil. Cum de nu le observasem până atunci? Am fost un idiot și încă sunt, iar datorită acestui lucru, atunci, am izbucnit într-un râs isteric, un râs care s-a transformat treptat în plâns. De-abia mai zăream acel copil printre lacrimile mele amare, da, de-abia mă mai zăream pe mine, cel care am fost odată. Dar pe care l-am încătușat și închis în acest colț al sufletului meu gol și întunecat. I-am ignorat strigătele de ajutor și plânsetele, iar acum se află la capătul puterii.

Bănuiesc că de asta mă aflu aici, pentru a putea vedea cu proprii ochi cum ultima parte, din ceea ce am fost cândva, moare. Și totul datorită egoismului meu care m-a împins la această crimă a propriei mele persoane. Dorind să obțin putere, bani și recunoaștere am fost nevoit să devin ceea ce sunt azi, dar oare a meritat? Nu, nu a meritat! M-am dat la o parte și am creat o nouă personalitate, una care și-a îngropat fericirea și multe alte sentimente, și-a îndepărtat persoanele dragi și a rămas singură, care a trăit doar pentru niște țeluri materiale și lipsite de valoare, fără a se bucura cu adevărat de viață și a-i găsi un adevărat scop. (...)

Daiana-Alexandra BREJE

■ Alexandria, esență de santal între Uranus și Neptun

Mă zgâiesc la reflexia mea din oglindă. Cu buzele ușor întredeschise, obraji roșii, ochii mari sclipind, şuvițele ondulate de păr închis la culoare ieșind din cocul dezordonat strâns în vârful capului, întind mâna să ating oglinda.

Și totul e real. Tricoul alb, șifonat, pe care îl port,

face reclamă unui motel plin de gândaci. Motel în care am locuit o perioadă.

- Dezbracă-te!

Servitoarea își drege vocea și îmi așază pe pat un halat de mătase. Sclipește orbitor sub atingerea razelor de soare care apune.

Îmi încrucișez brațele la piept și mă fac mică. Nu cred că mi-am permis nici măcar să privesc un material atât de scump până acum.

Îmi prind tricoul de marginile jerpelite și îl scot pe cap într-o mișcare fluidă.

Rămân doar în lenjerie și mă privesc iar. Tensiunea urcă tot mai sus. Înghit în sec când simt toată fierbințeala în ochi. Îi închid înainte ca lacrimile să se scurgă, inhibându-mă printr-un tremurat violent ce mă lovește în miezul firii mele.

Îmi scot agrafa din păr. Acesta se lasă în valuri până pe jumătatea spatelui meu. Mă acoperă. Îmi acoperă cicatricile, amintirile, durerile.

Îmi prind buza de jos între dinți și o strâng cu atâta putere, până când simt gustul metalic al sângelui invadându-mă. Știind că încă sunt în viață, mulțumindu-mă cu asta, îmbrac noua lenjerie primită.

Scârțâitul unei uși mă trezește la realitate. Devin conștientă din senin de situația în care mă aflu. Total străină mie, eu fiind insurgentă în lumea de basm și fantezie a unor vremuri și timpuri fragile, dar adevărate, imposibile, și totuși, reale.

- Alexandria? E superbă. Dar e de o frumusețe prea vulgară pentru a fi regină.

Zâmbesc sec, fără pic de haz. Sunt, într-adevăr, conturată excesiv. Toate trăsăturile îmi ies în evidență. Totul e mare. Dar nu într-un fel grosolan. Ci, oricât aș vrea să nu recunosc, vulgar. Sunt elegantă și am un zâmbet pur. Dar nu ca toți ceilalți. Am simțit de-a lungul anilor că mă transform într-un magnet datorită aparenței. Oamenii se zgâiesc asemenea mie în oglindă. Dar ei își înclină capul. Am efectul asta asupra lor. Nu-mi susțin privirea, nu-mi adresează vorbe. Tac, ascultă și fac ca mine. Mi se supun fără să le cer asta. Fără să îmi doresc asta.

Fetițele cresc cu impresia că vor să ajungă prințese. Viața la palat, în rochii care încap doar pe uși de castel, coroane care sunt prea grele pentru a fi purtate, zâmbind publicațiilor notorii, tânjind după prinți cu atitudine de misogini.

Aristocrații trăiesc pentru asta. E ținta lor cea mai înaltă. Săracii tânjesc după o zi în plus cu mâncare la

una dintre mese.

Dorința de echilibru în lume mă face să scot un mic geamăt atunci când servitoarea îmi strânge cu agresivitate cordoanele subțiri ale corsetului. Pantofii din argint cu toc mă rănesc nemilos sub juponul apretat. Iar aerul nu vrea să îmi intre nicicum în plămâni.

Am schimbat șase rochii până acum. Niciuna nu era suficient de lungă pentru mine. Sunt înaltă. Și ca și cum asta nu era de ajuns, am picioarele foarte lungi. Atât de lungi, încât pantofii se zăreau fără eleganță și strădanie. Nu e singura problemă. Cele lungi îmi erau prea largi. Nu sunt slabă. Sunt sănătoasă. Dar dacă e să o luăm prin comparație, sunt slabă. M-am născut cu o talie minusculă, de viespe. Servitoarele au murmurat ceva despre faptul că mi-aș fi scos câteva coaste. Ca și cum aș fi avut timp pentru asta în viață... Revenind, pot fi catalogată ca fiind slabă, dar curbele apar acolo unde trebuie. Rezultă de aici o altă latură de extravagantă a apariției mele.

Da, sunt vulgară.

Dar sunt eligibilă din alte puncte de vedere. La vârsta mea sunt mai inocentă decât ar crede oricine. N-am fost niciodată atinsă de un bărbat. N-am fost niciodată sărutată.

După ce al Treilea Război Mondial a distrus esența existenței, s-au căutat obsesiv metode de restabilire a echilibrului. Mai mult sau mai puțin. Nimeni nu știa pe atunci că propunerea șefului de stat al Rusiei va avea un impact atât de brusc. Când Rusia s-a auto-proclamat Imperiul Rus, a fost nevoie de treisprezece ore ca Germania să devină Regatul German. Și cam zece luni până când țara mea să devină Noul Regat Românesc de Secol 22. De fapt, Noul Regat Românesc de Secol 22 al Lyonilor. S-a prins de noi un rege extravagant. Tânăr și extravagant. Regele meu era numai cu șase ani mai în vârstă decât mine. Și zău dacă nu, când mă gândesc la rege îmi imaginez un Moș Crăciun valabil întreaga perioadă a anului, cu coroniță.

Mogulul cu sânge de o nobilitate profundă și uitată, a venit însoțit. O domniță tânără, de nouăsprezece ani. Mică de statură, corpul sculptat apreciabil, față de păpușă și părul până la glezne. Dar a plecat sau a fost alungată. Speculațiile spun că nu a mai rezistat capriciilor. (...)

Oana CRIȘAN

(Foarte) tinere condeie

Șoarecele intelectual

De când am părăsit biblioteca aia mare
Nu am mai găsit nimic de mâncare!
Doar un bon fiscal
Rătăcit într-un mic bar...

Am căutat în sus și în jos,
Dar n-am găsit niciun caiet frumos.
Oare unde să mai caut?
Sunt cărți în amfiteatru?

O să caut în librărie...
Ba nu, în papetărie!
Nici acolo nu sunt cărți...
Nici caiete și nici hărți!

Oare ce să mă mai fac?
Să caut într-un dulap?
Poate găsesc niște cărți de română,
De gramatică sau literatură!
Chiar și un caiet rupt!

În acest moment
Aș mânca și camembert
Dar tot sunt mai bune
Chiar și cărțile cu glume.

Poate găsesc niște cărți de matematică
Sau... de educație plastică!
Mm... Vor fi gustoase!
Mai bune decât niște dicționare prăfoase!

Mi-ar prinde bine
Niște foi de hârtie!
Sau niște bilețele
Cu notițe pe ele.

Mmmm... Mi-ar plăcea!
Oare sunt ce ar părea?
Să mă grăbesc!
Altfel, mă prăpădesc!

Eu urăsc cărțile sărate.
Îmi plac mai mult cărțile de bucate.

Eliza BULGĂREAN

(cls. a VI-a, Colegiul Național „Silvania” Zalău)

***

Îndrăgostit de cuvânt

Mi-am luat pensulele și creioanele
și am încercat să fac portretul cuvântului,
să-l pictez în toate culorile sensului său
În mintea mea nu era cine știe ce
dar îndată ce-am apăsât vârful creionului pe foaia de
mătase,
am trecut într-un univers paralel
am văzut un munte
și un fel de copaci în care creșteau păsări
iar frunzele lor le cloceau cu dragoste
Parcă
mi-am văzut toate gândurile,
strânse în jurul unui foc,
spunând povești și
dintr-odată un anotimp a trecut prin mine
ca fulgerul unei veri de la poarta timpului
la început nu mi-am dat seama
dar am văzut cum mici particule din mine
se rătăceau prin aer
acel copil eram eu
O lacrimă a deschis un gol în suflet
am privit înlăuntrul meu,
Am văzut cum inima
bătea din ce în ce mai încet
un ritm ce se pierdea printre zgomotele timpului
odată trecut
Tâmpilele mă ardeau
într-o durere cumplită
era durerea unui pact anulat
al prieteniei cu mine însumi.

Tudor Alexandru TRIF

(cls. a XI-a, Colegiul Național „E. Gojdu” Oradea)

foto: Adela Rusu - Fiii marinului

foto: Adela Rusu - Haba urbană la Jibou

foto: Adela Rusu - Muzeul satului Năpradea

foto: Urs Albrecht

foto: Bikfalvi Zsolt

foto: Felician Săteanu - Cheud

foto: Bikfalvi Zsolt

foto: Mândru Cantemir

foto: Adela Rusu - Jac

foto: Adela Rusu - Bocșa

foto: Felician Săteanu - Bobota

foto: Felician Săteanu - Vădurele

foto: Leif Alveen

foto: Magdó István

foto: Mândru Cantemir

foto: Volodimir Norba

foto: Volodimir Norba

foto: Urs Albrecht

foto: Urs Albrecht

foto: Urs Albrecht

foto: Leif Alveen

foto: Both Gyula

foto: Ovi D. Pop

foto: Felician Săteanu - Marin

foto: Both Gyula

foto: Leif Alveen

foto: Leif Alveen

foto: Mândru Cantemir

foto: Mândru Cantemir

Ostrov

Artemiu VANCA

Era sfârșitul de octombrie al anului 1954, iar afară era cald ca vara. Pomii erau încă aproape în întregime verzi. Câteva frunze se îngălbeniseră de frică sau se înroșiseră de rușine, credem noi, iar câteva, mai slabe de înger, apucaseră să cadă. Cerul avea culoarea florilor de „Nu mă uita”, iar vântul era inexistent – trăgea chiulul.

Cornel s-a gândit că ar trebui să profite de timpul frumos și să-i facă o vizită lui Victor, vărul lui, în „raiul” de la Ostrov, insulă de pe lacul Fundeni dintr-o mahala a Bucureștiului. Au convenit ca în ultima sâmbătă din luna aceea să plece împreună de la uzină, să doarmă peste noapte la el și să se întoarcă acasă a doua zi după prânz. A aranjat și cu Ioana ca meditația la matematică, din duminica următoare, să fie mutată de la ora 10 dimineața, la ora patru după-amiaza.

Victor venise la serviciu, ca de obicei, cu bicicleta. A trebuit să și-o lase acolo, au mers cu tramvaiul până la Morarilor, iar de acolo pe jos, pe lângă Filatura Românească de Bumbac până în Șoseaua Pantelimon, au urcat de-a lungul ei spre centrul orașului, iar după vreo 500-600 metri, au cotit-o la dreapta, au ajuns pe malul lacului Fundeni, au trecut un pod de lemn și au ajuns pe Ostrov. Din cel mai mare oraș al României, s-au pomenit într-un sătuc cu câteva ulițe colbuite, pe care circulau în voie orătanii și te lătrau câinii, cu case joase din chirpici, acoperite cu tablă sau carton asfaltat, mascate aproape complet de pomii din jur și vița-de-vie care se cățăraseră pe ele. Nici vorbă de curent electric, apă curentă sau canalizare! Până aici nu putea fi vorba de „rai”.

Casa lui Victor, un fel de bojdeucă, avea numai două camere și era așezată pe malul lacului dinspre Șoseaua Fundeni. Avea însă și o prispă lată, care, ca să ne exprimăm ca la piață, făcea toți banii. Pe ea trona o laviță cu spătar având în fața ei o măsuță scundă, lungă cât lavița.

- Hai să ne lăsăm lucrurile aici și cât mai e încă ziuă să facem o tură pe lac, i-a propus Victor. Vreau să prindem apusul de soare acolo.

Lacul începea la câțiva metri de casă, dar nu se vedea luciul apei din cauza abundenței de trestie și papură de lângă mal. La un ponton improvizat era legată barca lui Victor, una cu vâsle, nu prea mare, dar în care încăpeau două persoane. Au luat loc în ea, Victor la vâsle, Cornel pe post de pasager și printr-un culoar îngust creat în păpurișul de lângă mal, au ajuns la oarecare largime.

- Lacul întreg nu se vede decât din avion, i-a expli-

cat Victor. Aici este exact cum am auzit eu că e și în Delta Dunării: o mulțime de canale mărginite de stuf și de sălcii pe care se urcă vița-de-vie sălbatică, și, din când în când, câte un ochi de apă, mai mare sau mai mic.

Victor își aprinsese o țigară. Vâslea încet și mult timp n-a mai spus nimic, încât lui Cornel i-a făcut impresia că uitase de el. De altfel, în scurt timp, liniștea neobișnuită ce-i înconjura i s-a impus și lui și treptat, treptat a fost complet furat de peisaj. A început să-i placă mângâierea stufului de pe laturi și atingerea crengilor de sălcii pe sub care treceau, clipocitul apei produs de vâsle, zborul unor păsări de apă alungate de venirea bărcii, saltul din apă a câte unui pește, zborul a câte unui fluture, libelulă sau altă insectă.

Au mers așa, în tăcere, până când soarele s-a pregătit să apună. Atunci, Victor a cârmuit-o spre apus și în curând s-a declanșat un spectacol de lumini cum Cornel nu mai văzuse. A început prin a se colora cerul în culori din ce în ce mai vii, în care dominau rozul, roșul și violetul, apoi, vârfurile trestiiilor au luat parca foc, iar pe ochiurile de apă s-au întins cărări strălucitoare de lumină. Până și fețele lor străluceau precum cele ale unor tablouri cu geamuri de sticlă de pe pereții unei case cuprinsă de flăcări. Lui Cornel aproape că i s-a oprit răsuflarea! „Privești asta îi ruptă din rai!” și-a zis. Victor a întors capul spre el și a fost mulțumit să vadă cât de încântat e, după care s-a lăsat și el pradă frumosului.

Abia după ce soarele a apus, a dispărut și starea de vrajă care-i învăluise pe cei doi, mai ales pe Cornel.

- Acum o să ne întoarcem, ca să nu ne prindă întunericul pe lac. În noaptea asta nu va fi lună, așa că s-ar putea să ne rătăcim.

Ajunși la casa lui Victor, Cornel a văzut cum arată ea și pe dinăuntru. Dintre cele două camere, una era dormitor și cameră de zi, cealaltă bucătărie. Era atât de scunde, încât nu lipsea mult ca lunganul de Cornel să atingă cu capul tavanele lor. Între ele era un mic antreu, iar în bucătărie era și un pat. În toată casa domnea ordinea și curățenia de n-ai fi zis că n-a pus mâna acolo și o femeie. Nici vorbă! Era numai meritul lui Victor.

- Am prins ieri niște pește, o să-l prăjesc, o să fac o mămăligă lângă el și un pic de mujdei de usturoi, o să-l stropim cu vinul adus de tine și asta o să ne fie cina din seara asta, l-a anunțat Victor.

Au mers amândoi în bucătărie. Victor a aprins o lampă cu gaz că aproape se întunecase, a făcut focul

în sobă, a pus l-a fiert mălaiul pentru mămăligă, după care a adus de afară un ciubăr cu apă în care se zbăteau cel puțin o duzină de crapi măricei.

- Ce zici, o să ne ajungă?

- Nu cred, a glumit Cornel.

Au preparat împreună cina, în sensul că Victor a făcut mămăliga, a curățat și prăjit peștele, iar Cornel a curățat și pisat usturoiul. Printre picături, au ciocnit câte un păhărel de tescovină, țuică din struguri tescuți – căroră li se mai zice și boască – care se făcea și se bea prin satele din jurul Bucureștiului, dar și în mahalalele lui, care, de fapt, erau tot un fel de sate.

- Nu se compară cu pălinca noastră din Sălaj, dar îi bună după ce te înveți cu ea, a ținut să precizeze Victor.

Un pahar plin cu ceva care să aibă și nițel spirt e bun și pentru că dezleagă limbile și îndeamnă omul la vorbă. Fără el, Cornel nu ar fi aflat de la Victor atâtea amănunte interesante în legătură cu multele feluri în care se poate prepara peștele.

- O să mâncăm pe târnaț, l-a anunțat Victor, după care s-a și dus acolo și a aprins o lampă, din acelea cu oglindă, pe care a agățat-o de un cui bătut în peretele casei. Abia a pus-o acolo, că au și început să se ciocnească de sticla ei mai multe insecte proaste. După asta, a adus pe măsută tacâmuri, pahare, bunătățile pregătite și sticla cu vin.

- Asta-i tot, a zis el. Putem începe.

S-au așezat amândoi pe laviță și au început să se ospăteze, acompaniați de țârâitul greierilor din curte, orăcăitul broaștelor de pe lac și din când în când, cântecul unei cucuvele.

- Se zice că păsările astea sunt prevestitoare de rău, a spus Cornel, referindu-se la cucuvea.

- Nu și în Ostrov, i-a răspuns Victor. Aici sunt alte legi.

Pe cer erau o puzderie de stele, lipsea însă Luna, așa cum prezise Victor. Peștele era delicios, mămăliga gustoasă, iar usturoiul le făcea și mai bune pe amândouă. Până când au destupat sticla cu vin, cina lor a decurs în tăcere, licoarea aurie însă, că asta era culoarea vinului care se cuvenea la pește, le-a dezlegat din nou limbile. Cornel a vrut să afle cât mai multe despre insula pe care se aflau, iar Victor s-a dovedit a ști despre ea o mulțime de lucruri interesante.

- Tare de mult, pe insula asta erau aduși oamenii bolnavii de ciumă. Pe atunci ea era a nimănuui sau, bag seama, a statului. Mai aproape de vremurile noastre, a aparținut lui Tache Ionescu, despre care se spune că a fost politician și prim-ministru între cele două războaie. A vândut-o, pe parcele, unor amărâți, care și-au făcut aici case și au cultivat câte un petec de pământ. Pe aceștia i-a cunutat și le-a botezat copii. Cei mai vechi ostroveni, își zic „finii lui Tache Ionescu” și se consideră mai breji decât cei veniți aici mai târziu. Adevărul este că sunt foarte legați de petecul acesta de pământ. Au fost de multe ori victime

ale revărsărilor Colentinei, au rămas și fără case, dar n-au plecat în altă parte. Si le-au reconstruit cum au putut și au luat totul de la început. Asta-i cauza pentru care nu sunt case mai răsărite pe insulă. Și acum îi sălbătăcie aici, dar, în trecut, ea era și mai mare. Se zice că era loc de refugiu și ascunzătoare pentru oameni certați cu legea. Chiar Terente, haiducul ăla din Balta Brăilei, căruia i se mai zicea și Regele Bălților, s-a ascuns aici.

- Despre el am citit că avea mare succes la femei. O fi făcut prăpăd și printre ostrovence?

- Se zice că o avea mare și noduroasă și că ăsta ar fi fost secretul trecerii lui la femei. Se vorbește că l-au căutat aici și multe bucureștence din lumea bună. Lângă calea ferată, există o salcie căreia i se zice „A lui Terente”. O fi fost sădită de vreo femeie care s-a iubit cu el în locul ăla.

- Există biserică pe insulă?

- Nu este. Locuitorii de aici trebuie să-și ducă morții în Dobroiești, la Mănăstirea Mărcuța sau la alt cimitir din București.

„Singura posibilitate a unora de aici să ajungă din Evul Mediu în Epoca Modernă” și-a zis Cornel.

- Ei mai cred și în duhuri, în descântece și în alte prostii, a continuat Victor. Se zice că există un duh al bălții pe care îl cheamă Zdravete. Dacă vrei să ai spor la pescuit și să nu te îneci în lac – au fost câteva cazuri – trebuie să te pui bine cu el. Se procedează în felul următor: se iau două pâini mari făcute în casă, se golesc de miez și se umplu cu tescovină și li se dă drumul pe apă. Se zice că Zdravete le trage la fund și bea ce-i înăuntrul lor, după care are grijă de tine.

- Ai făcut și tu asta?

- Eu n-am făcut-o, că nu cred în astfel de bazaconii, dar a făcut-o pentru mine nevastă-mea, fie iertată, că era tare superstițioasă. Există și o femeie pe insulă, un fel de vrăjitoare, care te poate vindeca mai ales de bolile de care nu suferi, și care le știe pe toate care s-au întâmplat sau se vor întâmpla pe lumea asta.

Au mai discutat mult, despre multe, în noaptea aceea. Peștele s-a dovedit a fi de ajuns, vinul însă, nu. Victor a mai adus din cămară o sticlă la fel cu aceea de la Cornel, pe care însă, n-au fost în stare s-o dovedească pe toată. S-au culcat târziu, Cornel în dormitor și Victor în bucătărie, în ciuda protestelor primului.

Gazda s-a sculat de cum s-a făcut ziuă și încă înaintea de-a i se trezi musafirul, micul dejun era gata. A trebuit să-l zgâlțâie serios pe vărul său ca acesta să se învrednicească să întredeschidă ochii, după care s-a uitat printre sprâncene la el, apoi a dat fuga la fereastră și s-a uitat afară.

- După ce te uiți?! l-a întrebat, mirat, Victor.

Cornel s-a frecat la ochi, i-a deschis complet, s-a uitat bine la el și se pare că abia atunci s-a trezit de-a binelea.

(Fragment din romanul „Nu te lăsa!”, în curs de finalizare)

Peripețiile lui Nastratin Hoge

Iulian DĂMĂCUȘ

(Cîteva precizări se impun: 1. „Cartea de față este o culegere de povestiri despre Nastratin Hoge, culese, traduse și interpretate din folclorul iranian”. 2. Iranienii se numără și ei printre cei care revendică paternitatea lui Nastratin Hoge. În acest sens, istoricul Khosro Motazad duce o adevărată campanie de conștientizare în rândul opiniei publice”; din *Prefață* – Mihai Cernătescu)

Portret cu măgar

Nastratin e un visător, cum altfel?, iar visu-i pare atît de aproape de realitate (și udul din pantaloni o demonstrează) încît trezindu-se, e dezamăgit... (p. 13), dar nu e pentru ultima dată, pentru că nu poate trece întotdeauna peste anumite limite de înțelegere. *A la guerre comme à la guerre...* un dușman aruncă cu o piatră și-i sparge hogii capul, drept care acesta își consideră adversarul un prost, din moment ce nu aruncă piatra în scutul lui... – o armă defensivă, dar, poate, nu și împotriva prostiei... Poate că și dușmanul va fi avut același dispreț pentru „războinicul” care contează mai mult pe *destinația* armelor decît pe folosirea lor... În viața civilă însă, Hoge este mai curajos/priceput, făcînd cu palma o demonstrație (p. 14), dînd o explicație (p. 18) și, în fine cu nuiaua, o compensare cu iz de educație... (p. 19) O „lecție” de același fel este aplicată și unei vaci care și-a învățat vitelul să fie neascultător (p. 20).

Vorba lui Nastratin „- Nu sunt acasă, domnule!” (p. 19) – e considerată o glumă de către negustor, dar aceeași *vorba* (spusă de sluga acestuia) este apreciată ca un adevăr de către stăpîn, și o minciună de către hoge; puterea vorbei/povestea vorbei... *Omul fără cap* – la propriu și la figurat, devine în final, dintr-o tragedie, o întîmplare hazlie. Datorită întrebării cel puțin bizare a hogii: „- Măi femeie, când bărbatul tău a plecat de dimineață de-acasă și-a luat și capul sau l-a lăsat pe undeva prin casă?” (p. 21) (La noi: „umbă cu capu-n traistă”, „unde ți-e capul?”, „unde nu-i cap” etc...). Odată Hoge se convinge pe propria-i barbă... că e un prost: capul mic și barba lungă (să însemne că doar barba i-a crescut, iar capul/mintea ba!), altădată însă se crede deștept, renunțînd să-și vîndă propriul măgar lăudat în tîrg de un samsar... Încă și mai *inteligent* este atunci cînd își *cumpără* propriul măgar de la samsarul pe care-l plătiase să-i laude marfa la piață... (p. 34) Și coincidență!: soția făcuse și ea o afacere de pomină, fapte care-i bucură

nespus! Uneori măgarul e gras ca și Hoge (!) și la fel de bun ca el, alteori este exploatat și lăsat să moară de foame. Cîți stăpîni/*nastratini* și tot atîtea feluri și destine de măgari, precum acesta, care zbierînd își trădează prezența într-un moment nepotrivit (p. 81), ori acela al cărui „purtător de cuvînt” este Hoge, și care refuză să fie împrumutat... (p. 80), sau cel care se dovedește a fi năvălaș cînd e dus la tîrg pasămite pentru a primi o lecție în fața lumii (p. 85), ori cu blîndețe, acasă, considerîndu-l atît de inteligent încît să-i înțeleagă amenințările... sau să-și „schimbe hainele” (!) pentru a nu fi recunoscut... (p. 261) Această *colaborare* între cei doi nu se desfășoară într-o neîntreruptă armonie (ceea ce ar fi incredibil), ci dimpotrivă...

Oare Nastratin alege Măgarul ca punct de reper în funcție de situație? În acest sens „Coadă măgarului” (p. 78) este un punct/obiect de referință, iar argumentele pe care Hoge le aduce în fața grupului de curioși puși pe glume sunt imbatabile! În stilul concetățeanului lor (universal...), cineva îi spune lui Nastratin că Măgarul pe care-l credea pierdut a devenit *judecător*... Ca și alteori, dintr-odată, impresionat de evoluția companionului său, Hoge crede, merge la judecător, îi pune hamul după gît să-l ducă acasă... (p. 87) Nu ne mai mirăm, cînd trimis de niște țărani (!) să vadă ce voia să-i spună, o vacă mugise (îl strigase), Hoge-i ascultă, iar cînd revine le spune: „- Vaca mă întreabă de ce stau de vorbă cu niște măgari ca voi”. Și totuși... multe se rezolvă „pe spinarea” măgarului; astfel, în drum spre moschee, Hoge călărește cu spatele înainte pentru a fi față în față cu elevii care-l urmau... Nu poți conduce nici măcar bicicleta stînd cu fața spre roată din spate! – iată doar unul din avantajele... Concurîndu-și stăpînul la strigat/zbierat, cei doi rămîn cu marfa (rodiile) nevîndute (p. 89). „Tare” la matematică, dar neîncercător în aceasta, N.H. numără din cînd în cînd picioarele măgarului... (p. 148), iar pentru că nu-i iese numărătoarea (cînd un măgar în plus, cînd unul lipsă...) decide: „- Nu merită să stau călare, dacă pentru asta pierd un măgar” (p. 237). Nu doar Nastratin e un om pragmatic... el își jelește măgarul, nu soția... (p. 228) (un consătean de-al meu zicea că decît să țină o soție la casă, mai bine crește doi porci...). Nu se știe dacă Hoge a reușit să-și respecte jurămîntul pentru cazul în care-și va găsi măgarul pierdut (p. 245); am ști dacă

erau dintre cei care-i cereau sfatul ori din cei care-ncercau să-și bată joc de el...

Bun sau rău, animalul este apărat de stăpîn, dar remarcabil e felul în care – cu humor – Nastratin pledează nevinovat: „- Onorate judecător, să spunem că dumneavoastră sunteți măgarul meu” (p. 251). Figura se repetă sub formă de înaltă apreciere: „- Stăpâne, pentru mine Înălțimea Ta prețuiește mai mult decât o sută de măgari” (*Peripețiile lui Nastratin Hogeia*, Ed. Herald, 2017, p. 260).

Portret cu nevastă

Fără să inventeze ca J. Verne, Hogeia vrea să atingă viteza sunetului pentru a ști pînă unde ajunge vocea sa și cîți oameni o pot auzi, ca să meargă la rugăciune... (p. 23) Tot în goană ajunge Nastratin în fața califului pentru a-i spune că el nu dorește să încerce acea călătorie care l-ar fi făcut fericit. Fricos, laș, căutînd parcă orice prilej să se facă de minune. Să se fi crezut în naivitatea sa, demn de luat în calcul pentru ditamai călătoria!?

„Horoscopul” (p. 28) ne amintește de ciudatul calcul din care rezultă ca normală, graviditatea soției lui Nastratin; personajul „arde etapele” anticipînd, ceea ce creează situații hilare: trecerea dintr-o zodie în alta, anularea unei solicitări care n-a fost formulată, nici trimisă... (p. 29) Pe lîngă finalurile alambicate, povestitorul popular folosește și jocul de cuvinte, care dă culoare textului. Văitîndu-se, Nastratin cere ajutorul unui doctor, care în stilul pacientului conchide: „- Scoală-te și du-te la treaba ta. Nici mîncarea și nici boala ta nu sunt normale”. No comment..., dar din poveste, mult mai este!... Poanta finală din „Iertarea...” (p. 35) ne amintește de niște expresii cu tema asemănătoare (cine trage ponoasele), precum și cea plină de cinism în care Nastratin, respectînd „somnul dulce” al soției, o lasă să ardă împreună cu casa...; întîmplările în care este prezentă nevasta lui Nastratin completează *portretul* personajului principal, care nu poate fi caracterizat/conturat în afara contextului conjugal/social. Între noi fie vorba, cine-ar putea spune: „- Acesta-i Nastratin!” fără să omită măcar o linie/trăsătură din (și-așa) multele fețe ale hogii?... Prima – dar nu ultima – dezamăgire, la un blid de supă – cadrul cel mai banal în care un cuplu se-nîlnește, se bucură, se-ntristează, se satură de supă, de căsnicie, de viață... Aici supa e doar fierbințe, încît nu știi dacă-i gustoasă ori ba, nici nevasta dacă e sau nu pricepută. E doar rea și ranchiunoasă (p. 16) – calități la care se adaugă în exemplele ce urmează: urîțenia, prostia, morala îndoielnică..., dar și priceperea în aruncarea foarfecii de la distanță în capul soțului (p. 25). Drept recompensă pentru acestea și altele, Nastratin respectîndu-i somnul, o lasă să ardă împreună cu casa... (p. 37) Nu-i oferă nimeni hogii un măgar (cînd animalul moare), dar de aflarea unei noi soții se ocupă rudeniile, așa că ră-

mas flămînd în noaptea nunții, Nastratin se gîndește cu tristețe la „datoria” mirelui (p. 42). Probabil că noua soție era bătrînă sau urîtă, ori avea amîndouă „calitățile”... Uneori Hogeia își exprimă direct sentimentele: regretă că și-a trezit soția pe cînd aceasta se visa moartă (p. 66), alteori se exprimă mai *ales*, mai alambicat pentru a nu jigni (p. 65) sau (p. 73) cînd se autopedepsește că a privit o femeie frumoasă... deci se va uita în seara asta la soție de două ori mai mult. Cam parșiv, cinic și egoist e bărbatul care-și plînge nevasta bolnavă... (p. 82) Iată-l într-o altă (im)postură pe Nastratin, care la tîrg fiind și pierzîndu-și batista cu noduri pentru aducere-aminte, se-ntreabă cum îi va cumpăra rodii soției, din moment ce și-a pierdut batista cu semnele... Pare mai degrabă șmecher decît prost. Se răzbună omul cum poate! (p. 43) La concurență... cu „istetiștea” hogii, soția acestuia crede – privind printr-o spărtură de gard – că au descoperit niște animale „închise acolo de la facerea lumii” (p. 48). Relatările scurte, seci lasă cititorului dreptul de a comenta/dezbate, crede/contesta, rîde și/sau plînge...

Crede și nu cercetează moartea hogii chiar de el anunțată/confirmată! (p. 50) Interesantă nu-i doar întîmplarea în sine, ci modul în care sunt relateate etapele acesteia, cititorul/ascultătorul crezînd-o „reală”... Absurdul, grotescul și realul se întrepătrund într-o țesătură care dovedește priceperea artizanului. Împărțirea *faptelor* după o anumită schemă ni s-a părut un gest de formalism depărtat de realul vieții de cuplu (aici uneori irealul ei...), așa că am respectat cel mai adesea „ordinea” din carte. Precum în viețile nastratinilor... ale căror halate sunt aruncate uneori pe scări cu stăpîni cu tot... (p. 52) Din astfel de întîmplări, Nastratin mai dă cîte-o „lecție de viață” (p. 58) celor necăsătoriți să le vină mîntea la cap „să lase însurătoarea și să nu se nenorocească”. Exemple/situații în care nevasta apare cînd naivă, cînd proastă de-a binelea, cînd șmecheră, cînd gurmândă, cînd infidelă sau rea sunt destule pentru a putea afirma că avem elementele necesare pentru *portretul soției* nu numai din Evul Mediu, dar de cînd lumea și pămîntul, iar alături de ea, alte trăsături ale vestitului Nastratin, care în ciuda numărului de soții la care-ar fi avut dreptul, are mereu una care-i face viața grea și... credibilă; altfel ar fi vreun basm... La fel se conturează din imaginile mereu schimbătoare din oglinzile vieții uneori curate, alteori neclare, deformatoare, cenușii sau în culori vii chipul complex al lui Nastratin Hogeia pe care ne place să-l credem real, doar nu spune naratorul popular că „dacă n-ar fi nu s-ar povesti?”... (Iulian Dămăcuș, *Cu efendi Nastratin, prin Imperiul Bizantin*)

(Trad. de Mihai Cernătescu, Naser Nikoubakht, Ed. Herald, București, 2017)

Filmografia Simonei

Pleasure Garden (1925)

Simona ARDELEAN

Ați urmărit vreodată un film mut? Ați fost vreodată la un cine-concert?

Cei care au fost la Bonțida, în data de 26 mai 2018, au putut vedea în premieră în România ecranizarea unui astfel de film mut. Ceea ce a făcut experiența una cu adevărat deosebită, dincolo de spațiul ales și ecranul uriaș ridicat în fața zidurilor castelului Bánffy, a fost faptul că filmul *Pleasure Garden* (Grădina Plăcerilor) nu e doar un film alb-negru, mut din 1925, dar e și filmul de debut al regizorului Alfred Hitchcock. Trebuie să precizez însă că e primul său film complet, dar numai fiindcă întâiul proiect, *Number 13*, n-a fost dus niciodată până la capăt. Versiunea actuală a *Grădinii* e rodul muncii Institutului de Film Britanic care a recuperat diferite porțiuni de peliculă, multă vreme crezute pierdute și au reconstruit coerent desenul epic al filmului. O versiune anterioară folosea ca fundal sonor muzica lui Lee Erwin, dar la Bonțida am avut prilejul să ascultăm pe viu orchestra *Notes & Ties* (pe care o știam dintr-o vară de Electric Castle) condusă de Christopher Austin, profesor la Academia Regală de muzică și consultant al Institutului de Film Britanic, și care acompania desfășurarea peliculei nu cu muzica lui Erwin, ci cu cea a lui Daniel Patrick Cohen, un compozitor britanic ce locuiește la Cluj. Așadar muzică și film, îngemănate într-o experiență unică.

Pe platoul de filmare al acestuia, tânărul Hitchcock se va logodi cu asistenta de producție, Alma Reville, pe care o întâlnește cu doi ani înainte și care avea să-i devină parteneră de viață, colaborator permanent (a avut un rol major în scenariile la *Rebecca*, *Foreign Correspondent* – 1940, *Suspicion* – 1941, *Saboteur* – 1942) și ochi critic neobosit al operelor acestuia. În ciuda lipsei sale de experiență regizorală, Hitchcock reușește să capteze atenția privito-

rului încă de la începutul carierei sale. Filmul se deschide cu imaginea unei scări șerpuite, pe care coboară niște dansatoare grăbite. Imaginea se deplasează de la detaliul pantofilor de dans la trupurile lor, pe care bărbații din primul rând le scrutează prin monocluri. Sunt două motive ulterior recognoscibile în filmele sale: scara celebră acum în *Vertigo* (1958) și voyeurismul: că e monoclu ca acum, gaură în perete ca-n *Psycho* (1960), oglinda în *Topaz* (1969), aparatul de fotografiat din *Young and Innocent* (1937) ori fe-reastră ca în *Rear Window* (1954).

Sunt câteva scene amuzante (domnul care râde ținându-se de burta, care îi joacă precum o mingă de fotbal, cățelul Cuddles care pare să fie mai perspicace decât protagoniștii), niște replici istețe și ironice date de una dintre dansatoare (chiar dacă ele apar ulterior scenei pe cartoane ca-n toate filmele mute), dar miezul melodramatic al filmului se construiește treptat, atmosferic. La teatru sosește o dansatoare aspirantă (Jill – interpretată de Carmelita Geraghty) a cărei recomandare este furată și care va

primi ajutorul și găzduirea uneia dintre fetele deja angajate (Patsy – Virginia Valli). Personajele sunt construite în opoziție, unele dintre ele coborând simbolic aceeași scară șerpuită, iar Jill ni se descoperă ca o „femme fatale” parșivă și materialistă. Atunci când are succes, uită de prietenie, de logodnic (Hugh Fielding jucat de John Stuart) și devine conform scenariului jucat cu multă convingere, detestabilă ca atunci când îl arde cu țigara pe Prințul Ivan pentru a-l determina să-și reconsidere poziția sau pretinde ipocrit că și-a cheltuit banii. Patsy – pe de altă parte – e capabilă de autosacrificiu, de altruism, dar cade în mrejele lui Levett, prietenul lui Hugh (versatilul Miles Mander) care, la puțină vreme după căsătorie, se întoarce în Coloniile britanice la amanta sa băstinașă. Patsy va observa mici semne de indiferență, dar personajul său e construit pe absolutizarea inocenței. Plecată la Tropice pe urmele soțului, va descoperi nu numai viața dublă a acestuia, alcoolismul, dar și faptul că viața îi este pusă în pericol.

Tema filmului este infidelitatea și ea este explorată variat, prin intermediul celor două cupluri, al legăturilor dintre ele, dar și al celorlalte personaje. Sunt câteva elemente de suspans precum apariția fantomatică a amantei decedate sau simbolice, care dau farmec cu toată limitarea pauperă a începutului de cinematografie. Ritmul nu e unul lent și curiozitatea spectatorului e întreținută până la capăt, motiv pentru care runda de aplauze primită la finalul vizionării a fost pe deplin meritată, dar trebuie să recunosc că un merit deplin l-a avut și prezența orchestrei. Odată întoarsă acasă am căutat versiunea anterioară, cea însoțită de muzica lui Lee Erwin pentru a verifica efectul, dar preferința mea, acum verificată, se îndreaptă nostalgic spre cine-concert.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

După rezultate, se pare că Dumnezeu doar a încercat să facă omul, a făcut mai mult unul de probă. Sfârșitul lumii e prima încercare de a corecta această nereușită, de a curma această eroare escatologică. Căci, în sens contrar, ce rost ar mai avea sfârșitul lumii (eschatonul)? Dacă un singur om suferă, este nedreptățit și nefericit, lumea întreagă este o eroare, iar orice divinitate devine inutilă. Deși făcută, într-un fel sau altul, lumea rămîne neterminată, cu toată aparenta ei perfecțiune. S-ar putea ca lumea să fie singura *perfecțiune* neterminată, fiind mereu în lucru. Cineva ar trebui să răspundă pentru această lume *făcută*, dar neterminată... Dacă lumea are un „început”, cu necesitate trebuie să aibă și un „sfârșit”, în strictă logică umană. Căci ea nu a putut inexista la nesfârșit, după cum nu va putea exista la infinit. Cauza care a făcut-o să apară o va duce și la dispariție. Lumea e propria sa *tranziție* între două indefinituri, pe care o umplem cu efemeritatea noastră disponibilă. Ceea ce scapă vieții actuale predestinăm vieții de apoi. Sfârșitul lumii face parte integrantă din prezentul ei, deși nimeni nu speră să-l prindă. „Dintre toate spectacolele posibile, sfârșitul lumii e singurul la care nu trebuie să cauți un loc privilegiat” (P. Sloterdijk).

*

Poate părea paradoxal faptul că ni se cere să credem în cel ce ne-a creat. E ca și cum i-ai cere picăturii de ploaie să creadă în apă. Mai *logic* era să ni se ceară să fim total nedumeriți, să nu ne vină ușor să credem, să rămînem etern uimiți în fața acestui fapt misterios. După cum uimiți putem rămîne cînd ne gîndim că religia creștină este monoteistă într-o triplă ipostază: Dumnezeu, Iisus Cristos, Spiritul Sfînt. „Un singur Dumnezeu în trei persoane să fie oare «punctul de mijloc» între monoteism și politeism?” (R. Brague). Perihoreza divină este o dualitate tainic înțeleasă în unicitatea sa. Trinitatea recuperează imposibilitatea originării libertății în Unu. Libertatea nu se poate întemeia decît pe ceva diferit de ceea ce o întemeiază, pe multiplicitatea posibilităților ei. Credința monoteistă sacrifică pluralitatea libertății pe altarul unicității adevărului absolut, justificîndu-se, uneori, cu argumentele filosofiei păgîne. „Dumnezeu este transcendență în imanență” (H. Küng).

*

Tot ceea ce este valoros din punct de vedere spiritual este legat de o anumită formă de inutilitate. Căci valoarea spirituală, în sine, se definește prin

inutilitatea aparentă a propriei idealități. Scrisul este inutilitatea cea mai acaparantă, pentru că poate mobiliza toate resursele stimulative ale non-necesarului. E vorba de scrisul născut la granița dintre genuri, de cel ancorat în subiectivitățile concrete și în obiectivitățile diafane, de cel care pulsează între idealitățile casante și realitățile neverosimile. Scris care se naște din substanța fluidă a propriilor incertitudini. Scris care mărturisește totul în tăceri definitive. În ceea ce mă privește, îmi mobilizez toate forțele pentru a reuși cîteva solilocvii inutile, pentru a atinge limita maximei zădărnicii, catharsis-ul gratuității absolute.

*

Dacă nu citesc nimic într-o zi simt că sînt pierdut. Dacă nu scriu nimic două-trei zile simt că sînt pus-tiu. Mă tot caut printre filele citite/scrise ale unei zile, prin foșnetul nopților dintre coperti. Mă caut acolo unde se zvonește că sînt, acolo unde mă găsesc cîteodată cuvintele. Mă ajung din urmă tot mai multe tăceri și mă găsesc momentan tot mai puține cuvinte. De aceea risipesc cu parcimonie rezonanța lor tăcută. Nu scriu proză pentru că nu pot să surprind puținătatea esențialității cu atît de multe cuvinte. Căci „proza bună se scrie numai *de față cu poezia*” (F. Nietzsche).

*

Solitar și antisocial din fire, nu a existat tortură psihică mai mare decît aceea de a fi obligat să locuiesc într-un cămin de nefamiliști. Timp de zece ani, cît am locuit în acest infern de probă, am tot încercat să-mi protejez eul de intruziunile brutale ale exteriorității, de tot ceea ce aplatiza orice chip, orice diferență. În toată această babilonie comportamentală m-am bari-cadat în „cea mai însingurată singurătate”, cu o expresie nietzscheană, în spatele unor cărți, într-o stare de apatie în care chiar și viața era să mă uite. Și în care cititul și scrisul păreau apucături greu de încadrat, dar, din care, eu mi-am făcut singurul scut posibil. Un scut în spatele căruia stau pitit și azi, cînd nu mă mai pot apăra nici de mine însumi.

*

Mulți își pregătesc atent spontaneitatea, fac exerciții cotidiene în acest sens, se căznesc să afișeze un simulacru comportamental. Reușesc să demonstreze că nu prea e nimic de demonstrat. Spontan poți fi doar cînd uiți că trebuie să fii spontan, cînd practici dezinteresat și natural normalitatea. Spontaneitatea este măsura inconștientă a autenticității.

Între noi și noi înșine

Dialog cu Octavian Saiu

Alice Valeria MICU

Întâmplarea sau predestinarea face ca de fiecare dată când stau de vorbă cu profesorul și criticul de teatru Octavian Saiu, tema principală a dialogului să se regăsească în titlul uneia dintre cărțile domniei sale. Profesor la câteva universități din întreaga lume, secretar general adjunct al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, teatrolog și nu în ultimul rând autorul unor cărți importante în domeniul căruia și-a consacrat energia, talentul, harul și personalitatea sa impresionantă, Octavian Saiu este pentru societatea românească o prezență discretă, dar extrem de expresivă, catalizând fenomenele esențiale ale vieții teatrale. Tezele sale – una despre metamorfozele spațiului de joc, cealaltă în literatură comparată, despre Samuel Beckett și Eugène Ionesco, prezența sa activă la importante evenimente academice de teatru, la festivalurile internaționale de notorietate, completează personalitatea teatrologului și cercetătorului. În căutarea spațiului pierdut, Beckett. Pur și simplu, Fedra, de la Euripide la Racine, de la Seneca la Sarah Kane, Ionescu/Ionesco: un veac de ambiguitate, Posteritatea absurdului, Lecția, o meditație cu șapte teme, Hamlet și nebunia lumii, Teatrul la persoana I sunt cărți de referință nu doar în bibliografia de specialitate, ci un „must read” pentru cei interesați să-și aprofundeze educația culturală. În plus, nu-mi pot imagina Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu fără dialogurile sale cu nume strălucitoare din constelația teatrală mondială, așa că prelungesc satisfacția de a fi asistat la asemenea momente la Sibiu, invitându-l să inversăm, pentru câteva momente, rolurile.

Alice Valeria Micu: *I se potrivește sintagma „Un veac de ambiguitate” fenomenului teatral din România de după Unire? Cum poate fi caracterizat parcursul dramaturgiei românești a ultimului veac?*

Conferința de presă FITS (foto Dragoș Dumitru)

Octavian Saiu: E o întrebare excelentă, care mă și flatează totodată, dar atât de grea... Într-adevăr, e multă ambiguitate în teatrul românesc, ceva ce reflectă contradicțiile și dualitățile unui destin național mereu sfâșiat. În perioada interbelică, totul oscila între tradiție și inovație, între nostalgia unei lumi pitorești și setea de modernitate. Niciodată nu a fost literatura română, inclusiv cea dramatică, mai aproape în spirit de mișcările din occident, printr-o avangardă autentică, explozivă, ivită parcă de nicăieri. Dar niciodată chemarea tradiției nu a fost mai accentuată. Mai târziu, în timpul comunismului, teatrul a supraviețuit dincolo de asemenea paradoxuri, înfruntând cenzura. S-au creat capodopere, dar artiștii erau supuși unei supravegheri constante. Libertatea a venit ca o... eliberare și a generat formule de teatralitate cât se poate de diverse. Artiștii din exil s-au întors, au apărut generații noi. Parcursul unei sute de ani se decantează în momente decisive și în personalități exemplare. Sunt prea multe pentru a putea fi enumerate, totuși.

A.V.M.: *În care dintre momentele acestui veac de ambiguitate ori de sinuoasă realitate teatrală v-ar plăcea să vă vedeți și pe care meridian?*

O.S.: Nu pot să aparțin nici unui meridian în mod definitiv. Și nici unui timp, de fapt. E ceva ce îmi asigură un anume echilibru interior, grație tocmai acestei continue mișcări printre meridiane. Văd teatru pe mai multe continente, predau în mai multe țări, dar încerc să savurez de fiecare dată un anume loc, fără să-l epuizez. Spre exemplu, am avut de-a lungul timpului

mai multe experiențe legate de teatrul clasic japonez: *No* și *Kabuki* la Tokyo, *Kyogen* la Yokohama, *Bunraku* la Osaka... E un limbaj pe care nu-l înțeleg, dar nici nu încerc. Fiindcă știu că, odată pătruns, misterul lui se destramă și nu mai rămâne decât un sistem de semne ce pot fi decodificate unul câte unul. Așa, fără să-i distrug corola de minuni, teatrul tradițional al Japoniei mă fascinează de fiecare dată și îmi spune infinit mai mult decât dacă i-aș ști toate tainele. E spațiul în care mă regăsesc, ca într-o enigmă care se reflectă pe ea însăși, labirintul unor metafore ce pot avea oricând o explicație precisă, dar rămân de necuprins. Pentru mine, cel puțin. De aceea iubesc spectacolul nipon.

A.V.M.: După teatrul pe scenă, cel radiofonic și teatrul de televiziune mai urmează ceva? Este posibilă reinventarea acestui tip de discurs în acord cu noile paradigme digitale?

O.S.: Teatrul cel mai autentic astăzi se înscrie în două direcții opuse. Pe de o parte, asistăm la redescoperirea corpului, a întâlnirii prin prezența pură, despre care vorbea Grotowski în anii '60. E o nevoie justificată de excesul de mediere din... media, de toate ecranele care se interpun între noi și ceilalți, între noi și noi înșine. În fața unei realități filtrate de pixeli, teatrul se refugiază în propria lui esență și reia modelele ritualurilor străvechi. Fără nici un artificiu, artiști ca Jarosław Fret încearcă să ofere spectatorului șansa unui adevăr uman trăit până la capăt. La polul opus sunt spectacolele care încearcă să integreze tehnologia digitală și să creeze un univers scenic pe deplin compatibil celui în care trăim cu toții, asaltați de obiecte de care suntem tot mai dependenți. E un teatru hipermodern, ca lumea de azi, în care tot ce a produs gândirea modernității e hipertrofiat și accelerat la maximum. În acest registru regăsim spectacole precum *Întâlnirea* lui Simon McBurney, capodopera născută din exploatarea posibilităților tehnologiei celei mai sofisticate, care nu mai creează distanță, ci apropiere. Acest mod de a îmblânzi arsenalul de mijloace al erei digitale generează un soi de teatralitate polifonică, nebănuită. În spectacolul lui McBurney, fiecare spectator primește o pereche de căști și își creează în gând propriul spectacol. Prin sunet. E un

„Fierarii”, foto Maria Ștefănescu

Octavian Saiu, Eugenio Barba și Stan Lai

miracol, ceva nemaipomenit în lunga istorie a acestei arte, reinventate printr-o nouă formulă de comunicare. Da, teatrul se reinventează, ca oglindă a unei lumi în permanentă schimbare.

A.V.M.: Sunt spectacolele noastre, cu tot ce presupun ele – text, regie, scenografie, costume, actori, muzică, afiș, promovare, receptare, critică etc. elementele constitutive ale unei manifestări artistice minore, în comparație cu fenomenul european și mondial?

O.S.: Depinde cum privim lucrurile, la ce le raportăm. Față de teatrul german, ce se întâmplă pe scenele românești rămâne într-o zonă mai puțin strălucită, e drept. Față de teatrul polonez, arta spectacolului de la noi e clar prea puțin cunoscută, deși nu inferioară. Față de teatrul din Bulgaria, pentru a alege un alt exemplu oarecum aleatoriu, modelul de regie românească e marcat de o diversitate remarcabilă. Personal, prefer să evit astfel de comparații. De ce? Fiindcă sunt nu doar relative, ci și periculoase. Teatrul de azi e tot mai global, mai tentat de piața marilor festivaluri. Când un nume devine atrăgător la un eveniment din Europa, aproape automat el începe să figureze pe afișele unor evenimente similare din Asia și America de Sud. Teatrul de avangardă e uneori cel mai comercial, din acest punct de vedere. Așa că e important ca fiecare creator să se raporteze mai înainte de orice la locul, la spațiul în care construiește un spectacol. Teatrul se face într-o comunitate, pentru o comunitate, iar circulația valorilor nu e decât o completare a acestei stări de fapt. Când devine mai mult decât atât, când un spectacol e croit pentru export de la început, ceva se pierde, oricât de mult s-ar câștiga în capitalul de imagine. Teatrul românesc e un fenomen amplu, cu multe paradoxuri, dar și cu o lege pe care ultima sută de ani a afirmat-o neîncetat: talentul. Poate că sunt mișcări teatrale mai cu faimă, dar talent a existat și există din plin în România. Nu e întotdeauna ocrotit, însă, și o anume lipsă de grijă față de destinele tinerilor artiști e, și ea, imaginea unui specific național din care jumătățile de măsură nu au lipsit niciodată.

Vicarul Petru Cupcea (1875-1940) – personalitate marcantă din generația Marii Uniri

Marin POP

Semnatar al Unirii Transilvaniei cu România, preot, profesor, protopop, vicar al Silvaniei și intelectual de marcă, Petru Cupcea se înscrie, la loc de cinste, în galeria personalităților care și-au desfășurat activitatea în Sălajul istoric.

S-a născut la 21 mai 1875 în localitatea Călinești, Maramureș, ca fiu al dascălului Ioan Cupcea și al Mari-ei Cupcea, născută Rednic. Tatăl său a absolvit vestita Școală normală de învățători din Sighetu Marmatiei, unde l-a avut ca profesor pe inimosul naționalist Ioan Bușitia¹.

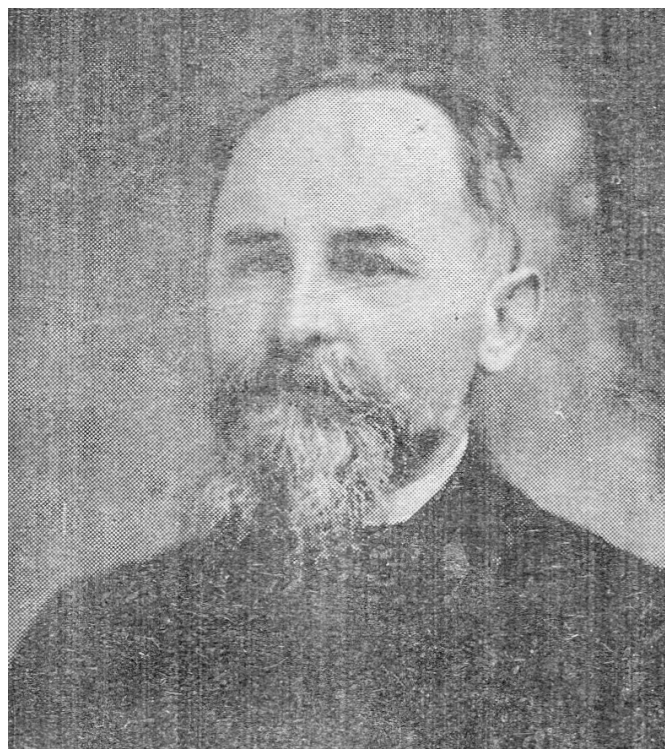
Petru Cupcea provenea dintr-o familie românească maramureșeană, care avea diplomă nobiliară. Nobilitatea lui a fost atestată după ambii părinți: tatăl său făcea parte din familia Cupcea de Budești, înnobilită la anul 1690 de către principele Gabriel Bethlen; mama sa făcea parte din străvechea familie Rednic de Giulești și Ciocmani, având diplomă nobiliară încă din anul 1349².

A urmat cursurile școlii primare din Ocna Șugatag. Clasele liceale le-a urmat la Sighet, clasele inferioare (I-IV) la piariști, iar cele superioare (V-VIII) la reformați. Își ia bacalaureatul cu foarte bine, în anul 1894, fiind primit apoi de către episcopul Mihail Pavel în rândul clerului orădean și trimis să urmeze studiile teologice la Universitatea din Budapesta³. Printre colegii săi de facultate îi amintim pe Valeriu Traian Frențiu, episcop al diecezei de Oradea în perioada interbelică și reputatul publicist Alexandru Ciura.

În timpul studenției a fost ales de colegii săi români în funcția de președinte al Societății literare care funcționa în clandestinitate la Budapesta. Întrunirile se desfășurau sub castanul din curtea facultății, care a fost botezat simbolic „București”. Aici studenții citeau revistele „Convorbiri literare” sau „Semănătorul”, pe care le primeau clandestin din România. A făcut parte din generația glorioasă de studenți care, în frunte cu Alexandru Ciura și Octavian Goga au întemeiat revista „Luceafărul”⁴.

A absolvit studiile superioare teologice la 1 octombrie 1898, când a fost numit profesor la Școala Normală a eparhiei române unite din Oradea. A predat la catedrele de română, matematică și fizică, distingându-se ca un pedagog cu alese calități și fiind apreciat atât de superiori, cât și de elevi⁵.

În anul 1901 s-a căsătorit cu Augusta Pteancu, fiica vrednicul dascăl din Carei, Gheorghe Pteancu, iar din fericita lor căsătorie au rezultat șase copii, din care patru au supraviețuit mortalității infantile foarte mari din acea perioadă: Maria, căsătorită cu dr. Victor Munteanu, șef de lucrări la Clinica din Cluj; Lucia, căsătorită cu profesorul emerit Leontin Ghergariu, fost

director al gimnaziului de băieți din Zalău; Salvator Cupcea și Emilia, asistentă la Institutul de Botanică din Cluj⁶.

După căsătorie, pe data de 19 decembrie 1901 a fost hirotonit ca preot, iar în anul 1902 a fost numit ca administrator parohial în Fegernic, Bihor. De aici, în anul 1904 a fost numit ca preot, catehet și profesor de limba română la liceul piarist din Carei. Alături de socrul său și de alți intelectuali a dus o luptă grea pentru păstrarea identității românești în această zonă. În clipele când avea puțin răgaz, făcea cu bucurie și pe contabilul filialei băncii „Albina”⁷, întemeiată, precum celelalte bănci românești, cu scopul de a emancipa și din punct de vedere economic țărânimea română, pentru a-și putea trimite copiii la studii.

Se implică activ în viața culturală, economică și politică a românilor din zona Careiului. În anul 1906, alături de alți intelectuali, participă la înființarea băncii „Arina” din Sanislău. De asemenea, se înscrie ca membru activ al Partidului Național Român din Transilvania, condus de Gheorghe Pop de Băsești, liderul românilor transilvăneni, fiind ales ca membru în Comitetul de conducere cercual Carei, pe data de 31 august 1909, în cadrul alegerilor care au avut loc la Baia Mare, capitala comitatului Sătmăr⁸.

În anul 1912 a fost transferat în parohia Supurul de Jos și numit protopop al districtului Supur, unde a păstorit până în anul 1932, când a fost numit vicar al

Silvaniei, care avea sediul la Șimleu.

Izbucnind prima conflagrație mondială, protopopul Cupcea plânge cu amar atunci când clopotele anunțau căderea Bucureștiului. Era trista zi de 7 decembrie 1916, când la ordinul autorităților, s-au tras clopotele în biserici⁹.

În toamna anului 1918, anacronicul imperiu dualist austro-ungar se găsea într-un proces accentuat de disoluție. Evenimentele revoluționare îl surprind pe protopopul Cupcea la parohia sa din Supurul de Jos. Vestea revoluției a fost primită de la soldații reînțorși de pe front. El relatează ulterior că la începutul lunii noiembrie, sfătuindu-se cu sătenii și intelectualii au organizat o adunare generală, care a avut ca scop înființarea consiliului național și a gărzii naționale române din comună. În acest context istoric, noile organe ale puterii, îndată după constituirea lor, au înlăturat autoritățile austro-ungare.

În ultimele zile ale lunii noiembrie, locuitorii din Supurul de Jos au ținut o întrunire, „cu care prilej toți au subscris actul de adeziune la unirea Transilvaniei cu patria-mamă și pentru stabilirea delegaților ce urmau să ia parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Printre cei ce au participat la adunarea cea mare de la 1 decembrie 1918, m-am aflat și eu, spre bucuria-mi nespusă”¹⁰.

Pe data de 22 noiembrie 1918, la sediul băncii „Vulturul” din Tășnad are loc adunarea generală a românilor din cercul pretorial al Tășnadului. Au fost prezenți reprezentanții tuturor localităților din cerc, „un număr frumos din popor și aproape toți intelectualii din cerc”. Cu această ocazie au fost alese organele de conducere ale Consiliului național român din cercul Tășnadului și cei cinci delegați care urmau să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

La finalul evenimentului, protopopul Petru Cupcea, „după o vorbire însoțită de înflăcărare” face cunoscută suma care s-a adunat pentru acoperirea cheltuielilor. Adunarea se încheie într-o atmosferă entuziastă, cu intonarea cântecelor patriotice „Deșteaptă-te, Române!”, „Hora Unirii” și „La arme”¹¹.

Împreună cu Coriolan Șteer, președintele CNR Tășnad, Teodor Mureșan, notar și Ioan Matei, a supervizat alegerea celor cinci delegați din cercul electoral Tășnad care au participat la Adunarea Națională de la Alba Iulia. El a participat ca delegat de drept din partea clerului.

Petru Cupcea spune că după participarea la Adunarea Națională de la Alba Iulia a arborat steagul românesc pe turnul bisericii din Supurul de Jos, unde păstora. Bănuind că autoritățile nu îl „vor răbda acolo multă vreme”, a „cocoțat” tricolorul „sus de tot, aproape de cruce”. Fiind o zonă intens circulată, în special de trenuri, steagul tricolor a deranjat autoritățile și armata bolșevică secuiască din zona Tășnadului: „Treceau trenuri, după trenuri, salve de puști se descărcau ziua și noaptea; săcuți mai des împușcau de dreptul în clopotniță, ochind steagul”. Neavând șansă de reușită în doborârea steagului, autoritățile l-au somat pe preotul Cupcea să dea jos steagul, dar el răspunde cu curaj

că era „în drept” să-l arboreze și că nu-l va da jos nici să-l spânzure¹².

Autoritățile și secuții bolșevizați nu au renunțat la planul lor. Pe data de 26 decembrie 1918, pe când preotul Cupcea se afla, din fericire, la un bolnav, soldații secuți aflați în trecere, „văzând acest steag, au dat asalt bisericii, smulgând și batjocorind tricolorul național”. Au devastat apoi casa parohială, „lovind-o pe soția și pe copiii mei”, aruncând arhiva și cărțile din bibliotecă în noroi¹³.

În urma acestui incident, preotul Cupcea a protestat telefonic și telegrafic la organele județene și chiar la Ministerul de Război din Budapesta, cărora le-a cerut să restituie imediat tricolorul.

Ca urmare a acestor proteste energice, pe data de 4 ianuarie 1919, preotul Cupcea a fost anunțat telefonic că a doua zi i se va restitui steagul. Era ziua de 5 ianuarie, zi de duminică, iar preotul Cupcea împreună cu credincioșii din Supurul de Jos se găseau la Sfânta Liturghie, când apar 40 de soldați, în frunte cu doi locotenenți cu misiunea de a-i preda steagul¹⁴, la care preotul Cupcea le răspunde cu curaj: „Nu! Nu de la mine l-ați luat. De unde l-ați ridicat acolo se cade să-l puneți. În turnul bisericii: Așa cere dreptatea”¹⁵.

În aceste condiții, unul dintre locotenenți a dat ordin, iar doi soldați s-au urcat în turla bisericii așezând drapelul pe locul de unde fusese luat. „Când steagul a început să fâlfâie de pe înălțimea turlei – spunea vrednicul preot Cupcea – noi, cu toții am intonat: „Pe-al nostru steag”¹⁶.

Din ziua de Bobotează, la casa parohială s-au instalat trei ofițeri, 12 soldați și notarul satului, urmărindu-l permanent pe preotul Cupcea și așteptând ordinul pentru a-l aresta. Era șicanat permanent, fiind înțrebat despre fuga învățătorului Ioan Matei, semnat și el al Unirii Transilvaniei cu România, în calitate de deputat ales în cercul electoral Tășnad¹⁷. Fiind curtea plină de credincioși, soldații nu cutează a-l aresta pe preotul Cupcea, care spune că atmosfera era foarte încălcată și românii hotărâți să-i linșeze pe jandarmi și soldați, dacă el nu ar intervenit să-i liniștească: „S-au molcomit oamenii stăpânirii mai ales când au simțit că poporul se mișcă. De câtă vreme fierbea el și răbda, ca vitele la jug ... Acum se umpluse paharul! Nu-i mai recunoșteam. A trebuit să mă zdrobesc zile întregi până să-i liniștesc și să le scot jurământ solemn, că nu vor jăfui și nu vor face moarte de om”¹⁸.

O scurtă perioadă a fost relativ liniște, însă în ziua de 5 februarie 1919, pe când preotul Cupcea se întorcea de la o înmormântare, la casa parohială din Supurul de Jos au sosit patru jandarmi, care l-au somat să plece cu ei la Tășnad: „Le-am cerut răgaz, măcar o oră – spunea preotul Cupcea – să-mi iau alte haine și ceva merinde. Dar ei stăruiau să plec numaidecât, căci altcum scăpăm trenul, și în cazul acesta ne vor duce pe jos. Am plecat cum eram în reverendă, cu cartea de rugăciuni, încălțat în cizme, căci era iarnă ... Nu aveam nici o teamă, mă știam cu conștiința liniștită”¹⁹.

La Tășnad a fost ținut o noapte în cazarma de jandarmi, apoi în temnița judecătorei de ocol. După o

anchetă sumară a fost trimis în fața Curții marțiale din Debrețin. În seara de 7 februarie a fost anchetat de către un căpitan și doi locotenenți, care l-au acuzat că a întrerupt firul de telefon dintre Tășnad și Supur, că îl ascundea pe învățătorul Ioan Matei. De asemenea, l-au acuzat de spionaj pentru români și de „purta reă față de unguri”²⁰. Totuși, prima întrebare a fost ce a căutat la Alba Iulia: „M-au dus într-o cameră în cazarma săcuilor, unde m-au încuiat, spunându-mi-se că mi-se va lua interogatoriul a doua zi. Am protestat și am cerut să fiu dus numaidecât în fața tribunalului. M-au ascultat de data asta. Întâi m-au întrebat: «Pentru ce ai fost la Alba Iulia?» Am răspuns: «Pentru că atunci ne încredeam în loialitatea ungurească. Ne-a pus chiar guvernul ungar trenul la dispoziție în baza dreptului wilsonian, ca fiecare neam să dispună singur asupra sortii sale». A doua întrebare: «Pentru ce ai agitat?» Am răspuns: «Dacă mă agitam eu și dacă nu scoteam jurământul de la credincioșii mei, azi nu mai vedeți în satul mei nici un picior de unguri sau de jidani». A treia întrebare: «Cunoști Dta depeșa asta?» Aici era mai greu de răspuns. Știam că trupele românești sunt aproape și că ungurii au scos șinele la o anumită gară. S-a expediat deci o telegramă, în care un om de încredere era anunțat pe departe... N-o speșasem eu, ci o transcriesem, ca să fie mai legală. Am răspuns totuși: «Da, depeșa nu-i a mea, dar am transcris-o... S-au pierdut niște purcei la o gară... A venit omul să fac depeșa»²¹.

De la interogatoriu l-au dus spre celula unde era închis, dar pe traseu s-a petrecut un scenariu tipic revoluțiilor bolșevice, fiind lăsat de către procuror pradă soldaților secui beți, care l-au bătut cu bestialitate, până l-au lăsat aproape fără suflare: „M-au dus iarăși în camera mea. Pe coridoare erau plin de săcui beți... Cum m-au zorit, s-au năpustit spre mine... Am întrebat de procuror: «Mă rog cine mă apără?» S-a adresat soldaților, le-a spus să mă ducă în altă cameră și a dispărut. Când am rămas singur cu ei, știam că sunt pierdut. M-am pornit să plec pe scări în jos și eram dedesubt, unde era mai întuneric, am auzit că strigă unul: «Rajta!» Pe el. Instinctiv mi-am acoperit capul cu mâinile și m-am ghemuit... Și s-au pornit loviturile, cu patul puștii... De la cea dintâi am simțit că mi-a crăpat capul... Simțeam cum sângele se strecoară cald peste mâini... Am numărat până la treizeci de lovituri... apoi am căzut ca o cârpă... Într-un târziu au venit de m-au ridicat și m-au dus la pârălab. Sângele îmi vâjăia în ciubote; ochiul stâng îmi era îngloiat în sânge înche-gat, iar cu dreptul nu vedeam decât dacă ridicam cu mâna bucățile de piele ruptă, ruptă, ce atârna peste dânsul. Pârălabul n-a voit să ne primească... Spunea, că pot muri în toată clipa, și el nu ia răspunderea... Atunci mi-au deschis poarta și mi-au răcnit: «Cară-te, iute, că te spânzurăm...». M-am târât încet, cu cea din urmă efortare a instinctului de conservare, proptindu-mă de pereți... În stradă am căzut iarăși. Simțeam cât de rece e zăpada... și-mi cădea bine. Într-un târziu doi soldați beți trec pe lângă mine. Se opresc. Unul mă scotocește prin buzunare și-mi scoate paralele...

Atunci i-am rugat târându-mă în genunchi: «Țineți paralele, dar luați-mi măcar o birjă să mă ducă la spital!» Se vede că mai era în ei măcar un ultim rest de cinste, căci mi-au împlinit cererea²².

A fost internat în stare gravă în spitalul din Debrețin, unde 35 de zile s-a zbatut între viață și moarte. Întremându-se puțin, soția sa, Augusta, l-a dus la Oradea și l-a ascuns la Episcopie, apoi la un hotel, până în ziua de 20 aprilie 1919, când are fericirea de a vedea armata română intrând victorioasă în Oradea. În Duminica Tomii s-a reîntors acasă la Supurul de Jos și în mijlocul credincioșilor pe care îi păstorea²³.

A mai avut nevoie de un an de zile pentru a-și reveni complet, până când i s-au vindecat brațele și coastele rupte, capul spart.

Întrebat de un ziarist la ce anume s-a gândit în momentul când se afla la Debrețin, în mâinile bandelor de asasini, i-a răspuns următoarele: „În acele momente de grea suferință, într-o străfulgerare, parcă mi-am văzut copiii și soția rămași fără sprijin. Am încercat totuși să mă îmbărbătez, gândindu-mă că ei vor putea fi mândri că și sângele tatălui lor s-a vărsat pentru realizarea unui țel nobil – înfăptuirea unității naționale – și că vor trăi ca oameni liberi într-o țară românească unificată”²⁴.

Protopopul Cupcea nu a relatat multor persoane calvarul prin care a trecut, preferând să uite suferințele, considerând că a fost voința lui Dumnezeu și că așa trebuia să se întâmple. Doar la insistența unor apropiați, precum bunul său prieten și fost coleg de facultate, Alexandru Ciura, și-a deschis sufletul. Reputatul prozator și publicist s-a întâlnit cu Petru Cupcea în timp ce făcea o vizită particulară la Sibiu, unde se găsea la momentul respectiv sediul Consiliului Dirigent, guvernul provizoriu al Transilvaniei și al oficiosului PNR, „Patria”, unde publica și Alexandru Ciura. Era vara anului 1919, când încă rănilor trupesti și sufletești ale protopopului martir erau foarte vizibile. Publicistul evidențiază contextul și îi face fostului său coleg următoarea caracterizare: „Nu e o apariție din legendele primelor veacuri din persecuție creștină; nu e nici un sfânt, pe care îl vezi cu barbă lungă și cu aureolă, în vechile icoane.

Nu; e om ca toți oamenii, în carne și oase. Îl întâlnești la tot pasul, mai ales dincolo de urgisita limită demarcațională.

Îl întâlnești, în foarte multe exemplare, mai ales în haină preoțească.

El îți vorbește blând, cu o ușoară reminiscență de revoltă, ca despre un lucru prin care trebuia să treacă.

Loviturile și schingiuirile, ce a îndurat l-au făcut și mai tare în credința și convingerile lui, botezul de sânge al suferinții, l-au oțălit.

Părul i-a albit ceva mai tare, înainte de vreme și două adânci brazde de amărăciune îi împrejmuie gura²⁵.

După Marea Unire, protopopul Petru Cupcea a continuat să facă politică activă în cadrul Partidului Național Român, devenit după 1926 Partidul Național Țărănesc. Urmașul lui Gheorghe Pop de Băsești în

fruntea partidului a fost ales marele om politic sălăjean Iuliu Maniu.

Prin reforma administrativă din anul 1925 județului Sălaj i s-au mai adăugat încă două plase, și anume plasa Carei și Valea lui Mihai. În acest mod, județul nostru devenea județ de graniță și avea o populație de 320.000 de locuitori. Tot în legea administrației locale se prevedea organizarea de alegeri comunale și județene. Lua ființă astfel primul Consiliu Județean din Sălaj. Ședința de constituire a primului Consiliu Județean a avut loc pe data de 10 august 1926, în localul Prefecturii de atunci (sediul actualei Primării a Municipiului Zalău). În funcția de președinte al Consiliului Județean a fost ales, prin vot secret, Gheorghe Pop de Oarța, una din marile personalități ale Sălajului. Tot prin vot secret, în conformitate cu articolul 110 al legii amintite, au fost alese și comisiile de specialitate după cum urmează: 1) Comisia administrativă, financiară și de control; 2) Comisia de lucrări publice; 3) Comisia economică; 4) Comisia cultelor și învățământului; 5) Comisia sanitară și de asistență socială. Fiecare comisie avea câte un raportor, un supleant și patru-cinci membri. În comisia sanitară și de asistență socială în funcția de raportor a fost ales protopopul de Zalău, Traian Trufașiu. Ca supleant a fost ales protopopul Petru Cupcea, iar ca membri ai comisiei au fost aleși protopopul Emil Ostatea, Emil Deac, Alexandru Orțan, Ludovic Zovanyi și Ioan Gheție²⁶.

Pe data de 5 noiembrie 1927, la Zalău a avut loc o mare întrunire a organizației județene național-țărăniște, la care au participat un mare număr de țărani și intelectuali din toate părțile județului. În urma demisiei lui Gheorghe Pop de Oarța din fruntea organizației județene a PNT, pe motiv de boală, Comisia județeană aleasă cu această ocazie a făcut propuneri pentru noul comitet și au fost proclamați aleși următorii: Dr. Alexandru Aciu în funcția de președinte al organizației județene Sălaj a PNT și Dr. Simion Pop în funcția de secretar general. Protopopul Petru Cupcea a fost ales în funcția de președinte al plasei Supur, iar Patrițiu Trufaș în cea de vicepreședinte²⁷.

În baza legii privind organizarea administrativă a țării, adoptată în vara anului 1929, care tindea spre o descentralizare reală a țării, pe data de 5 februarie 1930 au avut loc alegeri la nivelul județelor, iar în perioada 9 februarie - 16 martie 1930 la cel al comunelor.

Pe data de 6 ianuarie 1930 și PNT depune lista cu candidați pentru Consiliul Județean Sălaj. S-a încercat ca lista să cuprindă „persoane onorabile în cari putem avea încredere deplină, că județul va fi cârmuit bine”. De asemenea, ca în listă să fie cuprinse toate categoriile sociale și naționale. Astfel, învățătorii care erau membrii de drept în consiliile comunale erau reprezentați la județ prin revizorii școlari și prin comitetul județean școlar. Erau reprezentați proprietarii, industriașii, comercianții, avocații și îndeosebi preoțimea și corpul profesoral. Și minoritarii erau bine reprezentați, în urma semnării unui cartel electoral încheiat cu PNT, care se afla la guvernare. Lista cuprindea 23 de români, 10 unguri, 2 șvabi și 1 evreu. La poziția 10 pe lista PNT Sălaj îl găsim candidat pe protopopul Petru Cupcea²⁸.

La alegerile pentru Consiliul Județean, lista PNT a obținut o victorie zdrobitoare cu 56.344 de voturi, față de numai 7.656 ale listei liberale²⁹. Astfel, noii consilieri județeni erau cei de pe lista PNT, amintită mai sus, deoarece, conform legii electorale, liberalii nu au obținut minimul de 20% din numărul total de voturi. Acestora li se adăugau consilierii maghiari.

Noul Consiliu Județean Sălaj s-a constituit pe data de 3 iunie 1930. În funcția de președinte al Consiliului Județean Sălaj a fost reales Gheorghe Pop de Oarța, una din personalitățile de seamă ale Sălajului interbelic, printre altele, primul prefect al Sălajului de după 1918 și președinte al biroului de avocați. Biroul de conducere avea următoarea componență: vicepreședinți – protopopul Petru Cupcea și Beldy Coloman; secretari – Alexandru Pop și Aurel Coza, directorul liceului din Carei; chestori – protopopul Valentin Coposu din Bobota, și protopopul Cornel Oțiel din Buciumi³⁰.

După întoarcerea liderilor sălăjeni de la o întrunire provincială care a avut loc la Cluj, a fost convocat Congresul județean al PNT Sălaj, pe data de 11 mai 1931, la Șimleu Silvaniei. La lucrările congresului au fost prezenți o serie de intelectuali sălăjeni, fruntașii și membrii PNT din Sălaj. A fost ales un nou birou de conducere, care avea următoarea componență: Dr. Alexandru Aciu – președinte; Dr. Simion Pop și Ioan Sabo – secretari generali; Gheorghe Fodoreanu din Jibou și preotul din Buciumi, Cornel Oțiel – vicepreședinți; preotul Vasile Mody – casier. Protopopul Petru Cupcea a fost ales ca membru în Comitetul județean de conducere. Aceeași comisie a ales și pe cei 15 membri ai Delegației Permanente județene. Președinte al acestei delegații a fost ales Alexandru Aciu, iar ca membri au fost aleși următorii: 1) Gheorghe Pop, Zalău; 2) Ioan Ossian, Șimleu; 3) Cornel Pop, Crasna; 4) Petru Cupcea, Supurul de jos; 5) Sever Oros, Tășnad; 6) Vasile Pop, Valcăul de jos; 7) Cornel Oțiel, Buciumi; 8) Valer Câmpeanu, Carei; 9) Gheorghe Fodoreanu, Jibou; 10) Samuil Urian, Jibou; 11) Dumitru Mureșan, Chechiș; 12) Petru Vaida, Cehu Silvaniei; 13) Traian Mihalca, Tarcea; 14) Aurel Coza, Carei; 15) Alexandru Pop, Tășnad³¹.

În anul 1937 au avut loc în România atât alegeri locale, cât și parlamentare. Pe data de 25 iulie 1937 au avut loc, și în Sălaj, alegerile județene. Pe lista candidaților PNT Sălaj, la prima poziție îl găsim pe vicarul Silvaniei, Petru Cupcea³².

Organizația județeană a PNT a obținut o strălucită victorie. PNL, care se găsea la guvernare, a obținut, în Sălaj, doar 10.111 voturi și s-a situat pe locul 3, după PNT, care a obținut 19.140 de voturi și partidul maghiar, care au obținut 12.130 de voturi. Astfel, PNT a întrunit 61% din numărul total de voturi și a obținut 18 mandate de consilieri județeni, iar partidul maghiar 39%, respectiv 12 mandate³³. Președinte al noului Consiliu Județean Sălaj a fost ales vicarul Silvaniei, Petru Cupcea, Vasile Indrean și Traian Mihalca au fost aleși vicepreședinți, Vasile Șimon și Erdeli Romul secretari, iar în funcția de chestori au fost aleși Gheorghe Filep și Ioan Rațiu³⁴.

Pe tărâm cultural, așa cum am văzut mai sus, Petru

Cupcea s-a implicat încă din perioada studenției, când a colaborat la câteva gazete românești, în special la ziarul „Dreptatea” din Timișoara”. A colaborat, apoi, la revistele „Păstorul Sufletesc” din Șimleu, „Răvașul” din Cluj, „Unirea” din Blaj etc. De asemenea, a fost autorul mai multor manuale de geometrie, fizică, matematică și gramatică, în perioada cât a fost profesor la Oradea și Carei³⁵. A activat și în cadrul Astrei sălăjene. Ca o recunoaștere a activității sale culturale, pe data de 23 ianuarie 1927, când la Supur are loc adunarea de reorganizare a despărțământului Astrei din Plasa Supur, Petru Cupcea a fost ales președinte de onoare³⁶.

Pe tărâm religios a îndeplinit următoarele funcții: asesor consistorial (1918), arhidiacon onorariu (1923), exactor diecezan (1926) și din nou protopop al districtului Supur, după rearondările diecezelor din anul 1930.

În urma rearondărilor, vicarul Silvaniei, Emil Bran a fost transferat la Episcopia din Oradea și astfel funcția de vicar foraneu al Silvaniei a rămas vacantă. În anul 1932, protopopul Petru Cupcea a fost numit de către dieceza de Oradea, unde au fost arondate 82 de parohii sălăjene, ca paroh I al Șimleului Silvaniei, protopop al districtului Șimleu și vicar foraneu episcopesc al Silvaniei³⁷.

A fost instalat oficial pe data de 24 aprilie 1932, în Duminica Floriilor. Introducerea oficială a noului vicar a fost făcută de către eruditul canonic de Oradea, Petru Tămăian, în calitate de delegat al episcopului Dr. Valeriu Traian Frențiu. Delegatul episcopesc, „în cadrele unei cuvântări magistrale, plină de evlavie și înțelepciune pastorală, descrie viața și meritele” noului vicar, îndemnându-i pe credincioși să-l sprijine, iar el să păstorească „în spiritul evangheliei”.

Noul vicar mulțumește lui Dumnezeu și episcopului pentru distincția primită. De asemenea, canonicului Tămăian, „pentru oboseala și sfaturile frățești”, promițând că „venind în numele Domnului, va propovădui evanghelia Lui”.

La eveniment au participat delegații autorităților și instituțiilor, mărturisindu-se cu această ocazie peste 200 de credincioși. Printre personalitățile sălăjene marcante care au participat la instalarea noului vicar, presa îi amintește pe Iuliu Maniu, fost prim-ministru al României, Dr. Alexandru Aciu, fost prefect, Dr. Emil Lobonțiu, fost prefect, Dr. Gheorghe Pop de Oarța, decanul baroului din Zalău, fost prefect, Gheorghe Matieșanu, prefect în funcție, reprezentantul guvernului Iorga-Argetoianu, care se afla la putere, Ioan Deleu, secretarul general al Prefecturii, Ioan Ossian, directorul liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu, Leontin Ghergariu, directorul gimnaziului de băieți din Zalău etc.

După oficierea serviciului divin și instalarea noului vicar, începând cu ora 12,30, în sala Primăriei din Șimleu au fost primite numeroasele delegații ale bisericilor, școlilor, instituțiilor culturale și de caritate, a tuturor reprezentanților administrațiilor locale și credincioșii, care au ținut să-l felicite pe noul vicar. Presa vremii remarcă discursurile lui Iuliu Maniu, nepot al

vicarului Demetriu Coroianu, Elenei Aciu, președinte al Reuniunii Femeilor Române Sălăjene, directorul Ioan Ossian, deputatul Emil Lobonțiu și a celor doi preoți minoritari: Lipcsey și Köblös.

A urmat o masă festivă în sala Școlii normale din Șimleu, în cadrul căreia, conform obiceiului epocii, s-au rostit numeroase cuvântări și urări pentru sărbătorit, mai marii bisericii, Regelui Carol al II-lea etc.³⁸

Vrednicul vicar a păstorit la Șimleu până în fatidica zi de 17 iulie 1940. În acea dimineață, la fel cum a făcut în fiecare zi, când a putut, în cei 40 de ani de preoție, se afla și a servit liturghia „în vechea și impunătoarea biserică unită din Șimleu”. I s-a făcut rău, a căzut și a încetat din viață în fața sfântului altar, „pe care l-a servit cu atâta cucernicie și devoțiune”³⁹.

Familia îndoliată anunța cu durere în aceeași zi decesul celui care a fost vicarul Petru Cupcea, soț, tată, bunic, frate și socru, la vârsta de 65 de ani, din care 40 de preoție. Rămășițele lui pământești au fost așezate spre veșnică odihnă în cimitirul greco-catolic din Șimleu Silvaniei. Slujba de înmormântare a avut loc în ziua de 19 iulie 1940, la biserica din Șimleu⁴⁰.

Prin plecarea la Domnul a vrednicului vicar al Silvaniei, Sălajul pierdea încă o mare personalitate din generația care a realizat visul de veacuri al tuturor românilor: unirea într-un singur stat unitar.

Note:

1. *Curentul*, nr. 4471, 27 iulie 1940, p. 1; Ioan Ardeleanu Senior, *Oameni din Sălaj*, Editura *Caiete Silvane*, Zalău, 2016, p. 103.
2. Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. II, Editura Citadela, Satu Mare, 2010, p. 145.
3. Ioan Ardeleanu Senior, *op. cit.*, p. 103; S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 46, f. 1; *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
4. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (S.J.A.N. Sălaj), fond Colecția personală Leontin Ghergariu, dosar 20, f. 14.
5. *Ibidem*, f. 15.
6. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 46, f. 1; *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
7. *Ibidem*.
8. Viorel Câmpean, *op. cit.*, pp. 145-146.
9. Ioan Ardeleanu Senior, *op. cit.*, p. 105.
10. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 305.
11. Arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, fond Documentele Unirii, vol. III, pp. 165-166.
12. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 44, f. 11.
13. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 46, 1; *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7; Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 305.
14. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 305; *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
15. *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
16. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 305.
17. Vezi, în acest sens, procesul verbal al alegerii deputaților din cercul electoral Tășnad în Arhiva Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, fond Documentele Unirii, vol. III, p. 169.
18. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 44, f. 11.
19. *Ibidem*.

20. *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
 21. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 44, f. 12.
 22. *Ibidem*; într-un alt interviu, preotul Cupcea spune că a fost descoperit de jandarmii care l-au dus sub escortă de la Tășnad, unul dintre ei fiind român și astfel a ajuns la spitalul din Debrețin; Vezi, în acest sens, Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 306.
 23. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 306; Ioan Ardeleanu Senior, *op. cit.*, p. 106.
 24. Paul Abrudan, *Din consemnările participanților la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918*, în *Acta Mvsei Porolissensis*, VII, Zalău, 1983, p. 306.
 25. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 44, f. 11.
 26. *Gazeta oficială a județului Sălaj*, nr. 29, 1 octombrie 1926.
 27. *Gazeta de Duminecă*, nr. 44-45 din 13 noiembrie 1927, p. 1.
 28. Idem, nr. 2, 12 ianuarie 1930.
 29. Idem, nr. 6, 9 februarie 1930.
 30. *Patria*, nr. 123, 8 iunie 1930, p. 4.
 31. *Gazeta de Duminecă*, nr. 20 din 17 mai 1931.
 32. *Gazeta Sălajului*, nr. 28, 10 iulie 1937.
 33. Idem, nr. 31, 31 iulie 1937.
 34. Idem, nr. 33, 14 august 1937.
 35. S.J.A.N. Sălaj, Colecția personală Leontin Ghergariu, dosar 20, ff. 15-19.
 36. *Poporul Sălăjan* (Șimleu Silvaniei), nr. 4-5, 31 ianuarie 1927, p. 2.
 37. Ioan Ardeleanu Senior, *op. cit.*, p. 104.
 38. *Gazeta de Duminecă*, nr. 17-18, 1 mai 1932, p. 3.
 39. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 46, f. 1; *Tribuna*, nr. 171, 31 iulie 1940, p. 7.
 40. S.J.A.N. Cluj, fond Maria Cupcea, dosar 5, f. 3.

Mădălina Bărbulescu

Odă unui alter-ego

Te-am găsit în sarea udă a ochilor mei,
 când stăruiau mirajul zidirii unui suflet
 din negrăitul nisipului,
 din zgârcenia timpului...
 Te-am găsit sprijinit pe gura-mi vinovată
 de zâmbetul mlădiu,
 pe sorocul gândului cadu,
 pe vârtoasele-mi coapse, mugind a delir,
 pe sânii tuciurii, desfățați de tainicul zefir;
 Te-am găsit pe-un fir de noapte rătăcită
 în jindul meu oriental,
 în zgăul ruinelor,
 horind pe-o buză de santal;
 Te-am găsit slovă
 în Sura Închinăciunii și a Zorilor,
 pulbere țâșnită din Medina sorilor,
 oblojind mihrabul simțirii mele...
 O, minune fără-mprejurare,
 vrăciul șoptelor mirene,
 s-a sfârșit chiar setea mea
 de-acest sânge obidit
 în căușul zbaterii;
 Te-am găsit!

Și moarte cum treci...

În șopta asta le voi robi pe toate
 și le-oi uita... zdrobite
 și le-oi uita... zdrobite
 și-ngropate

în patima durerii, cu onor.
 Prin șopta asta, mă ucizi și tu
 cu mila și migala unui Dumnezeu;
 Mă biciuie fantoma
 celor întâmplare
 și crucea vespérală, ce îmi apăru,
 purta lavaliera unui pustiitor;
 Și moarte cum treci...
 cu pasu-ți de prior,
 pribegesti prin tînga rugii
 către Domnul șoptelor,
 ce se lasă atât de greu,
 Lumină rătăcită-n carne,
 talmudic să-mi întoarne
 misterul lui Orpheu;
 Și moarte cum treci...
 crezând că Dante sunt chiar Eu!

Suflet în ajur

Ridică-ți ciadorul, femeie!
 Împlântă pumnalu-ți în lume
 Și pune-i leșul sub cheie,
 Cu oacheșă-i sete de hume;
 Îngroapă-ți altarul, femeie!
 În ochii negri-samur,
 Coviltir de dor să-ți descheie
 Și-un zâmbet plin de huzur;
 Privește în mine, femeie!
 Ajur făcut doar din plânsu-mi
 Îmi pare a vieții nedeie,
 În cazna cu mine însumi...

Corneliu Brudașcu

Victor CIOBAN

Unul dintre cei mai populari artiști români contemporani este Corneliu Brudașcu, ale cărui ta-

blouri pot fi admirate la diferite galerii din țară (Bistrița, București, Cluj-Napoca, Galați, Zalău) și străinătate (Ungaria, Germania, Franța, Marea Britanie, Elveția, Spania, Suedia, Olanda, Canada, Africa de Sud și Iordania). Artistul restituie privirilor publicului fragmentul unei realități, căreia culoarea îi dăruiește totul. În pictura sa, valorile de sensibilitate plastică își adjudecă o forță constructivă profund evocatoare¹, oferind o imagine tridimensională a obiectului (sau personajului) reprezentat, care își dezvăluie existența plenară prin intermediul unor efecte de tip scenografic, atent orchestrate.

Cunoscut și prin apelativul său diminutival (Cornel), Brudașcu face parte din a treia generație a școlii de pictură de la Cluj², care cuprinde pictori născuți în preajma celui de-al Doilea Război Mondial și a dominat scena artistică în ultimii ani ai regimului Ceaușescu („optzeciști”). Această generație a profitat de pe urma „desovietizării” socio-culturale inițiate de liderul comunist (manifestată sub forma

„reabilitării spiritului național”³) și construiește un limbaj plastic inovator, pe care unii îl numesc „post-modernism”, iar alții „non-artă” (sau chiar „anti-artă”)⁴. E vorba de elaborarea unor versiuni autohtone ale curentelor neo-avangardiste din Occident (pop-art, op-art, conceptualism, minimalism, neoconstructivism, neodadaism, neoexpresionism, abstracționism etc.), cu scopul de a limita (sau chiar a elimina) importurile culturale⁵.

Ca mulți exponenți ai vremii sale, pictorul originar din Sălaj a avut parte de o carieră prolifică, desfășurată pe parcursul a cinci decenii și jumătate (din 1962 până în prezent) și de un statut social privilegiat, care i-a permis să se implice în numeroase acțiuni civice (a participat la numeroase campanii și

mitinguri pentru decolonizare, interzicerea armamentului nuclear, drepturile minorităților sexuale⁶, vegetarianism, protecția mediului etc.). Astfel, împreună cu prietena sa, Ana Lupaș, a lansat imaginea „plasticianului-superstar”, care-și vinde lucrările la sume record și-și menține notorietatea prin adoptarea unei atitudini de „expert universal” (își asumă competența de a emite păreri în orice domeniu, nu

doar în chestiuni profesionale).

Din punct de vedere estetic, stilul brudașcian constituie exact opusul celui exprimat de Lupaș. Fondatoarea grupării „Atelier 35” șoca opinia publică a epocii prin compozițiile sale non-figurative, executate în tehnica ready-made (schimbarea percepției asupra unui obiect, prin expunerea sa în cadrul unei expoziții muzeale⁷). La locatarul din cartierul clujean Grigorescu, lucrurile stau cu totul altfel. Tablourile sale par desprinsese dintr-o expoziție de salon din *La Belle Époque*. Nu sesizează nicio abatere de la regulile perspectivei. Însă, anacronismul e doar un pretext utilizat de către artist pentru a discuta subiectele-tabu (cum ar fi homosexualitatea). Ca atare, se manifestă o atitudine duplicitară⁸. Când lucrează la comandă, este un

pictor „academist”, care abordează genuri „clasice” (portrete, peisaje, naturi statice); când își organizează expozițiile personale, în schimb, se transformă într-un „avangardist” radical, scandalizând vizitatorii prin coloritul agresiv și prin ipostazele total indecente (uneori chiar triviale) ale personajelor din prim-plan.

Corneliu Brudașcu s-a născut la 28 ianuarie 1937 în satul Tusa, comuna Sâg, situat pe DJ 191 D Nușfalău-Ciucea, la contactul dintre trei județe (Bihor, Sălaj și

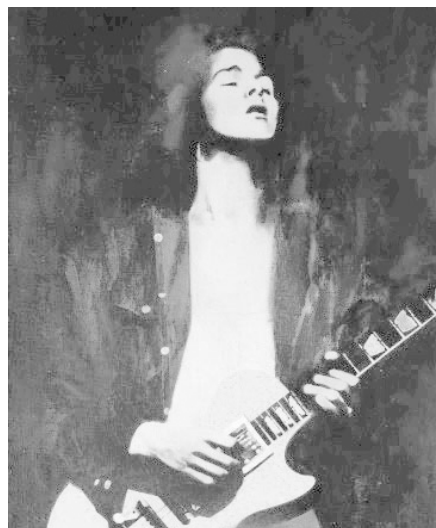
Cluj). Așezarea posedă o biserică de lemn (cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil) inclusă pe lista monumentelor istorice (categoria „bisericii călătoare”⁹) și niște resurse peisagistice remarcabile, concretizate în Rezervația Naturală Izvoarele Barcăului (cu suprafața de 13,43 ha), care cuprinde un ansamblu carstic și forestier desfășurat de-a lungul unui culoar depresionar intramontan, separând masivele Meseș și Plopiș (provenite din grupa nordică a Apusenilor)¹⁰. Ocupația principală a localnicilor este piscicultura (în special păstrăvul), care este valorificată atât în domeniul alimentar, cât și în cel comercial (piețele de la Crasna, Ciucea, Huedin și Șimleu Silvaniei). Acestea i se adaugă agricultura de subzistență și câteva ramuri industriale minore (cu caracter meșteșugăresc: textile, fierărit, cherestea etc).

Artistul provine dintr-o familie țărănească, ai cărei descendenți populează cursurile inferioare ale Barcăului și Crișului Repede. Fami-

lia posedă numeroase ramificații; motiv pentru care este dificilă întreprinderea unei cercetări genealogice. Se pare că ramificația din Tusa a ieșit treptat din rândurile țăranimii, pătrunzând în cele ale clerului. Astfel, conform informațiilor oferite de site-ul primăriei Cluj-Napoca¹¹, tatăl artistului a fost cantor în biserica parohială a satului, care aparținea cultului ortodox¹². Ca atare, nu a avut de suferit de pe urma instaurării regimului comunist. Cornel nu a fost singur la părinți, ci a avut mai mulți frați și surori, unul dintre ei fiind Valeriu, care era cu trei ani mai în vârstă decât el și a absolvit secția de sculptură a Liceului de Arte Plastice din Cluj¹³, sub îndrumarea faimosului Romulus Ladea (1901-1970)¹⁴.

La vârsta de șapte ani (1944), se confruntă cu experiența traumatică a războiului, asistând la dinamitarea unui pod de către armata germană¹⁵, care avea drept obiectiv blocarea ofensivei româno-sovieti-

ce. În anul următor, când se legează revenirea Transilvaniei sub administrație românească, este trimis la școală în Crasna, unde urmează ciclul obligatoriu de șapte clase. După terminarea acestuia (1951), se înscrie la Cluj, cu scopul de a păși pe urmele fratelui său. Dar nu alege sculptura, ci pictura. Este coleg cu Mircea Corneliu Spătaru, Horea Bernea, Dumitru Ivan și Victor Ciato. Rezultatele școlare au fost mediocre, fiindcă nu a manifestat interes față de materiile de cultură generală, cu excepția orelor de limba și literatura română, unde predă un fost discipol de-al lui Lucian Blaga, Ion Desideriu Sirbu (1919-1989)¹⁶.

În 1956, Brudașcu este sfătuit de către consiliul profesoral (în frunte cu Ladea) să dea examen de admitere la Universitatea din București pentru a lua lecții de la Catul Bogdan (1897-1978), Alexandru Ciucurencu (1903-1977) și Corneliu Baba (1906-1997), maeștri de referință ai perioadei, care semnaseră adeziunea la comunism, dar fără a adopta estetica „realismului socialist”. Pictorul se deplasează în Capitală, însă nu stă multă vreme acolo, confruntându-se cu probleme de adaptare socială. Ca atare, cere să fie transferat înapoi în orașul de pe Someșul Mic, în clasa lui Aurel Ciupe (1900-1988), prin intermediul căruia devine un „original și modern pictor al florilor”¹⁷, asumându-și moștenirea lui Ștefan Luchian, Ioan Sima și Fülöp Andor Anton. Își dă examenul de licență în 1962 (executând un tablou tipic proletcultist), obținând nota maximă, care-i permite să desfășoare o activitate pedagogică.

În 1970, își organizează prima

expoziție personală, la București, prilej cu care intră în contact cu Poliana Cristescu, nora lui Nicolae Ceaușescu. Doi ani mai târziu (1972), primește sarcina de a reprezenta România la expoziția internațională de la Moscova. Succesul fulminant dobândit în cadrul manifestării, coroborat cu simpatia Polianei, îi oferă posibilitatea efectuării unui turneu în Occident (1973-1974), care cuprinde concursurile de pictură de la Toulon, Cagnes-sur-Mer, Viareggio și Prato. Întors în țară, este cooptat în anturajul personal al familiei Ceaușescu, pe care o surprinde în diferite ipostaze cu caracter protocolar (inclusiv în timpul unei vizite de lucru efectuate la Zalău). În 1982, reușește să obțină Medalia de Aur la Concursul de Pictură de la Košice (cu compoziția *Requiem pentru Hiroshima*). În 1986, ajunge să picteze la curtea regelui Hussein al Iordaniei, devenind primul artist autohton care-și etalează talentul în fața unui suveran extraeuropean¹⁸.

Se pare că acest eveniment fără precedent în istoria artei românești a fost rezultatul unui contact cu un student iordanian de la Politehnica din Cluj, care era rudă cu familia regală. Acesta a trimis o invitație la Comitetul Culturii și Educației Socialiste, pe care Ceaușescu a aprobat-o fără ezitare, fiindcă era în bune relații cu liderul iordanian. Ajuns la Amman, Brudașcu a jucat un rol important în introducerea plein-air-ului în această regiune, prin executarea a 40 de peisaje pentru o galerie lo-

cală. Însă, activitatea principală a reprezentat-o portretizarea dinastiei (regele Hussein, regina Nassar, prinții Abdullah - viitorul rege Abdullah al II-lea, Faisal, Ali, Hashim, Hamzah etc.) și probabil instruirea prințesei Wijdan Ali, care a devenit ulterior unul din principalii susținători ai modernizării artei islamice (prin inițierea mișcării Hurufiyya¹⁹).

Odată cu reîntoarcerea sa în țară (1987), cariera lui Brudașcu intră pe o pantă descendentă, fiindcă familia Ceaușescu este răsturnată de la putere în urma revoluției din 22 decembrie 1989. Noua conducere de la București nu-i mai solicită comenzi, iar intensificarea importurilor culturale din Occident generează o scădere a interesului autohton pentru artele plastice (pictura cedează primatul în fața televiziunii și apoi a internetului). În aceste condiții, artistul este nevoit să adopte un comportament de vip (caută să iasă în evidență prin declanșarea unor controverse sau scandaluri publice), să se orienteze spre piața artistică din străinătate și organizează expoziții personale în SUA (Roanoke, Raleigh - 1996), Olanda (Haga - 1994, 1996), Franța (Centre Pompidou Paris, 2016), Germania (Plan B Berlin - 2012) etc. Urmările acestei atitudini vedetiste sunt contradictorii. Pe de o parte, se asistă la o creștere cantitativă a numărului de admiratori (care se îndreaptă spre ordinul milioanelor); fapt ce duce la achiziții pecuniare substanțiale.

Pe de altă parte, în evaluarea lucrărilor sale încep să apară tot mai frecvent factori non-estetici. Publicul nu-l mai tratează ca pe un specialist în domeniu, ci ca pe o „curiozitate” (dovadă existența unor etichete gen „pictorul gay”, „pictorul lui Ceaușescu” etc.).

În ultimii ani, Corneliu Brudașcu se confruntă cu probleme de sănătate, generate de vârsta sa înaintată (81 de ani). Cu toate acestea, nu a renunțat la preocupările sale artistice²⁰, ci, încurajat de succesele obținute cu ocazia includerii sale în ciclul de expoziții dedicate stilului pop-art²¹, intenționează să-și organizeze o nouă expoziție personală.

Pe parcursul carierei sale, Corneliu Brudașcu cunoaște trei etape majore: cea a „experimentalismului” (1962-1968), cea a „socialismului” (1968-1987) și cea a „neo-expresionismului” (după 1987). Practic, e o evoluție tipic optzecistă, care implică o diminuare a efervescenței creative pe măsura avansării în vârstă, prin trecerea la compoziții dinamice la compoziții statice (se petrece fenomenul retragerii în sine, pe fundalul unei interacțiuni cu realitatea politică exterioară, care lasă urme adânci în conștiința artistului²²), de la o gamă cromatică dominată de culori solare la o paletă de griuri și ocruri (similară celei utilizate de „tenebriști” spanioli²³, portretiști olandezi - în special Rembrandt, și expresioniști germani, pe care le-a

receptat fie prin contact direct – vizite muzeale, fie pe filiera babistă).

În prima fază, domină evocarea naturii, prin peisaje și compoziții florale, elaborate după canoane impresioniste sau foviste (Monet, Cézanne, Matisse, Marquet etc., filtrați prin experiența lui Ciupe). Tablourile se disting printr-un cromatism intens, care transferă materiei picturale impresia de flux energetic purtător de emoție și semnificații²⁴. Artistul supradimensionează datele concretului, proiectându-le zodia unui regim idealizant, guvernat de mișcarea browniană a obiectului evocat. Nu manifestă interes pentru anecdoticul incidentalului, supusă curgerii anotimpurilor, ci pentru spectacolul cosmogonic, oferit de reflexele meditative, sonore ale atmosferei și vegetației. Prin varietatea tonurilor și nuanțelor de albastru și verde, se conturează un spațiu feeric, în perimetrul căruia amprentele vizibilului se contopesc în armonii muzicale inefabile, cu scopul de a transpune privitorul în anturajul

unei reconfortante stări de beatitudine și reverie.

În etapa a doua, dinamismul se potolește, ajungându-se la ecourile cubiste (tip Léger) din *Călușarii* la un schematism tipic proletcultist, tributar compoziției *Grivița 1933* de Miklóssy Gábor (1912-1998), observabil în *Tineri pe șantier* (care face aluzie la un arhicunoscut șlagăr al epocii). Interesul se focalizează asupra portretelor și scenelor de gen, care oferă, în opinia criticului clujean Mircea Țoca (primul analist al tablourilor sale), „un imn patetic și convingător adresat calităților omului”²⁵. Se evocă grupuri de studenți, muncitori, perso-

naje istorice (Avram Iancu), soliști de muzică rock și mai ales figura obsedantă a lui Nicolae Ceaușescu, în jurul căruia se dezvoltă o veritabilă iconografie²⁶ (alături de Sabin Bălașa, Constantin Piliuță, Eugen Palade, Vasile Pop Negreșteanu, Vintilă Mihaescu și Eftimie Moldălcă, Brudașcu este unul dintre cei mai loiali slujitori ai dictaturii).

În ceea ce privește maniera stilistică, nu s-a ajuns la un acord unanim. Unii susțin ipoteza „hiperrealismului”, lansată chiar de Țoca (în lucrarea sa *Pictori clujești*), care subliniază tendința artistului de a reproduce cu minuțiozitate fiecare element al scenei evocate²⁷. Alții, în schimb, discută despre un pop-art²⁸, căutând să descopere în interiorul tablourilor urme

de serigrafie sau recurența unor clișee vizuale din mass-media și istoria artei. Însă, ambele etichete sunt niște exagerări, realizate cu scopul de a spori cota de piață (se vinde mai bine dacă autorul lor e plasat în categoria „inovatorilor”). Termenul cel mai adecvat ar fi „neo-academism”. La fel ca Sabin Bălașa sau Corneliu Baba, Brudașcu lucrează după canoanele secolului al XIX-lea, aducând în fața publicului variante în acril ale picturilor de salon din timpul celei de-a treia Republici franceze: un realism „romanțat”, cu personaje tinere (sau „întinerite”) și apariții fantomatice care degajă un suflu de puritate, eleganță și maiestruitate.

În ultima etapă, domină un figurativism brutal, agresiv, populat cu nuduri masculine în ipostaze homoerotice, reprezentând portrete de muzicanți care-și acordează instrumentele sau grupuri de adolescenți adormiți, traumatizați de stresul cotidian. Se ajunge la o consistență aproape carnală, în cadrul căreia promisiul hazard gestualist este energic strunit în plan conceptual de rigorile compoziționale solicitate de reînscenarea clasicei drame a predestinării și a angoaselor care decurg din ea²⁹.

Lista ilustrațiilor

- Corneliu Brudașcu, *Autoportret*, locație necunoscută (sursa: www.ziare-penet.ro)
- Corneliu Brudașcu, *Tineri pe șantier*, 1972, Muzeul Național de Artă, Cluj-Napoca
- Corneliu Brudașcu, *Untitled (Fără*

titlu), 2016, VNH Gallery, Paris (www.vnhgallery.com)

- Corneliu Brudașcu, *Peisaj*, locație necunoscută (sursa: www.ziarulfacia.ro)
- Corneliu Brudașcu în tinerețe, foto (sursa: www.pressone.ro)
- Corneliu Brudașcu, *Flori*, Muzeul Național de Artă, Cluj-Napoca
- Corneliu Brudașcu, *Chitaristul*, 1970, Muzeul Național de Artă, Galați (expus cu ocazia expoziției *The World Goes Pop* de la Tate Modern, Londra, 17 septembrie 2015-24 ianuarie 2016)
- Corneliu Brudașcu, *Întâlnire de lucru*, 1974, Muzeul de Artă Ioan Sima, Zalău (depozit)
- *Decorarea regelui Hussein al Iordaniei de către Nicolae Ceaușescu*, foto, 1974 (sursa: www.comunismulinromania.ro)
- Corneliu Brudașcu, *Untitled (Fără titlu)*, 2016, VNH Gallery, Paris (www.vnhgallery.com)
- Corneliu Brudașcu, *Călușarii*, 1964, Muzeul de Artă Ioan Sima, Zalău (depozit)
- Corneliu Brudașcu, *Flori*, 1971, Muzeul de Artă Ioan Sima, Zalău (depozit)
- Corneliu Brudașcu, *Nicolae Ceaușescu*, Muzeul Național de Istorie a României, București
- Corneliu Brudașcu, *Alin Munteanu*, 1970 (expus cu ocazia expoziției *The World Goes Pop* de la Tate Modern, Londra, 17 septembrie 2015-24 ianuarie 2016)
- Corneliu Brudașcu, *Untitled (Fără titlu)*, 2017, Plan B, Berlin

Bibliografie

- Ali, W., *Modern Islamic Art: Development and Continuity*, University of Florida Press, Gainesville, 1997
- Aucouturier, Michel, *Realismul socialist*, Dacia, București, 2001
- Barbosa, Octavian, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Meridiane, București, 1976
- Boia, Lucian, *Mitologia științifică a comunismului*, București, Humanitas, 1999
- Breaz, Dan, *Constructorii viitorului. Politizări ale picturii românești în perioada 1950-1989*, Muzeul de Artă Cluj-Napoca, 2013
- Cărneci, Magda, *Artele plastice în România. 1945-1989*, Meridiane, București, 2000
- Chirot, Daniel, *Cultura socialistă în România*, Ed. Politică, București, 1964
- Dutton, Dennis, *The Art Instinct. Beauty, Pleasure and Human Evolution*, Bloomsbury Press, New York, 2009
- Farrington, Benjamin, *Marxism and Modern Art. An Approach to Social Realism*, London, Lawrence & Wishart Ltd, 1975
- Garofeanu, Ruxandra, *Artistul și puterea. Ipostaze ale picturii românești*, Biblioteca Națională a României, București, 2012
- Ierunca, Virgil, *Comunismul în România*, Litera, București, 1994
- Liehm, Antonin, *The Politics of Culture*, New York, 1973
- Mihăilescu, Florin, *De la proletcultism la postmodernism*, Pontica, Constanța, 2002
- Pop, Florica (coord), *Județul Sălaj – Oameni și opere*. Dicționar biobibliografic, Bi-

blioteca Județeană Ioniță Scipione Bădescu, Zalău, 2017

- Tismăneanu, Vladimir, *Byzantine Rites, Stalinist Follies. The Twilight of Socialism in Romania*, New York, 1986
- Țoca, Mircea, *Pictori clujeni*, Meridiane, București, 1977
- Verdery, Katherine, *National Ideology Under Socialism. Identity and Cultural Politics in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, 1991

Periodice

- *Adevărul de Cluj*
- *Agerpres*
- *Arta*
- *Arta vizuală 21*
- *Artmark*
- *Cotidianul*
- *Curierul Național*
- *Făclia*
- *Grăul Sălajului*
- *Historia*
- *La radio cu Andreea Esca și Corneliu Brudașcu* (YouTube, 1 noiembrie 2016)
- *Magazin Sălăjean*
- *Sălajul pur și simplu*
- *Scânteia*
- *Năzuința*
- *Realitatea TV*
- *Transilvania Reporter*
- *Ziua de Cluj*

Note

- 1 Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Ed. Meridiane, București, 1976, p.83.
- 2 Mircea Țoca, *Pictori clujeni*, Ed. Meridiane, București, 1977, pp. 33-36.
- 3 Sunt ridicate unele interdicții din perioada guvernării Dej: Constantin Brâncuși, Theodor Pallady, Dimitrie Paciurea, Victor Brauner etc.
- 4 Dennis Dutton, *The Art Instinct. Beauty, Pleasure and Human Evolution*, Bloomsbury Press, New York, 2009, pp. 164-203.
- 5 Katherine Verdery, *National Ideology Under Socialism. Identity and Cultural Politics in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, 1991.
- 6 Și-a mărturisit public orientarea gay.
- 7 Raluca Alexandra Popescu, *Marcel Duchamp – inventatorul readymade-ului* (www.historia.ro).
- 8 Dan Mihăilescu, *Viața de artist în socialism*, în *Arta*, nr. 4-5 (București, 2012), p. 10.
- 9 Biserica a fost cumpărată din satul Șereideu în 1860 pentru 26 florini austrieci (a se vedea Ioana Cristache-Panait, *Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din Tusa*), în **Monumente istorice bisericesti din Eparhia Ortodoxă Română a Oradei. Biserici de lemn**, Oradea, 1978, pp. 416-419.
- 10 Rezervația cuprinde specii de floră și faună unice la nivel național: Colțisor (*Dentaria bulbifera*), Sânger (*Cornus sanguinea*), cosașul de munte cu picioare roșii (*Odontopodisma rubripes*) etc.
- 11 www.primariaclužnapoca.ro.
- 12 Spre deosebire de vecinii săi, zona Barcăului nu a trecut la greco-catolicism.

13 În prezent, Liceul de Arte Vizuale „Romulus Ladea”, Cluj-Napoca.

14 Ladea a fost student al Academiei „Julian” din Paris, unde a frecventat atelierul lui Rodin, Bourdelle, Paciurea și Brâncuși. Lucrările sale sunt considerate piatra de temelie a sculpturii românești moderne.

15 Valentin Șchiopu, *Autoportret Cornel Brudașcu: „E scandalos să plătești 80 milioane de euro pentru niște pete”* (<https://pressone.ro/autoportret-cornel-brudascu-e-scandalos-sa-platesti-80-de-milioane-de-euro-pentru-niste-pete/>); accesat la 29 iunie 2018.

16 „Pe Ion D. Sărbu l-am avut profesor de limba și literatura română. Rămâneam blocat de fiecare dată când intra în clasă. Mi-l amintesc și acum, cu un păr stufos, așa, era o prezență impresionantă. Într-o perioadă de orbire totală, discursul lui ne marca. Își ținea atunci pledoaria, avea chestiile lui în cap, scria, era un creator, nu un pedagog” (ibidem).

17 Mircea Țoca, *op. cit.*, p. 33.

18 Interviu Valentin Șchiopu.

19 W. Ali, *Modern Islamic Art: Development and Continuity*, University of Florida Press, Gainesville, 1997.

20 Cristina Beligăr, *Pictorul Cornel Brudașcu, la 80 de ani: „Mă gândesc la creație, nu la boală, altfel aș înnebuni”*, în **Transilvania Reporter** (Cluj-Napoca, 7 februarie 2017).

21 *Burning Down the House* – Bienala de la Gwangju (Coreea de Sud) – 2014, *The World Goes Pop*, 17 septembrie 2015 – 24 ianuarie 2016 (Londra, Tate Modern) etc.

22 Adrian Guță, *Generația artistică '80, de la un mileniu la altul*, în *Arta*, nr. 4-5 (București, 2012), pp. 4-5.

23 Francisco Ribalta (1565-1628), Juan Ribalta (1597-1628), Jusepe de Ribera (1591-1652), Francisco de Zurbarán (1598-1664), Antonio de Pereda (1611-1678), Juan de Valdés Leal (1622-1690) și mai ales Francisco José de Goya y Lucientes (1747-1828).

24 Negoită Lăptoiu, *Moment aniversar: Maestrul Cornel Brudașcu – 75*, în **Făclia** (Cluj-Napoca, 2 februarie 2012).

25 Mircea Țoca, *op. cit.*, p. 33.

26 Vladimir Tismăneanu, *Byzantine Rites, Stalinist Follies. The Twilight of Socialism in Romania*, New York, 1986.

27 „Transpunerea pe pânză a ipostazelor vieții sociale nu se poate face decât pe calea maximei obiectivități, a păstrării semnificației, intensității și prospețimii tuturor elementelor cognitive la care îl poartă cercetarea oamenilor ca indivizi, precum și a relațiilor felurite ce se stabilesc între aceștia, fără a recurge la paleative sau la accesorii pentru a capta interesul sau a facilita înțelegerea” (Mircea Țoca, *op. cit.*, p. 33).

28 *Pictorul clujean Cornel Brudașcu, în centrul atenției la Tate Modern, Londra*, în **Transilvania Reporter** (Cluj-Napoca, 21 septembrie 2015).

29 Corneliu Ostahie, *Corneliu Brudașcu – hazard stilistic și predestinare conceptuală*, în **Intercity Magazin**, nr. 35/2018, pp. 24-30.

A băga bâta în viespi

Gheorghe MOGA

Prin cuvântul *viespe* vorbitorii limbii române denumesc mai multe „insecte himenoptere, asemănătoare cu albina, prevăzute de obicei în partea posterioară a abdomenului cu un ac și cu o pungă de venin” (DEX). Dictionarele indică drept etimon al substantivului *viespe*, cuvântul latinesc **vespis*. Diferența fonetică față de lat. *Vespa* nu e lipsită de importanță: „Uneori cuvintele netrainice au lăsat urme indirecte, care dovedesc existența lor de altădată în limbă. Astfel, faptul că zicem *viespe* și nu *viespă*, e o dovadă că odinioară a existat și *apis* (albină), sub influența căruia *vespa* a devenit **vespis*” (Sextil Pușcariu, *Limba română I, Privire generală*, Minerva, București, 1976, p. 195).

După cum desprindem din câteva proverbe (*Albina de viespe, cât cerul de pământ, Viespea după ce miere nu face, apoi și împunge*), în bestiarul popular românesc, viespile sunt văzute în opoziție cu albinele: „În timp ce albina este harnică, cinstită, curată și sfântă, viespea este leneșă, hoată, păcătoasă și rea” (Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri*, Vox, București, 2007, p. 434). Viespea mai este numită și „albină țigănească”. Expresia de mai sus, cu circulație regională, înseamnă „a provoca, a amplifica printr-un gest, o vorbă, o situație conflictuală ce stă să izbucnească sau este în curs de desfășurare”. Ea devine astfel sinonimă cu o expresie mult mai cunoscută și frecventă, *a pune paie pe foc* sau *a stinge focul cu paie*, care beneficiază de mai multe ilustrări în *Dicționarul limbii române* (s.v. *pai*). Băta poate fi băgată doar în cuiburile făcute de viespe în pământ: „toți viespii sunt foarte răi și mai cu seamă când sunt zădărați. Atunci nu se lasă în ruptul capului până ce mușcă pe cel ce i-a zădărat”. (DLR, s.v. *viespe*). Din lungul șir al verbelor sinonime prin care poate fi echivalată locuțiunea (*a incita, a instiga, a irita, a întărâta, a stârni*) cel mai potrivit ni se pare a fi verbul *a ațâța*, pe care îl găsim și într-o zicere a lui Iordache Goleșcu: *Cum vântul ațâță focul, așa vorba ațâță vrajba*.

În *Dicționarul limbii române*, cele mai multe ilustrări ale cuvântului *viespe* provin din lucrarea lui S. Fl. Marian intitulată *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor. Studiu folkloristic*, București, 1903. Membru al Academiei Române, S. Fl. Marian a fost adept al concepției științifice a lui B.P. Hasdeu aplicând ancheta prin corespondență cu ajutorul chestionarelor. După ce face o descriere a fiecărei insecte și a modului de viață a acesteia, după ce enumeră diferențele denumiri regionale, autorul arată și credințele locuitorilor despre respectiva gâză: „Dacă viespile își fac

cuiburile lor adânc în pământ, atunci... va veni iarna degrabă”. Prin *Ornitologia populară română și Insectele...* se pun bazele etnozooologiei în literatura română de specialitate.

În literatura cultă, regăsim, bunăoară, în fabula *Un muieroi și o femeie* a lui Ion Heliade-Rădulescu, antiteza dintre albina „laborioasă” ce întrușchipează pe omul simplu și viespea rea, veninoasă și costelivă sub a cărei mască se afla politicianul veleitar. Veninul viespii se regăsește și în înțepăturile răutăcioase, ironice din spatele cuvintelor: în predicile sale de pe amvoanele bisericilor, Isaia Teodorescu, „duh neastâmpărat și cutezător, înțepa ca viespea” pe cei ignoranți și trândavi (Ion Creangă, *Popa Duhu*). Alteori, viespea devine termen de comparație pentru o femeie cu talie subțire: „În plasa gândurilor mele de lumină /Ți-am prins imaginea: o viespe/ Subțire-n mijloc, ageră și fină” (G. Topârceanu, *Păinjiniș*).

Dintre derivatele substantivului *viespe* (*viespărie, viespoi, viespișor*), singurul care are sensuri mai multe este *viespar*. De la sensul propriu „cuib de viespi” s-a ajuns la sensul figurat „grup de oameni ostili unii față de alții” și „loc unde se află asemenea grup”. Conduc de vărul Dionis la șatrele țigănești, oaspetele-narator din povestirea *Sakuntala* a lui Vasile Voiculescu asistă la o încăierare: „Năvala lărmuitoare de oameni furioși se oprișe în fața cortului și înconjura o roată de țișani. În mijloc, un ins mai înalt se apăra, cu capul, cu picioarele, cu spatele și umerii, cu șezutul, de alții tăbărâți pe el... Vătaful se ițea cu biciul doar prin latura copiilor. Nu îndrăzne să intre în *viespar*”. În unele zone, *viesparul* este numele uneia dintre „păsărelele cele mai frumoase de prin țările locuite de români”: „Nutrețul de frunte al albinărelului sunt tot felul de muște, ... însă, mai ales albine și tot felul de viespi, de unde se vede că-i vin la poporul român și numirile de albinărel, *vespar* și *vespariță*” (S. Fl. Marian, *Ornitologia...*).

Din paginile lui Tudor Arghezi referitoare la actul creator am reținut și aceste rânduri despre legăturile subtile dintre elementele lexicale ale unui text: „Un cuvânt numește, alt cuvânt îl pune în mișcare, un alt cuvânt îi aduce lumina. Ele (cuvintele – n.n.) *te asaltează ca viespile* sau *te liniștesc ca răcoarea*; *te otrăvesc ca bureții* sau *te adapă cu roua trandafirie*”. „Potrivirea” cuvintelor este pentru Arghezi atât un joc făcut însă cu „convingere și gravitate”, cât și un meșteșug frumos, bogat ce presupune ștergeri și adăugiri, căci „lucrul cel mai bun nu iese dintr-odată”.

Malaxorul de august

■ „Reflex”, An XVIII (serie nouă), nr. 1-6 și 7-12/2017.

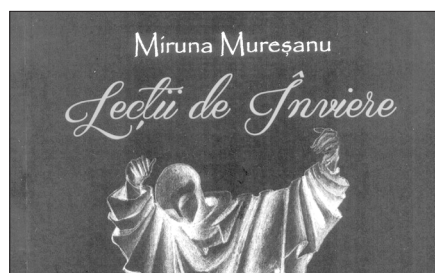

„Reflex”, revistă a Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Caraș-Severin, face parte dintre publicațiile discrete, dar bine și ingenios întocmite. Atât buna calitate, cât și o vizibilitate mai redusă ale publicației reșitene credem că își au resursa în periodicitatea ei: apare de două ori pe an. Având ca profil *arta, cultura și civilizația*, „Reflex” oglindește cam tot ce se-nîmplă în viața spirituală a bănațenilor de la Dunăre. De concepția și realizarea fiecărui număr se ocupă redactorul-șef, bine-cunoscutul poet din generația neomodernistă, Octavian Doclin. Din numărul pe primul semestru al anului 2017 reținem: un profil al lui Titu Maiorescu, la centenarul morții criticului junimist, semnat de Vasile Petrica. Coloanele lirice mai vizibile sunt Eugen Dorcescu, Paulina Popa și Nicolae Sârbu. Cea de-a 65-a aniversare a tragicului poet de expresie germană Rolf Bossert (1952-1986) e marcată prin reluarea unui grupaj din poeziile de debut. De asemenea, multe cronici literare și articole scrise alert și, în general, cu discernământ critic. În intervalul iulie-decembrie 2017, „Reflex”-ul întreprinde o anchetă asupra condiției, deloc favorizante, a scriitorului din provincie. Răspunsurile, ca întotdeauna, sunt împărțite. Revista conține și multe aniversări, dintre care o remarcăm pe cea a doam-

nei Doina Bogdan-Dascălu, eminent poet, lingvist și critic literar timișorean. Excelente sunt poemele lui Mircea Bârsilă, sărbătorit și el. Preocupările de artă ale revistei nu sunt de neglijat, de la ținuta grafică, la reproduceri și cronici ori eseuri pe teme de profil. Publicația bianuală din Banatul Montan apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, garant al calității și probității semnăturilor din sumarele celor două numere.

(V.M.)

■ Miruna Mureșanu, *Lectii de înviere*, Editura Detectiv literar, București, 2018.

„Într-o vreme a mascărilor și măsluirilor, a camuflajelor precare și a fățarniciei care se pretinde artă cu majusculă, Miruna Mureșanu înoată în răspăr și face din suflul ei o pagină vie (...). Sinceritatea poetei nu se consumă în redarea unor senzații intime, ceea ce în proză s-ar numi egoficțiune. Ea, în pofida declarativismului care o caracterizează, nu face «egopoezie» și are suficientă știință pentru a se distila pe sine și a scoate din tot ce a trăit acele impresii și gânduri care interesează pe toată lumea” (Dan Stanca).

■ Eleanor Mircea, *Tango tendresse*, Editura Aius, Craiova, 2018. „Se vede cu ochiul liber că poeta citește radiologic poezie așa cum alții se dau cu parfum, dar și că își joacă biografia sub rime obsesive sau jocuri de cuvinte ce par

a fi acolo pentru a nu i se vedea inima. Cred că Eleanor Mircea știe miraculos să se facă firimituri magice ascunse luminos printre textele ei” (Marcel Tolcea). Am mai primit la redacție, de la autoare, un roman: *Visul lui Antim*, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2018.

■ Carmena Felicia Băințan, *Călător prin vremuri trecute*, Editura Ceconi, Baia Mare, 2017.

Călător prin vremuri trecute

„Poemele lungi de la începutul cărții arată măiestria poetei, una aflată în plinătatea forțelor creatoare, sunt poeme de substanță, de respirație, în pofida faptului că stilul clasic are și impune reguli și restricții. În ciuda acestora, poeta jonglează, cu eleganță, cu sensuri și valențe, urmărește obsesiv mesajul cărții, astfel oferindu-i lectorului un adevărat puzzle făcut din poeme de sine stătătoare, aparent fără legătură între ele” (Ioan Romeo Roșiiianu).

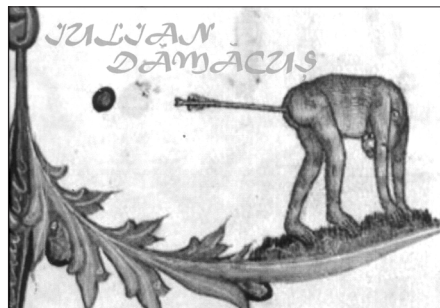
■ *Cântece ale tinereții. Din lirica populară românească* – selecție de Augustin Mocanu, Editura Star Tipp, Slobozia, 2018.

Scrie autorul în textul introductiv intitulat „Către cititorii noștri”: „În această cărticică de buzunar am adunat șaptezeci de poezii populare de dragoste selectate din volumul nostru *Mult mă-ntrea-bă inima. Antologie a cântecelor de dragoste și dor din aria Sălaj-Codru*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2010, 325 de texte lirice”. O nouă culegere a dlui Augustin Mocanu, care, cu siguranță, îi va încânta pe iubitorii genului.

■ **Iulian Dămăcuș, *Humorul în proza sudului românesc*, Editura Charmides, Bistrița, 2018.**

„În *Consemnări critice*, Ed. Cartea Românească, 2017, Andrei Moldovan referindu-se la «spiritul sudic, regățean» îl caracterizează ca fiind «dezinvolt și detașat, croit pe subtilități verbale, comunicativ și competitiv, satiric și pișcător în vârful peniței (...)», p. 100. Prin acest soi de limbaj «concentrat», abundent (rapid fiind) chiar dacă nu mai suculent decât cel ardelesc, humorul sudist se impune adesea prin alegrățe, dar nu neapărat prin subtilitate și profunzime...”

■ **Poezia, nr. 2 (84)/ vară, 2018.** Tema acestui număr al revistei ieșene este „Poezie și păcat”. Redăm, ca subiect de meditație, ultimul paragraf din editorialul lui Cassian Maria Spiridon: „Poezia este o ispitire care mântuiește. Mefisto, la întrebarea lui Faust: «Dar cine ești?» din partea I a operei lui Goethe, răspunde: «O parte a puterii care, vrând/ Să facă Răul, face doar Binele oricând» (trad. de

Ștefan Aug. Doinaș). Poezia este și un drum al Damascului pe care ne aflăm mântuirea în fața ispitei, dar și marele dar al divinității de a discerne Binele și Răul”.

■ **Discobolul, nr. 241-242-243, ianuarie-februarie-martie 2018.** Din Sumar: Gheorghe Grigurcu – „Un câine care mă îmbrățișează” (Jurnal); Ion Pop – *Un dosar critic avangardist*; Al. Cistelean – *O feministă de pe vremuri* (Gabriella I. Anastasiu); Nicolae Oprea – *Între „parfum de ceai” și „parfum de carte”*; Iulian Boldea – *Caligrafii reflexive*; Constantin Cubleșan – *Exerciții de supraviețuire* (Drumul cenușii); Mircea Popa – *O carte de Mioara Pop în două lecturi*; *Un deplorabil contestatar al lui Mihai Viteazul...*

■ **Poesis, nr. 2 (315), aprilie-mai-iunie 2018.** Din Cuprins: D. Păcuraru – *O perioadă non-istorică*; Alexandru Zotta – *Un discurs exemplar – Alexandru Vaida-Voevod*; Gheorghe Gheorghiade – *Dada în direct – Petre Raileanu*; Constantin Cubleșan – *Monica Pillat – poezia sentimentală și intelectuală*; Alexandru Sfârlea – *poezia unui revoltat*; Liliana Danciu – *Demiurgie poetică feminină și confesiune lirică*; Ioan F. Pop – *poeme abandonate în cuvinte*; Ioan Nistor – *Poezia lui Dumitru Păcuraru – un viespar liric*; George Vulturescu – *La foc continuu: 1. Lucian Vasiliu (Cod numeric personal); 2. Mircea Petean (Nerostitele); Gheorghe Glodeanu – Scrisorile de dragoste ale lui Leonid Dimov (I)...*

■ **Gazeta învățătorilor, nr. 16, ianuarie-iunie 2018.** Din Sumar: Teodor Sărăcuț-Comănescu – *La ceas aniversar! (1918-2018) (II)*; Adriana-Viorelia Tite – *Promovarea imaginii școlii*; Iulia-Diana Micle – *Introducerea noțiunii de număr natural*; Livia Lupșe – *Dezvoltarea potențialului creativ la școlarul mic*; Florica-Marinela Țirlea – *Învățarea creativă a conținuturilor ari-ei curriculare arte*; Gabriela-Anamaria

Rogoz – *Abordarea integrată a cunoștințelor despre natură*; Alina-Angela Turcu – *Învățarea operațiilor matematice la clase simultane prin joc*; Ana-Iuliana Thira – *Metode complementare de evaluare la nivelul învățământului primar...*

■ **Vasile Pușcaș, „Iuliu Maniu văzut de românii americani”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca 2018.**

Proiect editorial dedicat Centenarului Marii Uniri apărut sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Imagine coperta I: Constantin Antonovici, *Portretul lui Iuliu Maniu* (sculptură în lemn).

„Tot patriotismul, toate acțiunile voastre cetățenești, toată dragostea voastră trebuie să fie stăpânite de gândul că prin imensa jertfă a Statelor Unite ale Americii a fost desrobit de două ori Ardealul nostru și mai ales că în lupta noastră pentru libertate și democrație, pe care mai trebuie să o ducem cu toții, nu vom putea birui fără de sfatul și ajutorul acelei mari și nobile țări, care e simbolul libertății și al democrației adevărate”. (IULIU MANIU, *Mesaj către românii americani*, 8 ianuarie 1946).

(D.H.)

foto: Ovi D. Pop

foto: Ovi D. Pop

foto: Ovi D. Pop

Grădina Zmeilor, foto: Felician Săteanu

foto: Mândru Cantemir

foto: Mândru Cantemir

foto: Bikfalvi Zsolt

Edith Södergran

(1892-1923)

Poetă de naționalitate suedeză, din Finlanda. S-a născut la Petersburg, în aprilie 1892. A suferit toată viața de tuberculoză, urmând tratamente în diverse sanatorii din Europa, inclusiv la Davos în Elveția, topos al romanului *Muntele vrăjit* de Thomas Mann. În ultima parte a vieții s-a retras în Finlanda, unde a și murit în iunie 1923, pe când abia împlinise 31 de ani. Recunoașterea valorii inestimabile a poeziei sale avea să vină postum.

Nimic

Fii calm, copile, nimic nu există,
și totul e cum vezi: codrul, fumul, goana șinelor.
Undeva, departe foarte, în altă țară,
e-un cer mai albastru și-un zid de trandafiri,
ori un palmier și-un vânt mai călduț
asta-i tot.
Nu-i nimic altceva decât zăpada pe creanga de brad.
Nu-i nimic de îmbrățișat cu buze calde,
și toate buzele se răcesc cu vremea.
Dar tu spui, copile, că inima ta a păstrat puterea,
și, decât să trăiești fără rost, mai ușor e să mori.
Ce-ai tu cu moartea? Simți oare dezgustul ce-l împrăștie veșmintele sale?
Și nimic mai respingător decât să te-omori.
Să iubim viața cu lungile-i ore de boală
și anii apăsători de dorință
ca niște scurte clipe în care deșertu-nflorește.

(În românește de Veronica Porumbacu, în volumul Edith Södergran, *Poeme*, Editura Albatros, 1972.)